

folklór archívum

Varga Marianna

A turai himzések motívumvilága

13

1981

FOLKLÓR ARCHÍVUM

FOLKLÓR ARCHÍVUM

13

Szerkesztő: HOPPÁL MIHÁLY

MTA NÉPRAJZI KUTATÓ CSOPORT

1981

Budapest

FOLKLÓR ARCHIVUM

Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia
Néprajzi Kutatócsoportja

Rövidítése: FA

Accepted abbreviation: FA

Szerkesztőség: MTA Néprajzi Kutatócsoport
FOLKLÓR OSZTÁLY
1250 Budapest Pf. 29.

HU ISSN 0133–3771
ISBN 963 7761 06 3

8112144 MTA KESZ Sokszorosító, Budapest. F. v.: dr. Héczey Lászlóné

Varga Marianna

A TURAI HÍMZÉSEK MOTÍVUMVILÁGA

Megjelent

a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatócsoportja
és a Gödöllői Járási Közművelődési Bizottság anyagi
támogatásával

Lektorálta:

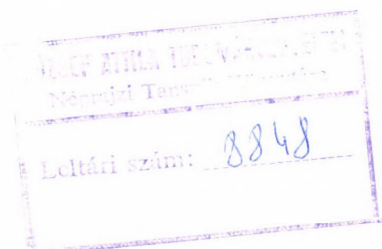
Dömötör Tekla
és
Katona Imre

A rajzokat készítette:

Gulyás Ágnes

Borítóterv:

Katona László

ELŐJÁRÓ

„...A népművészet iránti érdeklődés hajnalán egyéni munkának látták a népi díszítőművészeti alkotásokat, később a kollektivitás kifejeződésének, művészi megnyilatkozásának tekintették őket. Ma újra az egyén szerepét keressük, azét az egyénét, aki névtelen letéteményese a hagyományos stílusnak, ízlésnek, hordozója a közös művészi eszménynek, továbbfejlesztője, újraalkotója egy közösség élő művészetének...”
(Palotay Gertrud: A magyar népművészet kutatása. Budapest, 1948.)

Aszód vidékét a palócság legdélibb részeként tartja számon a néprajztudomány. A turaiak és a boldogiai viselete – hímzése sok hasonlóságot mutat egymással^{1–3}.

1953 óta kísérem figyelemmel a turai hímzés alakulását, fejlődését, változását, valamint az ehhez szinte elválaszthatatlanul kapcsolódó „író-, drukkoló”-, azaz nyomóduccal tervezők és hímzők, tehát a „varró”-asszonyok technikai, szerkesztési, esztétikai jellegű művészi munkásságát^{4–5}.

Feldolgoztam az Országos Néprajzi Múzeum, az Aszódai Petőfi Múzeum, a Népművelési Intézet, és a Népi Iparművészeti Tanács textilgyűjteményének turai vonatkozású anyagát.

A turai hímzés magában foglalja mindazokat a sajátosságokat, amelyek a magyar népi hímzések legújabb stíluskorszakára jellemzőek. Egy községen belül tanulmányozhattam a fehérhímzés kialakulását, a színes hímzés virágzó kibontakozását és a befejezést: a népi iparművészeti alkotásokat, amikor az újra való törekvésben a mai kor követelményeikhez alkalmazkodva ismét megjelenik a hagyományos jelleg.

A legnagyobb egyéniségek – Kiss Andrásné Balla Julianna (1875–1964) Sára Józsefné Lajos Ilona (1895–1973) és Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona (1897–1977) – életének, munkásságának, sorsának útja az általánosan belül a tipikusait is mutatja.

Kiss Andrásné Balla Julianna a testi hibás asszony a századforduló turai hímzésének kialakítója. A turaiak első „drukkoló”-asszonyuknak Fias Veronikát ismerték el és nem tudták, hogy valamennyi ütőfájának tervét Balla Julia készítette.

Sára Józsefné Lajos Ilona népművészet mesterének sorsa a földnélküli szegény-paraszságot példázza, küzdelmét, hogyan igyekezett szebbé, jobbá tenni a maga és családja életét. Kiváló színérzékkal rendelkező, nagyszerű technikájú hímzőként tiszteltük. Az 1950-es évektől kezdődően – Fias Veronika családjától ajándékba kapott ütőfákkal – tervezett is. Elévülhetetlenek érdemei a helybeli Gyöngyösbokrétá, majd a felszabadulás után a turai népi együttes megalakítása, az ünnepségek kiváló szervezése területén. A Néprajzi Múzeum gazdag turai textilanyagát zömében Sára Józsefné önzetlen segítségével gyűjtötték fel néprajzkutatóink. Fél Edit turai viseletről szóló tanulmányának fő adatközlője is Sára Józsefné Lajos Ilona családjából kerültek ki. Munkásságára a községen belül és kívül is mindig számíthattunk.

Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona népművészet mestere a legnagyobb egyéniségek kö-

zé tartozott. Jómódú gazdálánként ment férjhez, de férje az első világháborúban megsebesült, és soha nem vált alkalmassá a földművelés, állatgondozás nehéz munkáira. Így élete jóval nehezebb volt az átlagos parasztasszonyénál, hiszen a gazdasági munkákban fokozottan meg kellett állnia helyét. Ösztönösen vágyott a szépre. Leleményessége, jó ízlése, kitartó, szorgalmas munkája tette alkalmassá országos szinten egyedülálló tervezőmunkájának kialakítására. Sajátos formanyelve egyedülálló, követte a tradíciókat, a stílárís, és színhagyományokat, de úgy válogatta össze az egyes elemeket, úgy emelt ki és hangsúlyozott, hogy mindig újat hozott létre. A motívumok alakításánál a belső indítékok a döntőek nála, de figyelembe vette a technikai kivitelezés lehetőségeit és korlátait is. Az egyszerűség, a mértéktartás, a „kevesebb-több” elvének érvényesítése, az egyéni művészi kifejezőkészség, a gazdaságosság-hasznosság-szépség egysége, a mester-ségbeli tudás jellemezte alkotásait.

A községben egyaránt tisztelték drukkolóként, a lakodalmakat irányító gazdaasszonyként és a menyasszonyok öltöztetőjeként. Hiába jelentek meg róla rendszeresen újságcikkek, készültek munkásságáról filmek, ismerték és kérték országszerte, hogy tervezzen-drukkoljon turai hímzést, mindig a falun belül maradt, csak otthon érezte jól magát.

Adatok Tura község társadalmának—viseletének változásához

A századfordulón több ízben megfordult Turán népdalgyűjtő útjain Bartók Béla, s az 1920-as évektől felfigyelt a községre Györffy István, Viski Károly, Palotay Gertrud, Gönyey Sándor, Fél Edit, akik számos viseletfényképet is készítettek a Galgavidék „fővárosáról”.

Gyűjtéseim során sokat beszélgettem a ma 100 esztendő körüli legidősebb — azóta nagyrészt kihalt — generációval, de ismerem a mai nemzedék gondolkodását is.

Kirívó vagyoni különbség a községen belül sohasem volt. Tura és Galgahévíz évszázadokon keresztül azonos földesurat szolgált, Boldog másokat. Galgahévíz-Boldog lélekszáma az elmúlt száz esztendő alatt mintegy fele Tura lakosságának. Mindhárom községben nagyrészt katolikus vallásúak éltek. A vásárokat Turán tartották, de a szomszédos községekből is a turai kereskedőkhöz jártak vásárolni. Az 1900-as évektől kezdődően néhány élelmes szatócs Turán azon igyekezett, hogy a turai és a környékbeli községek népviseletéhez szükséges gyári anyagokról is gondoskodjon. Ismerték a lakosság ízlését és újításaikban is követték a hagyományos öltözetre jellemző egyedi darabok kiegészítését. Az üzletekben megkapta a vásárló a pruszkikhoz-féketőhöz való színes virágmintás atlaszt és brokátselymet, az aranycsipkét, a színes jacquard szalagot, a keresztbe csíkos piros-kék-zöld posztószoknyára valót — amit a turaiak viseltek — a színes rojtos nagyméretű, szövöttvirágú fejrevaló és nyakbavaló selymekendőket és mindazt, amire szükségük volt.

A turai kereskedők a parasztsággal szoros kapcsolatban éltek.⁶ Felfigyeltek újításaikra és azonnal beszerezték az azokhoz szükséges anyagot vagy kész terméket. Például az 1920-as években mikor nem lehetett virágos brokátanyagokat kapni, ők is rendeltek Zsiga Ilonától a gépi hímzést pótló selymekből, hogy vevőikörüket meg tudják tartani.

Turán 1900-ban 23, 1920-ban 25, 1941-ben 55 kereskedőt tartottak nyilván, ezek

közül mintegy 10–15 foglalkozott textilek árusításával is. Ebben az időben Galgahévízen 1920-ban hét, Boldogon három kereskedő volt mindössze.

A turai lakosság száma közel száz esztendő alatt megkétszereződött, 1869-ben 3512 fő, 1975-ben 8305 fő.

1975-ben a lakosság nagy része a két TSZ-ben dolgozott. A többiek döntő többségében vasutasok Budapesten és a környékbeli állomásokon, valamint Aszódra a Vegyes KTSZ-be, Gödöllőre a Gépgyárba és a GANZ Árammérő Üzembe, az ikladi műszergyárba és Budapestre a GANZ és az ORION gyárba jártak dolgozni. Mindhárom községre, de elsősorban Turára jellemző, hogy a lakosság zöme már a századfordulón tudott írni-olvasni, és átlagos iskolai végzettségük 4–6 elemi.

Turán

1941-ben 46 érettségizett, 22 főiskolát végzett,

1970-ben 389 érettségizett, 93 főiskolát végzett, illetve egyetemet végzett személy volt.

Napjainkig egymással kötnek házasságot, ritkán fordul elő, hogy máshonnan hoznak feleséget, vagy máshová mennek férjhez.⁷

Az elmúlt évtizedekhez hasonlóan általában jó anyagi körülmények között élnek. A férfiak mellett az asszonyok is egyre több családból járnak el dolgozni.

A Háziipari Export Szövetkezet turai részlege 1955-ben alakult meg, és azóta mintegy 50 asszony számára biztosítják a rendszeres munkát. A turai hímzések alkalmazott tervezése központilag történik Budapesten. A hímzőasszonyok részére házipályázatokon és kétévenként az Országos Kis Jankó Bori Hímzőpályázaton nyílik alkalom olyan új alkotások tervezésére, amelyek méltón viszik előbbre a turai hímzések tervezőinek varróinak hírnevét.

A szakirodalom, a Néprajzi Múzeum Textilgyűjteményének, Fényképtárának és az Ethnológiai Adattárnak tanulmányozása során megállapíthatjuk, hogy a turai viselet és hímzés szépsége az 1920-as évektől kezdődően Györffy István, Viski Károly, Palotay Gertrud, Fél Edit, Gönyey Sándor érdeklődését is felkeltették. Az 1921-ben készült felvételek feltehetően aszódi vagy hatvani fényképész gyűjteményéből kerültek a Néprajzi Múzeum fényképgyűjteményébe.

1929-ben Palotay Gertrud egy lakodalmat fotózott végig.

Györffy István 1934-ben készült felvételei viselettörténeti szempontból különösen jelentősek. Ezeket kiegészítik az adott időszakban Boldogon és Galgahévízen készített fényképek.

Fél Edit 1937-ben megjelent tanulmánya az 1860–1937 közötti időszakban mutatja be a turai viselet fejlődését, változását. Az egyes ruhadarabok tárgyszerű felsorolása mellett három emberöltő viseletét ismerteti: 1860–1890, 1890–1917, 1917–1937 – az egymás mellett élő nagyanya, anya és lánya, valamint a hozzájuk szorosan tartozó családtagok – gyermekek és férfiak – öltözetét.⁸

Fél Edit igen értékes elemző tanulmánya szükségtelenné teszi a turai viselet ismételt leírását. Itt csak a legjellemzőbb vonásokra szeretnénk utalni.

A XIX. század második felében a házivászonnak jelentős szerepe volt az öltözködésben.⁹ A férfiak télen-nyáron hatszeles bő vászongatyában jártak.

Az 1890-es években az asszonyok ruhája még tiszta vászon (féling, pendely, alsószoknya, kötény), a felsőszoknya kékfestő vagy valamilyen olcsóbb szövet, selyem.

A menyecskék ünnepen már viselték fejükön, illetve nyakukon a boldogi varrott kendőket.

Az első világháború előtt a legények fekete ellenzós posztónadrágot viseltek cingombos mellénnyel, bőujjas fehér, piros-kék hímzéssel kivarrott gyolcsinggel. A két világháború között elterjedt vasutas egyenruhára emlékeztető öltözetüket a városi divatot követve az 1950-es években hagyták el.

Az 1900-as évektől a piacozás, a vasútnál történő elhelyezkedés lényegesen jobb anyagi körülményeket biztosított, s ez természetesen öltözködésükön is meglátszott.¹⁰ A vasutasok, gyári munkások nem szívesen öltötték magukra a vászoninget-vászonatyát. Az asszonyok is fokozatosan áttértek a testen kellemesebb viseletű gyolcs ingvállak viselésére. A házivászon használata az első világháború után szinte kizárólag a háztartási textíliákra korlátozódott.

A turai női viseletre a századfordulótól a gazdagon hímzett fehér fejrevaló és nyakbavaló kendő volt a jellemző. Az utóbbinak tündöklő fehérségét a vállon egy-egy pirossal kivarrt tulipán emelte ki. A „vállra eső tulipán piros, hogy jobban hozzáessen az archoz”. A varrott kendőt úgy vették fel, hogy sarka hátul a pruszlik közepéig ért, a pruszlik ezüst csipkéjéhez díszesen kivarrott sarkát tűzték, a két kerek farkot a szoknyán terítették szét.

A fehér varrott kendő az 1890-es évektől az 1960-as évekig hozzátartozott a máriáslányok, menyasszonyok ruhatárához; a nagylányok, menyecskék „második legünneplőbb öltözeté”-nek számított. Általában karácsony, húsvét, pünkösd második napján, farsang, vasárnapján és minden hónap első vasárnapján templomba viselték. Nyáron a bőujjas gyolcs ingvállhoz ezüstcsipkével díszített fekete-zöld-kék virágos selyem-brokát vagy atlaszselyem pruszlikhoz, — télen a kék-lila-zöld selyem bujkákhoz hordták. A színes rojtos nyakbavaló selyemkendőket vasárnap és jeles ünnepeken viselték. A menyecskék öltözetét sajátos nagy félkörív formájú arany- és ezüstcsipkés virágos brokát-fékető egészítette ki.

A szín- és formaérzékük kiváló. A nagylányok, menyecskék a legjobban a piros-kék vagy zöld posztó- és az aranycsíkos szoknyát (10 cm-es távolságban fekete keresztcsikozással) kedvelték apró hajtásokba szedve. Ehhez tavasztól őszig nagyobb ünnepeken fehér gyolcs ingvállat, hűvösebb időben bujkát hordtak. Például a kék selyem almás-virágos pruszlikhoz fehér varrott nyakbavaló kendőt és kékselyem virágos fejrevaló kendőt viseltek ezüst-csipkés „nagyalmás” virágú főköttővel. A piros szoknyához illett a fehér-kék vagy zöld bujka is a fekete selyem vagy liszter köténnyel.

Szigorú rend szabályozta a köznapló, a hónap első, második, harmadik illetve negyedik vasárnapi délelőtti-délutáni és a nagy ünnepekhez kötődő viselet hordását. Karácsonykor, húsvétkor és pünkösdkor első nap fehér varrott kendőt kötöttek a fejükre és színes virágos, rojtos selyem nyakbavaló kendőt borítottak a vállukra. Nagy ünnep másnapján, farsangvasárnap a fehér varrott nyakbavaló kendő alól átvilágított az ezüst-sujtásos zöld vagy kék virágos selyempruszlik. Az arany- vagy ezüstcsipkés fékető fölé kék vagy zöld széles cifravirágú selyemkendő illett.

A menyasszonyok öltözete az 1910-es évektől tiszta fehér gyolcsból készült. Az ingváll és a fehér varrott nyakbavaló kendő különlegesen finom gyolcsból készült. Az ingváll fölé fekete selyem „nagyalmás” pruszlik került „piros habos pántlikával, ezüst sujtással” díszítve. Ez volt a legünneplőbb pruszlik, fehér varrott nyakbavaló ken-

dőhöz viselték. Általános szokás ekkor, hogy a szülők a 12–14 éves máriáslány részére úgy szabják ruhájukat, hogy az majd menyasszonyi ruhául – s ha egyszer majd eljön annak az ideje – halálravalónak is megfeleljen.¹¹

A Népzei Múzeum textilgyűjteményében található Sára Józsefné Lajos Ilona (1895–1973) teljes menyasszonyi öltöze, melyet számos kiállításon mutattak be (55.25.12 – 55.25.32 lelt. sz. Gyűjtötte: Dr. Kresz Mária).

A női viseletben az ingváll mellett új ruhadarab terjedt el: a bujka, ez eleinte szövötből készült és az ingváll felett viselték blúz gyanánt.¹² Majd az 1910-es évektől fokozatosan ingváll helyett is viselik virágos selyemből, szövötből, gyolcsból, amelyet himzéssel is díszítenek. Nagy hidegben a menyasszonyi ingváll helyett fehér selyembujkát is viseltek.

Az 1920-as évektől a bujkához „mind kisebb és kisebb kendőt kötnek, de felveshetik már kendő nélkül is.”¹³ Az alsószoknyák száma szaporodik, szélét piros posztóval szegik fel, a felső szoknya rövidül, vonalaiban követve a palóc szoknyák felöltési módját. Kötényük kékfestő, fekete cloth. Lakodalomban, a főzésben segítők fehér himzett szakácskát viselnek mind a mai napig.

Az asszonyok-lányok az 1950-es, 1960-as évekig megtartják nemesen egyszerű öltözetüket. Az 1960-as évek elején még láttunk menyasszony vállán hófehér, ropogósra keményített „slingölt szélű varrott kendőt”.

Az újszülöttet keresztelőre vitelkor selyem nyakbavaló vagy fejrevaló kendővel takarták le, ami fölé a „varrott kendő” került. Az idősebb asszonyok halotti ruhájukhoz is hozzátartozott a fehér varrott kendő. A halottnak a szemét takarták be a varrott kendővel, de a sírba nem adták vele, sajnálták. Régebben, ha fiatalasszony halt meg, menyecske-társai fehér varrott kendőbe öltözve kísérték ki a temetőbe. A fehér varrott kendők a féketőkkel együtt 1945 után maradtak el. Napjainkban Turán már csak az idősebb asszonyok ragaszkodnak hagyományos öltözetükhöz. A fiatalok színpadi kosztümként megőrzik és ünnepélyes alkalmakkor szívesen magukra öltik.

HIMZÉSEL DÍSZÍTETT TEXTILEK

Fehérhímzések

A legrégebbi fehérhímzések Turán a nyakbavaló, a fejrevaló és kézbevaló kendőkön találhatók. A fehérhímzéssel díszített kendők alapanyaga gyári sűrű fonalbeállítású vászon, (gyolcs) hízőfonala a mai osztatlan fonaltípusnak felel meg. A századfordulón a „fehér varrott kendőket” Boldogon varratták vagy a hatvani-aszódí-turai vásárokon a boldogi asszonyoktól vásárolták.¹⁴

Boldogon a fonóházaknál jöttek össze az asszonyok-lányok „eladóra varrni”. A legidősebbek az 1960-as években még emlegették „Fülke öreganyót”, aki nagyon szép zsebkendőket varrt eladásra.

A jobbmódú gazdák feleségei és lányai Turáról átmentek Boldogra „varrott kendőt parancsolni”.

A mai 90 éven felüli generációhoz tartozók közül számosan, édesanyjuk azonban kizárólag „boldogi varrott kendőket” viseltek. Ez meglehetősen drága volt, így sokan csak kölcsönkérték, vagy komoly anyagi áldozatot hoztak egy-egy darab megvásárlásáért.

Áttanulmányozva a Néprajzi Múzeum és a Petőfi Múzeum (Aszód) textilyűjteményének az 1890-es és az 1900-as évekből származó boldogi és turai fehérhímzésű kendőit, megállapíthatjuk, hogy alapanyaguk, méretük, díszítményük és technikai kivitelezésük azonos. A Néprajzi Múzeum textilyűjteményében található 149.717 számú „macskanyomas” és a 142.437 számú „őszirózsás” négyszögletes formájú boldogi nyakbavaló kendők és a 138.285 számú „őszirózsás” fejrevaló kendő kompozíciója teljesen azonos az 1900-as években Turán viselt kendőkkel. Ezt bizonyítja a Petőfi Múzeumban levő 64.1.1 leltári számú „macskanyomas” mintájú nyakbavaló kendő, melyet Tóth G. Mihályné családjában ahonnan a kendő a gyűjteménybe került – „boldogi varrott kendőnek” neveztek.¹⁵ (I., II. tábla) A boldogiak a maguk részére a fehér fejrevaló és nyakbavaló kendőt huroköltéssel, horgolt csipkével, majd az 1930-as évektől hajtásokba szedett gyári csipkével szegélyezték. Motívumkincsükre a nagy körformák, rombuszsorok jellemzőek. A „kerekes” sormintában a nagy körformák hosszúkás lyukakból jönnek létre, ezek csak a boldogi fehérhímzésre jellemzőek^{16, 17}.

Nyakbavaló kendő

„négsarkos kendő”, „egész kendő”, „fehérvarrótt kendő”, „félkendő”, „szabott kendő”

A nyakbavaló kendők legrégibb típusa négyszögletes. Átlagmérete 170x170 cm. A minták alkotóelemei a kisebb és nagyobb körök lyukhímzéssel, az apróbb pöttyök és levelek laposöltéssel, a száraz és az indák száröltéssel, a nagyobb szívek, körformák, a tulipánok körvonalai és a szegélysorok huroköltéssel kivarrottak. A nagyobb lyukakat pókózással töltik ki.

A legrégibb kendők horgolt csipkével szegélyezettek.¹⁸ A századforduló után készült kendők szegélyén a hurkolás és a fölötte futó lyuksorok általában köridomot mutatnak, „őszirózsás” és „macskanyomas” mintával.¹⁹

A sarokminták szimmetrikusan felépített, stilizált ágas-leveles virágbokrok tulipánnal-szívvvel, őszirózsával. A négyszögletes kendők szembenlévő sarkaiban azonos minta van, de akadt kezünkbe olyan kendő is, amelynek háromféle sarokmintája és két hosszanti oldalán változó szegélysora volt, így egy nyakbavaló kendőt két-három változatban is viselhettek.

Az 1900-as években már számos ügyeskezü asszony, – akinek nem volt pénze készen venni – gondolkozni kezdett azon, hogyan lehetne megoldani a gyolcskendők előrajzolását és varrását. Eleinte csak pontos másolásra törekedtek, majd fokozatosan kialakult a turai fehérhímzésre jellemző aprólékos, gondosan kivitelezett formakincs, amely a boldogitól már teljesen eltérő.

A négyszögletes kendőket lassanként kiszorítja az olcsóbban előállítható ún. „félkendő” vagy „szabott kendő”, melynek formája a derékszögű háromszöghöz hasonló (154x200 cm). A félkendő „kerekes farka”-nak megoldását csak a nagyon ügyeskezü író-asszonyok tudták szépen elkészíteni. (P.M. 64.2.1.) A lányoknak édesanyjuk, anyagi

helyzetüktől függően, varrt, vagy varratott megfelelő méretű „horgolt” vagy „slingolt” szélű kendőt. (III., IV., XXVIII., XXIX., XXXI., XXXII. tábla)

Fejrevaló kendő – „Főrevaló kendő”

A legidősebb asszonyok az 1960-as években még emlékeztek arra, hogy nagyanyjuk fején láttak fehér varrott „sátoroskendőt” (1880-as évek). Fél Edit a turai viseletről szóló tanulmányában a sátoroskendőt a fehér varrott kendők közé sorolja: „...Főrevaló kendő; varrott kendő; váci, boldogi stb. fehér varrott kendő, ide tartozik a sátoroskendő”.

A boldogi és a turai fejrevaló varrott kendők mintája a századfordulón még hasonló. A Néprajzi Múzeum és az aszódi Petőfi Múzeum textilgyűjteménye néhány kivételen szép főrevaló varrott kendőt őriz.

Az 1890-es évektől ismert fejrevaló varrott kendők négyzetesek, „főrevaló kendőnek”, vagy „féketőre való kendőnek” nevezik. Átlagmérete 70x70 és 80x80 cm. között van. A fejrevaló kendő alapanyaga azonos a nyakbavaló kendőével, az alapotivumok is hasonlóak, arányosan kicsinyített megoldásban. Körül horgolással, illetve huroköltéssel szegélyezett. Az 1920-as évektől kezdődően a boldogi kendők mintájának felépítése teljesen eltérő lesz, körül apró hajtásokba szedett gyári csipkével szegélyezett, ilyen a turai kendőkre már nem kerül.

A turai varrott kendőkön a „hegyes és kerek cakkú” szegélysor a jellemző. Az 1920-as évektől a „kis macskanyomas”, „kis őszirózsás” szegélysorok mellett kedvelik a folyómintás virág-levél-csillagsorokat, a „hajlott koszorúsor”-t, a „vízfolyássor”-t, „kijóssor”-t. Akadnak kendők, amelyeknek csak az egyik sarka kivarrott, de többnyire a nyakbavaló kendőkhöz hasonlóan a két átellenes minta azonos. Ismerünk olyan darabokat is, ahol a 2–2 szegélysor is más mintájú, illetve stílusú. A sarokminták kivarrásánál az 1900-as évekig a fehérhímzést a pirossal varrott pontozás és a huroköltéssel szegélyezett szívek, tulipánok, körök kihangsúlyozzák. (N.M. 54.48.19)

A kendőket javarészt kézzel írták. A boldogi íróasszonyok közül Futó Mária és Őszi Mária neve ismertebb, másról ebből a korai időszakból nem tudunk. Turán több íróasszony neve maradt fenn, amire a következő fejezetben utalunk majd részletesebben.

Az 1920-as évektől Fias Veronika rendszeresen drukolt Balla Julianna résztervei alapján fehér varrott kendőket.²⁰ (V., VI., VII., XXXVII. tábla)

Az 1930-as évektől Tóth G. Mihályné is drukkol fejrevaló kendőket.²¹ A fehér varrott kendőket a menyecskék mellett azok a lányok is viselték, akik édesanyjukkal búcsúba mentek. „Olyanok voltak, mint édesanyjuk kicsinyített másai...” Az átlósan összehajtott kendőbe „égszínkék” papírt tettek, hogy a minta lyukvarrásai szebben érvényesüljenek (VIII. tábla).

Kézbevaló kendő

A Néprajzi Múzeum és a Petőfi Múzeum (Aszód) textilgyűjteményében igen gazdag változatát találjuk az első világháború előtt kedvelt fehérhímzésű kézbevaló kendők-

nek, melynek alapanyaga, motívumkincse és öltéstechnikája a nyakbavaló és fejrevaló fehér varrott kendőkre emlékeztet.

A zsebkendők átlagmérete 60x60 cm. Az átellenes sarokminta rendszerint egy kisebb és egy nagyobb motívumból áll. A fehérhímzés csekély pirossal kevert. Horgolás, „hegyes” vagy „kerekcakk” szegélyezi. Az 1900-as években a kézbevaló kendőknél még alkalmazták az előöltéses és láncöltéses technikát.

A kézbevaló kendőket nem igen vitték el kiíratni, az ügyesebbek elkérték egymástól és „pakfonkanállal” (alumínium kanál), átdörzsölték a mintát. A Petőfi Múzeum legszebb koronás-szíves-tulipános-madaras mintás kendői külön figyelmet érdemeltek. Az 58.140.1. számú kézbevaló kendőn, — amelyet Lajtos Józsefné varrt az 1900-as években lányának Lajtos Ilkának (Sára Józsefné), — a szívet szegélyező levélsor, az őszi rózsák, a külső huroköltés széle, a korona feletti pontsor, és a közepén lévő lyukak pirossal hímzettek. Az 58.83.1. és az 58.131.1. számú kendők is csekély piros varrást mutatnak a fehér mellett. Az 1910-es évektől a fehérhímzés mellett a „kézbevaló kendőket” sötétkék és piros, majd többféle színű fonallal is hímezik, s méretük is fokozatosan kisebbedik. (IX., X., XI., XXVII. tábla)

Színes hímzések

A turai színes hímzések a fehér „varrásokhoz” hasonlóan kizárólag gyolcsra készültek. A férfiing, a női ingváll, a bujka, a lakodalmas kötény, a zsebkendők gazdag változatai, az ajándékoskendők egyúttal utalnak a turai hímzés színeseződésének egyes korszakaira.

A férfiing

A századfordulótól már kizárólag gyolcsból szabták. A vállfoltos férfiing gallérja, kézelője, a gomblyukpánt piros, majd piros-kék pamutfonallal hímzett. Az 1900-as években az igényesebb menyasszonyok a vőlegénynek való inget Boldogon „írtatták elő”, hogy „szép tulipános legyen”. Az volt a szép, amikor a kézelőnek, gallérnak, gomblyukpántnak és a hasfoltnak más-más mintája volt. A házasemberek az első gyerek születéséig viselhették a „kivarrott inget”. Az 1910-es évektől a férfiingeket Fias Veronika drukkolta Balla Julianna íróasszony tervei alapján; feltehetően a Néprajzi Múzeum textilgyűjteményében levő 134.823 számú ünneplő férfiinget is. Erre utalnak Balla Julianna rajzai.²² A piros-kék szín harmonikusan váltakozik a hímzésen. Például a gomblyukpánton a tulipán és a szív körüli ágas levelek, a belső csillagok, a középső szív levélsora, az alsó szív szegélysora piros, a többi kék. (XII., XIII., XIV. tábla)

Női ingváll, „fodrosujjú ing”, „féling”

Az asszonyok és lányok az 1910-es évekig mellévarrott, majd vállfoltos inget viseltek, eleje közepén hasítékkal, bő ujján szélén kettős fodorral. A felső fodor piros

pamutfonallal hímzett, 4 cm széles fehér horgolt szegéllyel, az alsó fodor mintegy 4–5 cm széles gépi hímzett csíkkal.²³ (XV. tábla)

Női ujjas „Bujka” (testtől elálló, derékon alul érő, szoknyába kötve viselt női ujjas)

„Gyolcsbujka”: A gyolcsból egyenes darabokból szabott női ujjas gomblyukpántját és kézelőjét világoskék vagy színes fonallal kivarrt hímzés díszíti napjainkig. Az adatközlők szerint az 1930-as évekig Fias Mári néne drukkolta, később Zsiga Ilonához vittek, mert az kedvükre valóbb mintákat készített.

A színezésben a piros, a bordó, a sárga, a zöld és a világoskék érvényesül a legjobban. A kézelő mintájának szélessége kétszerese a gomblyukpánténak. Az 53.93.5 számú gyolcsujjas piros, parasztrózsaszín, világoskék, középkék, citrom- és narancssárga, bordó, és lila, valamint középzöld fonallal hímzett. Az 54.69.14 számú világoskék fonallal kivarrott. Feltehetően az 1940-es években drukkolta Zsiga Ilona.²⁴ (XVI. tábla)

A gyolcsbujkák az 1910-es évektől folyamatosan kiszorítják a „fodrosujjú ingvált”. Ünnepen délután viselték a nagylányok, a kocsnában táncolni, a kisebb lányok iskolai ünnepségen is gyolcsbujkát vettek. Napjainkig kedvelik a középkorú asszonyok a hímzett gyolcsbujkát.

A „nyakravaló” vagy „kiskendő” divatja az 1900-as években a bujka viseletével együtt válik kedvelté. A selyembujkák fölött hordott nagyméretű nyakbavaló kendők helyett kényelmesebb a „kiskendő”, melynek mérete 40x40 – 60x60 cm között változik. Alapanyaga fehér gyolcs, színes hímzéssel, szélén fehér horgolással, hurkolással, vagy gyári szövött szalaggal szegélyezve. A legrégebbi nyakravaló kendők között találunk „fehér varrottat” is. A kézbevaló kendőkhöz hasonlóan csak a felső sarka díszített. Átlósan összehajtva ráncba szedték, elől középen díszítéssel tűzték a bujkához. Úgy mondták, hogy „kikötötte a nyakát kiskendővel, hogy cifra legyen...” (XVII. tábla)

Az 1920-as évektől a nyakravaló kiskendők mintái arányosabban kisebbednek és egyre jobban hasonlítanak a kézbevaló kiskendők mintakincséhez. Drukkolójuk Fias Veronika, majd az 1930-as évektől Zsiga Ilona. A kiskendők színezésénél egyre erőteljesebben érvényesül az egyéni ízlés.

Kisebb és nagyobb lányok, menyecskék általánosan kedvelt kiegészítő öltözetdarabja volt az 1950-es évekig. Templomba, vasárnap délután, táncba-mulatságba viselték, de volt, aki még kapálni is hordta. (XVIII. tábla)

„Kézbevaló kendő”, „zsebkendő”

Az első világháború után tervezett ún. kézbevaló kendők, zsebkendők díszítése teljesen megváltozott. Mérete is kisebb lesz (35x35 cm). Virágos selymek-szövetek mintájának pótlására készült anyagokkal egyidőben kialakult az igény a „kézbevaló kendők” díszesebb megoldására. A horgolós és hurokolt szegélysor mellett a zsebkendők szélét gyári szövött szalagokkal (margitöltés) és gépi csipkével szegik be. Átlagmérete: 35x35 cm.

Divattá válik a hímzett zsebkendők ajándékozása. Egy-egy menyasszony 50 zsebkendőt is kivarrt a lakodalmára a közvetlen család és a távolabbi rokonság részére. Varrnak egészen keskeny szélű és nagyimintájú zsebkendőket aszerint, hogy kinek milyen alkalomra készítik. A lakodalmi ajándéknak szánt, egyszínűre és tarkára kivarrott kéz-

bevaló kendőknek gazdag változataival az 1970-es évekig találkozhatunk. Ma is akad Turán olyan menyasszony, aki városi ruhában jár, de lakodalmára elkészíti az ajándékoszra szánt zsebkendőket.

A zsebkendőt négyfelé hajtva viselik és csak az a sarka díszített, amelyik felülre esik: a díszítést keskeny vagy szélesebb virágsorral a sarokban virágcsokor vagy madár jelzi. A zsebkendőket a fonóházban varrták, a mintát egymásról rajzolták át pakfon (alumínium) kanál segítségével. Az 1910-es évektől Fias Veronikához is jártak zsebkendőt drukkoltatni. Az 1930-as évektől szívesebben viszik Tóth G. Mihálynéhoz, mert az „szében drukkol”. A Néprajzi Múzeum, az aszódi Petőfi Múzeum és a Népi Iparművészeti Tanács gyűjteményében található zsebkendők a minták rendkívüli változatosságát tükrözik.²⁵ (XIX., XX., XXI., XLIV., XLV., XLVI. tábla)

„Ajándékoskendő”, „tojásoskendő”

Az ajándékoskendőt a nyakravaló kiskendőhöz, a zsebkendőhöz hasonlóan a nagylányok, asszonyok megvarrták maguknak. Az 1910-es években még kézzel íratják ki, vagy egymás kendőiről dörgölik át a mintát és kis mérete miatt (40x40 cm) „tojásoskendők”-nek nevezik. (N.M. 53.81.13) A komaasszonyok a tojásoskendőbe kötötték a csekély ajándékot, ha betegnézőbe mentek. Az idősebbek szerint 10 tojás és egy zsemlye fért bele. Négy sarkára egy-egy szatyíngot varrtak, hogy össze lehessen kötni. (XII. tábla)

Az első világháború után már nem illett a komaasszonyoknak kis ajándékokkal látogatóba menni. Az újabb mérete 75x75 cm, akkora, hogy a közepébe egy nagy tányér elférjen. Ehhez alkalmazkodva megváltozott az ajándékoskendő kompozíciója. A közepén mintegy 40 cm-es belső kört szegélyező koszorú, a négy sarkában egy-egy virágcsokor. Szegélysora változó, horgolással, hurokoltéssel vagy gépi szövött szalaggal-csipkével szegélyezett. A négy sarkán változatlanul szatyíng, hogy össze lehessen kötni a kendőt. Az 1940-es évektől 2–2 egyforma ajándékoskendőt varrtak, mivel az ajándékoknak két kézben való vitele válik szokássá a lakodalomba, keresztelőre stb. A kendőbe akkora tálat tesznek süteménnyel, csirkével, húslevessel, hogy a tál alsó szegélyét körülfogja.

Az ajándékoskendők mintakincse és színezése az előzőekhez hasonlóan bontakozik ki. A férfiing díszítéssel egyidőben kedvelt a kék-piros színnel varrás. Az 1930-as évektől tarka pamutfonallal (N.M. 54.48.49, D. 59.167.1) vagy világoskékkel varrják ki. A hímzett gyolcsbujkához illik a szép ajándékoskendő, amit szinte napjainkig használnak.²⁶ (XXIII., XXIV., XXXIX. tábla)

Szövött virágú brokátok-selymek-atlaszok pótlására készült anyagok

Az első világháború után az asszonyok, lányok nem mondanak le cifravirágú selyem féketőikről, pruszlikjaikról, selymekendőikről, selyembujkáikról. A régi selymekendő virágmintái is kezdenek kopni. A turai asszonyoknak az 1914-es évektől egyre nagyobb gondot okoz, hogy az első világháború következtében megszűnt a színes virág-

mintával szövött atlasz-brokátselyem anyagok behozatala. Egyszínű selymet lehetett kapni csak, a színes gépi hímzett anyagok nem kerülnek az üzletekbe többé.

Tóth G. Mihályné nem kapott 1916-ban féketőnek való „apróalmás selmet”. Hosszas töprengés után fekete atlaszselymet vásárolt, majd egy régi főkötőanyagmaradékról átmásolta az eredeti mintát és széjjelment nyakbavaló selyemkendőjéből kihúzott színes fonallal kivarrta. A kész fékető megtevesztésig hasonlított az eredeti virágmintás brokátra. A kész fékető, majd később a hasonló módon készített pruszlikok, bujkák, női ujjasok, fejrevaló selyemkendők pótolták a gépi hímzett selymek hiányát. (XXV., XXVI. tábla)

Eleinte megkérte a falu idősebb drukkolóasszonyát, Fias Veronikát, hogy csináltasson neki virágmintás brokátselymek pótlására alkalmas „vasakat”, de azokat nem találta megfelelőnek. Végül addig kísérletezett, amíg sikerült saját magának elkészítenie az első nyomóducokat. (1–11, 15–16, 19–20, 30, 63–64, 72, 76, 78, 83, 87, 91, 96–97, 132, 165, 167, 174, 185, 219–220, 222–223, 233, 242, 245–247. sz. nyomóducok.)

1928 óta már a magakészítette nyomóducokkal rögtönözve, előnyomás közben tervezte meg a mintáit, mint az íróasszonyok. (Közel 40 esztendő alatt mintegy 500 nyomóducot készített.) Munkaszerszámai: olló, harapófogó, kalapács. Bádoglemezből, előrajzolás nélkül, ollóval vágta és hajlította a képzeletében megjelent mintát, majd beleütötte a fába a kiformált lemezt.

Mai turai hímzések, népi iparművészeti alkotások

A mai turai hímzéseket, — melyek alatt az utolsó 40 évben létrejött hímzések értjük, — két nagyobb csoportra bontjuk. Az egyik csoportba tartoznak mindazok a hímzések, amelyeket Turán az asszonyok-lányok a maguk használatára készítettek. A másik csoportba tartozó hímzéseket kezdettől fogva eladásra „varrják”, ennek igen kezdetleges módjai 1938-tól kezdve a Gyöngyösbokréta helyi mozgalmához kapcsolódva voltak ismertek.²⁷

A felszabadulás utáni években Turán az asszonyok-lányok megtartva viseletüket, ragaszkodtak hímzett ruhadarabjaikhoz, melyeknek motívumkincse bizonyos értelemben megváltozott. A golyosra tervezett színes hímzésű zsebkendők, ujjasok, kötények, ajándékoskendők előnyomásához Tóth G. Mihályné a megrendelők kívánságára sokszor vette elő a régi brokátselymek, mintás szövött szalagok pótlására készített „vasakat”, még ha ezek szépsége erősen vitatható volt is. A turai lakások díszítésére az újabb igényeknek megfelelően asztalterítőket, díszpárnákat, függönyöket, szekrénycsíkokat drukolt, de megoldotta a városi szab ísú blúzok díszítését is.

A turai kultúrotthonban — néhai Kovács László népművelési felügyelő (1908–1962) javaslatára — Király Elekné, Jenei Julia íróasszony vezetésével megindított szakkör tagjai voltak többek között: néhai Sára Józsefné, Tóth G. Mihályné; — Benke Mária, Bozóné Benke Terka és Tóth Péterné Varjú Mária — mindhárman ma is elismert népi iparművészek. A szakkör vállalta a kultúrotthon függönyökkel-terítőkkal való díszítését. A kultúrház függönyeinek elkészítéséhez Király Elekné 18 méter golyosot „írt ki”, ezeket részint fehéren, részint tarkán hímezték ki.

A turai asszonyok egy része az 1950-es években a hatvani háziipari szövetkezetből vállalt bedolgozásra hímzést. Közben Sára Józsefné feljárt a Néprajzi Múzeumba és ott tanácsolták neki, hogy vegye fel a kapcsolatot az 1952-ben alakult Népművészeti Vállalattal és a Népművészeti Intézettel.

A Népművészeti Intézet és a megalakuló Népi Iparművészeti Tanács országos hímzőpályázatain kezdettől fogva sikerrel szerepeltek a turaiak. Az Export Háziipari Szövetkezet művészeti vezetője Heintz Klára népművészet mestere 1953-tól fogva figyelt fel a turai hímzések szépségére, rendszeresen kijárt Turára és 1956-ban megalapította az Export Háziipari Szövetkezet turai részlegét. A mintákat kezdetben kizárólag Tóth G. Mihályné tervezte.

Néhány hónap után amikor a részleg megerősödött, a megrendelések száma emelkedett, már nem bírta erővel. Ettől az időtől kezdve papírra készítette terveit és sablonálással oldották meg a minták sokszorosítását a szövetkezet központi kézimunka-részlegében.

Tóth G. Mihályné tanácsára az Export Háziipari Szövetkezet vezetője Balla Julianát is megkereste, aki néhány esztendeig rendszeresen készített papírra terveket.

Ezeknek a rajzoknak alapján a saját művészi elgondolásai szerint alkotta újjá a városi megrendelők ízlésének megfelelően a turai hímzést.

A turai tervező- és hímzőasszonyok mai legszebb alkotásait a Népi Iparművészeti Tanács gyűjteménye őrzi.

TERVEZŐ ÉS HÍMZŐASSZONYOK TURÁN

A turai fehér és színes hímzések tervezésének mintegy évszázados hagyománya van.

Az 1900-as évekből származó turai és boldogi „fehér varrott kendők” tervezőinek stílusa között alig lehet különbséget tenni.

Eddigi kutatásaink alapján úgy látjuk, hogy Turán feltehetően – boldogi íróasszonyok munkáját figyelembe véve – *Gólya Anna* (sz. 1854–1930) volt az első íróasszony. A legidősebb asszonyok az 1960-as években nagy szeretettel emlékeztek vissza kedves egyéniségére és szép munkáira. Megrendelésre vállalta a kendők kiírását. 1901-ben az akkor 13 éves Gólya Franciskának „írta” azt az „őszirózsás félkendőt”, amely ma az aszódi Petőfi Múzeum birtokában van (lelt.sz. 64.2.1., III. tábla).

A Néprajzi Múzeum textilgyűjteményének anyaga és a tárgyakat leíró kartonok tanúsága szerint az 1890-es években *Benke Gáborné Hadrik Mária* (szül. 1875 – megh. 1930-as években) eléggé gyakorlatlan kézzel írta és varrta ki 16 éves korában azt a „hegyes cakkú slingeléssel” szegélyezett tulipános mintájú kézbevaló kendőt, amelyen csekély piros hímzés is van (N.M. 52.25.33., XXVII. tábla).

Tusor Mária az 1900-as évek elején élt, munkásságára Turán nem igen emlékeztek. A Néprajzi Múzeum textilgyűjteményében őrzött négyszögletes, horgolással szegélyezett nyakbavaló kendője a legrégebb típusok közé tartozik. Két-két ellentétes sarkában laza kompozíciójú a minta. Az egyik sarokminta ellipszis formából, a másik szívből bontakozik ki. (N.M. 62.47.5.)

Lajtos Mária (született az 1870-es években, meghalt az 1940-es években) ismert író- és varrőasszony volt Turán. A kendők írását csak varrással együtt vállalta. Unokahúgának Sára Józsefnének „fehér varrott kendőiből” tudunk tervezői stílusára, gondos öltéstechnikájára következtetni. Sáráné Lajtos Ilka 6 éves volt, amikor nagynénje az első kendőt „varrta” részére. A fehér varrott „szabott kendőt” vagy „gyerekkendőt” (P.M. 58.25.1.) háromszögű „macskanyomas” szegélysor és 3,5 cm széles horgolás szegélyezi. A horgolás a hosszanti oldalakon sarkot képezve fejeződik be. A háta középmentája három koronával lezárt nagyobb virágos szív.²⁸ (XXVIII. tábla)

Király Elekné Jenei Julia (1881–1957) íróasszony a népművészet mestere is a bolti hímzések alapján kezd írni, majd fokozatosan alakítja ki egyéni stílusát. Édesapja Jenei János uradalmi cseléd volt. Iskolai végzettsége hat elemi.

A hímzés tudományával 6 éves korában ismerkedett meg. Egyike volt Turán annak a kevés népművésznek, akik szabadkézzel „írták” gyoicsra a szebbnél szebb mintákat.

A „macskanyomas” szegélysorral díszített négyszögletes nyakbavaló kendőt az 1900-as években írta és varrta ki. A kendő két-két átelleses sarkában laza kompozíciójú a minta; a hármas csillaggal kitöltött szívből bontakozik ki az egymástól eltérő virág-, és levélsor, melyet az egyik sarokmintánál egy-egy szőlőfürt, a másikonál egy-egy őszirózsa zár le. (Népművelési Intézet D.59.169.1.)

Falujában nagyon szerették, tisztelték fiatalok és idősebbek egyaránt. Sokan jártak hozzá „írtni”. A lányoknak vállkendőre, az asszonyoknak főrevaló kendőre, a kis lányoknak bujkára, zsebkendőre mindig szívesen „írkálta elő” az őszirózsás, macskanyomas, folyórózsás mintákat.

Munkásságára, mint író- és varrőasszonyára Kovács László népművelő figyelt fel az 1940-es években. A helybeli Gyöngyösbokréta előadásaihoz kapcsolódó kiállításokon rendszeresen bemutatták hímzéseit.

A felszabadulás utáni években „írásai” a „drukkolt” hímzésekre emlékeztetnek. A turai kultúrotthon berendezésénél (1953–1954) ügyis, mint adatközlő, ügyis mint tervező és hímzőasszony kiváló segítséget nyújtott a belső építésznek Markos Erzsébetnek. 1954 augusztusában az első között ismerték el a népművészet mesterének.²⁹ (XXIX., XXX. tábla)

Tóth L. Istvánné, Kuti Ágnes (1876–1967). A „varrőasszonyok” közül Kuti Ágnes munkásságát érezzük a legjelentősebbnek. Jómódú gazdálány volt. Nagyon sokat fájt a lába és nem bírta a mezei munkát, de szeretett varrni.

Csak nyakba- és fejrevaló kendők hímzését vállalta el. Nem foglalkozott „írással”. Papírból kivágta a „karimát” (külső körkikkelyt) és rárajzolta a gyoicsra, majd bejelölte a nagyobb motívumok helyét (tulipán, szív stb.) és minden további előrerajzolás nélkül varrta ki a fehérrel hímzett félkendőket, fejrevaló kendőket a legváltozatosabb megoldásokkal. Kuti Ágnes módszere emlékeztet a szűcshímzés előrerajzolásának technikájára.

Előrerajzolást varrás nélkül nem vállalt, de ha szegény lány vagy asszony fordult hozzá, aki „varrni tudott, de írni nem”, akkor a meglevő kendőről szívesen átdörgölte „pakfonkanállal” a mintát és ceruzával kiigazította, hogy a hímzésben kevésbé járatosak is ki tudják varrni.

Az egyik legrégebben készített „őszirózsás” nyakbavaló kendőt Tóth L. Istvánné Kuti Ágnes családjában kettévágva találtam meg. Kuti Ágnes tervezte és hímezte 15 éves korában saját részére. Az eredetileg négyszögletes kendő két-két oldalán más-más válto-

zatú mintával szegélyezett, a két sarokminta is más, így kétféleképpen tudta viselni. Idősebb korában nővére lányainak ajándékozta a kendőt, akik kettévágva osztottak meg az ajándékon és félkendőnek viselték. A két darabból álló nyakbavaló kendőt 1964-ben vásároltam meg a Petőfi Múzeum részére. A kendőt „őszirózsás” szegélysor keretezi, az egyik sarokmintája „tojásos” (kisebb tulipán-tojás-hármaszív, a tulipánból kinövő virágos ág egy-egy szőlőfürttel. (P.M.64.3.1.) A másik sarokminta szívből kinövő 2–2 leveles ág; az elsőt egy kisebb szív, a másodikat őszirózsa zárja le. (P.M. 64.3.2.) (XXXI., XXXII., XXXIII. tábla)

Kiss Andrásné, Balla Julianna (1875–1964). Süketen született. Rendkívüli ügyességével már 12 éves korában kitűnt kortársai közül. Tóth G. Mihálynét rokonai kapcsolatok kötötték Balla Juliannához. Ő hívta fel a figyelmet 1963-ban érdekes egyéniségére, a turai hímzés tervezésében végzett jelentős tevékenységére.

Balla Julianna 1963-ban 83 éves huga (Benke Péterné Balla Anna, 1879–1964) beszélt el szomorú fiatalságát, elmondta és bemutatta munkamódszerének lényegét Tóth G. Mihályné házában Sára Józsefné jelenlétében.

„...Nyolc éves voltam, amikor Jula néném tizenkettő, — mesélte Balla Anna. — Akkor kezdte meg a rajzolást. Nekem vásároltak a szüleim boldogi varrott kendőt, de neki nem. (Mint hibás leánynak nem vettek.) Aztán édesanyám megsajnálta és vett neki gyolcsot. Nem dörgölte le kanállal, hanem kézzel rajzolta utána. Mindent a saját fejéből rajzolt és varrt és mindig csak gyakorolta, csak gyakorolta. Nyakravaló kendőket, fejrevaló kendőket meg zsebkendőket rajzolt, és mindent, ami kellett és amiket ma drukkolóval készítenek.”

A boldogi varrás alapmotívumait gondosan megfigyelte, a szimmetriára ügyelve le-rajzolta, kivágta, majd az anyagra illesztette az elgondolásának megfelelő papírmintát és körülrajzolta. A körvonalak megvonása után kezdte a mintát részletesen kidolgozni. Ez a körülményesen aprólékos munka tette később alkalmassá a nyomóducok mintáinak megrajzolására.

12 éven át működött mint íróasszony. 28 éves korában férjhezment egy ötgyermekes özvegyemberhez. Látva szűkös anyagi helyzetüket, szomszédja és kortársa: (XXXIV., XXXV., XXXVI. tábla)

Dusa Péterné, Fias Veronika (1884–1941) felajánlotta neki varrógépét, azzal a feltétellel, hogy többet nem vállal senkinek sem „írást” (előrajzolást). Ettől kezdve Balla Julianna terveit — örök áron — papírra rajzolta Fias Veron részére, aki összekötésbe lépett egy budapesti vésnökkel, s elkezdte vele készíttetni a nyomóducokat az adott részminták alapján. Balla Julianna a mintákat lekicsinyítette, ezáltal azok sűrűbbé, finomabbá váltak. Fias Veronika megkezdi a nyakbavaló, fejrevaló, kézbevaló kendők drukkolását. Ezzel egyidejűleg Balla Juliannát — édesanyjához hasonlóan — mint fékető és pruszlikvarró asszonyt, szoknyaszedőt keresik meg és tudomásul veszik, hogy az „írást” abbahagyta.

Az 1950-es években, első gyűjtőútjaim során úgy hallottam, hogy az első „drukkoló” Fias Veronika volt. Balla Julianna nevével mint pruszlikvarró, szoknyaszedő asszonyával találkoztam. Nem tudtam akkor még, hogy tulajdonképpen ő az első, aki a boldogi fehérhímzés mintáit elkezdte lekicsinyíteni, a lyukvarrások helyett töltést alkalmazott és pontos, aprólékos munkája napjainkig példamutató maradt a turai hímzések technikai kivitelezésében. (V., VI., VII., XIII., XIV., XVII., XIX., XXXVII. tábla)

Balla Julianna 1955-től rendszeresen készített rajzokat a Népi Iparművészeti Tanács és az Export Háziipari Szövetkezet dokumentációja részére. (XXXVIII. tábla)

Heintz Henrikné, az Export Háziipari Szövetkezet művészeti vezetője, Tóth G. Mihályné tanácsára megkereste Balla Juliannát, aki 1955-től rendszeresen készített rajzokat a Népi Iparművészeti Tanács és a szövetkezet dokumentációja részére.

Szép terveierért a Népi Iparművészeti Tanács Kiss Andrásné Balla Juliannát 1955-ben ismerte el népi iparművésznek. 1963-ban a Népművelési Intézet szakmai irányítással amatőrfilmet készített munkásságáról.

Fias Veronika nagyon szigorú esküvel tiltotta el Balla Juliannát a hímzések rajzolásától és kivitelezésétől. Megdöbbenő volt ijedelve, amikor utolsó beszélgetésünk alkalmával felismerte azt, hogy munkásságát fotón és filmen megörökítettük.

Sára Józsefné, Lajtos Ilona (1885–1973) hímzőasszony a népművészet mestere munkásságáról.

A szegénysorsban felnövő Lajtos Ilona 6 éves kora óta hímzett. Egy udvarban lakott nagynénjével Lajtos Mária író- és varróasszonnyal.

„Öregapám meg Maris néne apja testvérek voltak. Maris néne írt nekem tulipántot meg szívet, meg hozzá valami kis ágakat; ő tanított meg a fehérvarrásra.”

Édesanyja sokszor megdorgálta az 5–6 éves lánykát, hogy minden alkalmat megragad a hímzésre és az egyéb célokra használt vásznakat szabja fel saját elgondolása szerint. Végül hozzájárult ahhoz, hogy a kislány kézimunka tanárnál tanuljon hímezni, horgolni. Talán ennek köszönhető, hogy Lajtos Ilona a fehér és színes hímzések befejezésénél sokszor alkalmazta a horgolást.

A kézbevaló kendők színesedése is Lajtos Ilona lányakorához kötődik. A zsebkendőket „Lajtos Maris és Balla Julia néne még írták és nem drukkolták”. Igyekezett ellesni különösen Lajtos Máriánál látottak alapján a tervezés módját. „Rátette a fejkendőre vagy a zsebkendőre a gyolcsot, kanálval bedörgölte, azután kiírta.”

Kortársaival együtt fonósházakba jártak télen fonni és varrni. A nagyobb lányok egymásnak kihímezték a staférungra való zsebkendőket.”

„Ahogy én is nőttem, kezdett színesedni a varrás. Előbb egy kis piros meg sötét-kék pamukkal varrtunk, aztán színesebb lett. A zsebkendőket már tarkára varrtuk. A fonósházba nekem is varrták a pajtások a zsebkendőket. Én is varrtam vagy 30–35 darabot. A rokonságba mindenkinek kellett: sógornak, komának, násznapynak, druzsbának, vőfélynak, meg a vőlegénynek, apósznak, anyósznak. Mind különféle színből vótak. A vőlegényé meg a druzsbáé vót a legszebb.”

Nagyon szerette a színes hímzést. A turai hímzés kivirágzása a különböző színek együttes megjelenése az Ő személyéhez fűződik. Ragyogó színérzéke nagy mértékben járult hozzá a legújabb stílusú turai hímzés kibontakozásához.

A Néprajzi Múzeumban az 1940-es évek óta, a Népművészeti Intézetben 1951-től ismerték sokoldalú egyéniségét a néprajzi gyűjtők kiváló adatközlőjét, a turai népi együttes szervezőjét és kosztüm felelősét, valamint a kiemelkedően tehetséges és jó ízlésű hímzőasszonyt.

Az Export Háziipari Szövetkezetnek mint hímző 1955-től 1973-ban bekövetkezett haláláig volt tagja.

A Népi Iparművészeti Tanács 1956-ban ismerte el népi iparművésznek. 1958-ban részesült a Népművészet mestere kormánykitüntetésben.

Sára Józsefné Lajtos Ilonát az 1950-es évek elején Fias Veronika családja megajándékozta a hagyatékban talált „drukkolókkal”, majd Lukács Józseftől megvásárolta – nővére drukkolóasszony volt – valamennyi nyomóducát. Ettől az időszaktól egyedül tervezí hímzéseit és a családon belül is szívesen drukkolt.

Kérésemre 1973-ban legkedvesebb mintáiból papírra különböző jellegű terveket alkotott, miközben én a tulajdonában levő nyomóducokról levonatot készítettem, melyeket a tőle megszokott precizitással meghatározott.³⁰ Tóth G. Mihálynéval együttesen megállapították, hogy melyek voltak azok az ütőfák, amiknek rajzát Balla Julia készítette.

Élete végéig azt vallotta, hogy a legjobban hímzeni szeret. „Én arra lettem mester, mert jól tudtam a színeket összeválogatni és a szép varrásért.”³¹ Minden hímzéspályázaton és kiállításon részt vett. 1972. augusztusában a I. Országos Kis Jankó Bori Hímzéspályázaton még I. díjat nyert.

Sára Józsefné legszebb alkotásait a Néprajzi Múzeum, az aszódi Petőfi Múzeum, a Népművelési Intézet és a Népi Iparművészeti Tanács textilgyűjteménye őrzi.^{32, 33} (XXII., XXIII., XXXIX., XL. tábla)

Munkásságának a saját közvetlen családjában nincs folytatója, – unokahúga Gólya Andrásné Lajtos Anna (sz. 1916) örökölte színérzékét és varrótehetségét.

Tóth G. Mihályné, Zsiga Ilona (1897–1977) „drukkolóasszony” a népművészet mestere, munkásságáról.

1897. október 1-én született Turán. Szülei: néhai Tóth Zsiga Péter (1866–1938) és Tóth Anna (1870–1931). Férje: Tóth G. Mihály (1897–1970).

„Még iskolába se jártam, már akkor nekifogtam varrni. Az onokatestvérem elgyütt hozzánk, hogy önéki van fonala, én meg vigyek varrnyivalót, amire varrunk, majd valamit csinálunk.

– Mikor már iskolából kimaradtunk, akkor mentünk a fonóházhoz. Télen októberben (általában október 15.) a turai vásár estéjén volt az első menés...” A legtöbb lány azon igyekezett, hogy karácsonyra elkészüljön a fonással és az új esztendőben már csak varrhasson. „Zsebkendőket varrtunk, meg fejrevaló, nyakravaló, nyakbavaló kiskendőket, tojásoskendőket. Mindegyik gyócsra varrt még akkor.”

A hímzéseket Lajtos Mária, Király Elekné „Purics Julia” írta, de már kezdett divatba jönni Fias Veronika drukkolása is.

„Fias Veron néne mindenfélét tudott drukkolni, úgy, mint most én. Balla Julia néne rajzolt, azt ő meg annak a mintáját megcsináltatta „vasnak” Pesten, úgy drukkolta azután.”³⁴ Odamentek hozzá, mer bizony sokkal könnyebb vót varrni, mint ha ceruzával rajzolták, mert ahogy varrta is, úgy az a ceruza lekopott. A drukkolás az nem kopik le tíz évig se, de a ceruza, az mikor rátette az ember a kezit, az má le is ment róla.”³⁵ Fias Veron néni egy zsebkendőt 3 krajcárért drukkolt ki. A színezését meg egymásról néztük le: „Mutasd csak, milyen színre varrod ezt a szívet, vagy azt a tulipántot!”

Hímezni a lányok egymástól tanultak.

„Mikor a fonóházhoz elkezdtek a lányok járni, már mind azon gondolkozott, hogyan kellene varrni neki a zsebkendőket, hogy majd ha férhőmegy, akkorra készen legyen. Akik nagy lakodalomra készültek, többet varrtak. „Hát vót olyan is, aki kivarrt tizenötöt, vagy harmincat, meg olyan is, aki ötvenet. Hát én a lakodalom előtt harmincötöt varrtam ki.”

Zsiga Ilonának a parasztasszonyok szokásos igen nehéz élete jutott. Dolgozott a földeken, ellátva háztáji munkát és közben rokkant férje is állandó segítségre szorult.

Szabad idejében főrevaló, nyakravaló kendőket és zsebkendőket hímzett.³⁶ Mint fiatalasszonynak — aki szeretett szépen öltözködni és büszke volt a viseletére, — egyre nagyobb gondot okozott, hogy az 1914-es évektől kezdődően teljesen megszűnt a színes virágmintával szövött atlasz és brokát anyagok behozatala, amely elengedhetetlen volt a turai féketőhöz és pruszlikhoz. Ezzel egyidejűleg megszűnt a színes virágmintával szövött rojtos selyembrokát fejrevaló és nyakravaló kendő behozatala is. Egyszínű selymet, atlaszt lehetett kapni, így a minták átmásolása, hímzése, valamint a hímzőfonal beszerzése okozott problémát az újabb féketők-pruszlikok elkészítésénél.

„Nem lehetett féketőre való apróalmás selymet kapni az üzletbe, én meg nagyon szerettem volna, mer már elkopott a régi féketőn. Azon gondókoztam, hogy lehetne megcsinálni, hogy én ezt varrhasam.”

A színes gépi szövöttvirágú brokátselyem maradék gondos tanulmányozása után fekete atlaszselymet vásárol és arra rámásolja az eredeti mintát. Régi széjjelment selyem nyakravaló kendőből kihúzott géphímző selyemmel kivarrja, majd főkötőt és pruszlikot varr magának. A kész főkötő megtevesztésig hasonlít az eredeti színes, virágmintás brokátra.

Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona mint drukkolóasszony 1928-ban kezdte meg működését Turán. Kezdetben kérte idősebb társát, Fias Veronika drukkolóasszonyt, árulja el, hogy hol csináltatja az előnyomáshoz szükséges nyomóducait. „Fias Veron nénihez elküldtem az uramat, mert rokonja vót neki, hogy mondja meg, hol csináltatja a vasakat. De azt mondta, hogy ha az apja feltámad, még annak sem mondja meg. Azt mondta, hogy megcsináltatja, csak küdgyem el a mintát, de hogy ki csinálja, azt nem mondja meg. De nem olyan lett a nyomóduc, amilyennek kellett vóna lenni. Akkor meg másikat csináltattam, egy másik helyen, de ott se tutták pontosan megcsináni, mint az a rózsá vót. Akkor elvittem itt Turán, vót itt egy bádogos, hogy megmutatom, mellik vasat hova üsse be. Azt monta, hogy vigyem vissza, ahun csináták. Montam má, oda nem küdöm, mer kettőt csináltattam, egyik se lett olyan, amilyennek kellett vóna lennie.

Akkor amint hazafelé mentem, bementem egy ösmerőshöz, montam neki, hogy nem vóna-e kis fogója, majd szétszedném ezt a mintát. Behozta, ott szétszedtem náluk és meg is csinátam. Hozattam Pestrül rezet, akkor nekifogtam, azt csinátam a többit is. Az uram haragudott érte, hogy: „Mit kínlódsz ezzel? Jobb vóna kimenni kapáni a kertbe!” Azt mondta, behánnya tűzbe az egészet. Nem bántam, akármit mondott, én csak csinátam. Mikor kiment az istállóba, mindig akkor csinátam, hogy ne is lássa. Mikor halottam a lépéseit, hogy gyün befele, akkor meg mindig eldugtam, mer fétem, hogy tényleg behánnya a tűzbe. Ő jobb szerette a határi munkát, azt ő is azt szerette vóna, ha mindig azt csinálom. De ugye csak elmentem vele akár kapáni, meg a kertbe is elmentem, csak elvégeztem a munkámat. Így lassanként belenyugodott a drukkolók készítésébe.

A kezem buta vót a rajzhoz, nem tuttam úgy rajzóni, mind ahogyan megcsinátam rézből. Az első drukkoló az *aranyvirágú*, az *apróalmás* és a *nagyvirágú almás-selyem* vót. Pruszlik és fékető drukkolására hasznátam.” (XXV., XXVI. tábla)

Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona végül is addig próbálkozott, amíg megoldotta az ütőfák készítését és ettől az időtől kezdve 1974. decemberéig, amíg az egészségi állapota megengedte, a naponta felmerülő szükségleteket figyelembevéve készítette a legváltozo-

tosabb mintákat. Szerszámai: egy fadarab, egy réz- vagy bádoglemez, egy olló, egy kis-méretű csípőfogó és egy kalapács.

A megfelelő minőségű fa és a bádog- vagy rézlemez kiválasztása döntő fontosságú volt. A gondosan kiválasztott fadarabot fejszével szétvágta a szükséges méretekre. A nem megfelelő faanyag tüzre került. A trombitának való rézlemez kedvelte, az hajlott szerrint a legjobban. A réz- vagy bádoglemez keskeny csíkokra vágta, egy harapófogó segítségével a képzeletében megjelent egész, vagy részmintává alakította. A megformált lemez kalapácsa segítségével aprólékos gonddal ütötte be az előkészített fadarabba, amelyen ceruzajelzés sem volt.

Munkájának lényege, hogy mintáit nem rajzolta elő, hanem kis fogójával finom vonalakba hajlított apró és nagyobb virágokat, szíveket, lyuksorokat, kis galambokat készített, amelyeket az előre kiválasztott fadarabokba vert bele kalapáccsal. Ezekkel a kis „vasakkal” nyomtatta elő a mintákat, amelyeknek ritmikus egymás mellé helyezéséből alakult ki a kompozíció.

Zsiga Ilona, mielőtt drukkolással kezdett foglalkozni, sohasem „írt” elő, vagy „drukkolt” más ütőfáival.

Az előnyomáshoz szükséges festékanyagot is maga kísérletezte ki. Senki sem árulta el, — hiába érdeklődött, — a festék összeállításának és keverésének arányait.

„Bekevertük a festéket, de nem tudtunk vele drukkolni sehogyse. Ekkor addig spekulátum mit kell vele csinálni, míg eszembe jutott, hogy az asztalosok ennyvel dolgoznak. Mer akárhogy főztük a festéket, nem fogott. Beletettünk egy kis enyvvet, mingyár jó lett. Azt így nem kérdeztünk senkit se. Előbb csak sárgát, olyan házra való festéket kevertünk bele, az is jó vót, mert az ennyvel együtt fogott.”

Az enyves festék előnye, hogy mosással eltávolítható. 1929-től kétféle festéket használt: „ultramarinkéket” a fehér alapanyagokhoz, és „bécsi fehérét” a sötétebb színűekhez. Az enyv és a festék „pontos adagolása” — melyet lassú tűznél kis vaslábasban főzött meg, — igen lényeges, mert ha „vastag a festék” vagy „ritkább”, nem látszik jól a minta. „Nem szükséges minden alkalommal új festéket főzni, csak nem szabad elfeledkezni arról, hogy a festék langyosan és sohasem melegen vagy hidegen használható.”

A festék főzése közben az asztalt leterítette egy vastag pokróccal, vagy egy régi, avult szövetkendővel, és előkészítette az alapanyagot, a festékpárnát; utóbbi egy négy-szeres posztócsíkkal borított 6 cm vastagságú (12x20 cm nagyságú) fadarab; odakészítette a szerinte szükséges „vasakat”, s végül a festékeslábast az ecsettel.

A posztócsíkokat az ecset segítségével bőségesen átítatta a kézmeleg festékkel és hozzákezdett a drukkoláshoz. Ezt a műveletet munka közben szükség szerint megismételte. A festékbe márott nyomóducokat erős kézzel kellett az anyagra nyomni.

Előnyomás közben rögtönözve tervezett, mint az íróasszonyok. Felkészülése tudatos volt, de a végső formába öntés mindig „drukkolás” közben született meg. Az előkészített „vasakhoz” újabbakat keresett, s ha nem találta megfelelőnek, abbahagyta a munkát és egy újabb drukkolót készített.

Módszere a következő volt: először kiválasztotta a szegélymintát, a nagyobb motívumokat, amelyeket fokozatosan az egyre kisebbek követtek. A legkisebb lyukak használatának is jelentősége volt. A minták végső kiigazításához a legutóbbi időben tinta nélküli golyóstollat használt a magakészítette festékbe mártva. Egy „öszirózsás” kendő szegélymintájához pl. 9 db nyomóduc szükséges. (48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56 szá-

múak. (XLI., XLII. tábla) Egy „macskanyomas” kendő szegélymintájához 5 db nyomóduc szükséges. (104, 105, 106, 107, 108 számúak, XLIII. tábla)

Munkássága céljának 1928-ban kizárólag azt tekintette, hogy a géppel hímzett vagy szövött anyagokat pótolja. Ebben az időszakban készített vasai is erre mutatnak. (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. sz. nyomóducok). Az 1929-ben készített nyomóducok közül a 11.sz. szövőkendő virágjának pótlására alkalmas, de egyúttal „menyasszonyzsebkendőbe való rózsza” és a 12.számú „kisirózsza” is használatos zsebkendő szegélymintájaként.

Az 1930-as években már nemcsak sajátmaga részére drukolt, pótolva a géppel hímzett és szövött selymeket, hanem a rokonoknak, szomszédoknak is barátságból, — kezdetben minden ellenszolgáltatás nélkül. Szívesen adott tanácsokat a kivitelezéshez, a helyes öltéstechnikai megoldásokhoz, a hímzőfonal kiválasztásához és tanácsokat adott a színek összeállításában is. Munkásságára felfigyeltek a turai kereskedők.

A féketőknek valóra a virágot Zsiga Ilona tervezte és nyomta elő. Az anyagot Pest-ről hozatták.

„Hárman varrtunk. Éjjel varrtam, mer nappal dógoztam a határba. 4—5 napot egy féketőrevaló varrása elvett. Nekem mindig több vót, mer én magam csinátam és éjszaka is varrtam.”

A 9., 10., 11. és 12. nyomóducok a turai kereskedők kérésére készültek, a fejrevaló selymekendő mintájának pótlására.

„Az üzletbe amit varrtunk, azt ők adták el. A környék faluiba hordták el Boldogra, Zsámbokra a kendőket. Tiszta fehérrel a fehér kendőket varrtuk, ibolyaszínre ződvel és kékvel. Többfajta varrtunk, de már nem igen emlékezem a többire.”

A három asszonytól nem fogadott el pénzt a drukkolásért. Az anyagok árát úgy osztották el, hogy mindenki annyit fizetett, amennyit ki tudott hímezni belőle. A kész fékető, pruszlik, bujka ára azé volt, aki kivarrta.

A régebbi „írott” és „drukolt” minták alapján megkezdte a hímzett viseleti darabok előnyomását. A fehér hímzéssel díszített gyolcskendők „vasainak” megoldásához kikérte távoli rokonának, Balla Julianna íróasszonynak tanácsait. Megoldotta az „őszirózsás” 48—56. sz. és a „macskanyomas” 104—108.sz. nyomóducokkal a nyakbavalókendők előnyomásához szolgáló szegélyminták elkészítését, majd bevezette a fehérhímzések előnyomását is. A turaiak egyre kevésbé vették igénybe Fias Veronika drukkolóasszonyt, mert mintái egyhangúak voltak és nem követték a divatot.

Zsiga Ilona vevőköre az 1930—40-es években fokozatosan bővült. Piaci napokon alig lehetett belépni az udvarára a turai és a környékbeli falvakból való megrendelőktől. Tervei alapján számtalan nyakba-, nyakra, fejre-, kézbevaló-, ajándékoskendőt, tojásoskendőt, féketőt, pruszlikot, „bujkát” (gyolcs női ujjast) és lakodalmas kötényt hímeztek. Ismerte a turaiak ízlését, de számontartotta a boldogi, galgahévízi, galgagyörki, pásztói és zsámboki divatot is. (XVI., XVIII., XIX., XXI., XXIV., XLVI., XLVI., XLVI. tábla)

„Hévízről, Bagrul szoknyákat hoztak drukkónyi, virágos szoknyákat. Legelőbb egy hévízi asszonynak drukkótam vászonkendőt. Láttam, hogy milyen mintáim vannak, aztán azt mondta: hát ü elhossa a szoknyáját is, üssem bele azt a három babot (kisvirág), mer ottthon úgy vót, hogy csak kijegyezték, de nem ütték bele. Bagon az ablak alatt kellett állni, akármilyen hideg volt télen vagy esett az eső, be nem engedték, nehogy meg-lássák, hogyan csináják a jegyeztést! Nekem mondta, hogy: — Itt maradhatok míg druk-

kója? Mondtam: – Mér ne maradhatna? Azt akkor monta, hogy Bagon nem engedték be. Meg nem is írták a mintát, csak odahúzott az asszony egy darab cérnát, hogy oda kell a virágot varrni. Aztán gondolom szerint varrták ki.

Mikor én kidrukkótam vagy három szoknyát, nagyon örült neki. Montam, hogy hozzon magával mán legközelebb egy virágos szoknyát. Mikor legközelebb ment Turán a piacra, elhozta előtte az anyagot, amit drukkónyi kellett, de hozta a régebbi szoknyáját is, hogy milyen virág legyen rajta. Mikorra visszagyűtt a piacra, akkorra mán a „vasat” is megcsinátam én mán ki is drukkótam. Azt monta akkor: – Hogy van az, hogy Turán nem hordják a virágos szoknyát és mégis Turára kell nekik gyűnni drukkótatnyi? Montam én: – Szégyejék a hévíziek magukat, hogy nem tudják megcsinálni!

Később mán vót ottan is, aki drukkóta a kendőket, azt elgyűtt, hogy nem csinálnék neki „vasat”? Adtam Hévízre meg Szentlászlóra is „drukkolófát”, hogy már ne gyűjjenek annyian. Bagra nem attam. De azér továbbra is sokan jártak hozzám.

Boldogra az egész falunak drukkótam, de név szerint nem ismertem őket. A szövettől való fejre-, és nyakbavaló kendőket, a bujkákat, az ajándékoskendőket én drukkótam nekik, de ezek aztán megszűntek, mert tálcán vitték az ajándékokat. A boldogiaknak más vasakat készítettem mint a turaiaknak.” (11, 19, 20, 30, 64, 72–73, 78, 82, 84–85, 90, 92, 97, 100, 101, 102, 213, 219, 242, 244, 245, 246, 247, 249, 251, 252, 253. sz. nyomóducok)³⁷

Zsiga Ilona háza – különösen piaci napokon – hasonlóvá vált egy vidéki kézimunkaüzlethez, annyian vártak drukkolásra. A megrendelők különféle füzetekből választhatták ki a kedvükre való mintát. Egy-egy menyasszony sokszor 50 darab zsebkendőt is hozott drukkolni. A hímzett zsebkendők mintáit külön füzetben gyűjtötte össze, pontosan megjelölve, hogy mit illik a menyasszonynak kivarni a saját részére és a vőlegényének, a násznagynak, a druzsbának, szüleinek, testvéreinek, anyósának, apósának, közelebbi és távolabbi rokonainak és mindazoknak, akiknek hímzett zsebkendőt ajándékozott házasságkötése alkalmából. Zsiga Ilona minden egyes zsebkendőnél tanácsot adott a színezésre és a kivitelezésre is. Egy zsebkendő drukkolásáért a második világháborúig 3 krajcárt fizettek.

Turán az 1940-es évek elején az egyre divatosabb rózsás motívumok esztétikai értéke erősen vitatható. A régi virágos brokátselymek, szövött virágú atlaszselymek, a mintásan szövött selyemszalagok pótlására készített nyomóducokkal tervezte Zsiga Ilona a zsebkendőket, a nyakravaló kiskendőket, az ajándékos- és tojásoskendőket, a bujkákat (selyem-, szövet-, gyolcsanyagra) valamint a lakodalmas kötényeket. Ez időtől kezdve vállalja a helybeli polgári ízlésnek megfelelően asztalterítők, szekrénycsíkok, függönyök, ágyneműk drukkolását is az értelmiségiek, kereskedők, iparosok részére.

„A front után az üzletek megszűntek.”³⁸ Nem lehetett kapni szövettendőket. Az asszonyok a vásárba vettek szövetszoknyákat, szétfejtették, kimosták-kivasalták, azt elhozták hozzám. Kidrukkótam, azt varrtak bele virágot. Szövettendőket és bujkákat varrtak belőle.”

„A nagy selymekendőket egyik felét levágták kendőnek (fejrevalónak), azt kidrukkótam és úgy varrták újra. Nem vót senki, aki drukkoljon, csak én egyedül csinátam.”

„A háború előtt (1944-ig) egy zsebkendő drukkolása 3 krajcár vót nálam. Mostan 1974-ben egy forintot vagy kettőt adtak egy zsebkendő drukkolásáér. Nagyobb terítőkér 15 forintot. Nem jegyeztem föl soha, mennyi pénzem van a drukkolásból, mer nyá-

ron egyáltalába nem vót, csak télen varrtak, őszkor, meg karácsony felé, húsvétkor mán mentek a lányok summásnak. Vót olyan nap, hogy százat is kidrukkótam (zsebkendő), olyan is vót, hogy egyet se.³⁹ Nemrég egy asszony 40 darabot hozott zsebkendőnek, hogy a fia nőül, azt a vendégeknek akar adni...”

Turán az iskolásgyerekeket is megtanította hímezni. Számunkra is Zsiga Ilona drukkolta elő a kézimunkákat.

Az 1950-es évektől a megyei és országos pályázatokra kevés kivételtől eltekintve szinte teljes egészében Zsiga Ilona tervezte és drukkolta a turai hímzéseket, s ez számára természetes volt. Munkássága során hozzászólt, hogy mindenki igényének megfelelően mindig újat és újat alkosson.

Örömmel tett eleget az Export HSZ kérésének, hogy 200 olyan tervet készítsen papíron, amelyeken valamennyi „vasa” szerepel. Hiszen Ő maga képtelen lett volna ugyanazt a mintát sokszorososan másolni. Mint hímző- bedolgozó élete végéig szövetkezeti tag maradt. (XLIV., XLV., XLVI., XLVII. tábla)

Szívesen segített mindenkinek. Még azt is természetesnek találta, hogy a turai népművészek egy-egy országos pályázat előtt megkeresték, tanácsát kérték és számos esetben Ő drukkolta pályamunkáikat.⁴⁰

A turai plébános kérésére miseruhákat, oltárterítőket is drukkolt az 1950-es évek óta.

„Hazamentem, nekifogtam, csináltam egy kis őszirózsát, rózsacsíkot, meg ami kellett hozzája, leveleket, mindent megcsinátam anélkül, hogy ők nekem megküldték volna a rajzot”. 340., 341., 342. minták.

1956 augusztusában nagy megtiszteltetés érte Zsiga Ilonát, a népművészet mestere kormánykitüntetésben részesült, mint tervező- és hímzőasszony.

Amíg egészségi állapota engedte, eljár az ország különböző területeire a Népművelési Intézet kérésére, és a központi megyei szakkörvezetők tanfolyamokon mutatta be a nyomóduccok készítését, a drukkolást és a hímzést. Többször járt a budapesti és a jászberényi Tanítóképző Intézetben és számos ifjúsági szakkörben is tanított. Az ország különböző részeiből rendszeresen keresték fel a szakkörök, hogy tanulhassanak tőle. Ha tudta előre, kik keresik fel, megkérte Tura énekes és hangszeres népművészeit, tegye lehetővé megismerésüket.

1970. szeptemberében a Mezőgazdasági Vásár Népművelési Pavilonjában mutatta be tudását. Kérésünkre megőrizte 1962–1973. közötti levelezését, amelyből kitűnik, hogy országszerte és a határon túl milyen tisztelet övezte az idős mestert. Kérésemre rendszeresen készített papírra is terveket.

Zsiga Ilona drukkolóasszonyt a falu apraja-nagyja rendszeresen megkereste. 1974-ben több alkalommal készítettünk magnófelvételt a megrendelők kívánságairól és kérésünkre Ilon néni is gondosan feljegyzést készített arról, hogy kik fordulnak meg nála.

1977-ben mondta: „Most is van Györkről (Hévízgyörk), meg Kartalról is drukkolni való. Konyhára való terítőket, meg bútorra való drukkoltatnak. Ha mán nem bírom, mondom Terkának: – Gyerünk, drukkod ki nekik! – Őneki mán meg kellett tanulni, még kisiskolás korátul látta, hogyan csinálom.”

Bozóné, Benke Terézia hímző népi iparművész (sz. 1934) édesanyja testvérhuga volt Tóth G. Mihálynak. Így szinte születése óta figyelte nagy szeretettel és tisztelettel

Ilon néni munkásságát, aki lányaként foglalkozott vele. Nagyon szépen hímez. 1951-ben nyerte el először az első díjat egy helyi hímzéspályázaton. A NIT 1955-ben ismerte el népi iparművésznek, azóta tagja az Export Háziipari Szövetkezet turai részlegének.

Tóth G. Mihályné komolyan vette tanítását és az 1970-es évektől fokozatosan bízta rá a drukkolást. Önálló tervezéssel 1972. óta igen szép eredménnyel próbálkozik, amióta Ilon néni keze már nem bírja „nyomni a vasakat”.

Útőfát nem tud készíteni és fantáziája sem olyan kimeríthetetlen mint mesterének – nagynénjének – volt.

Tóth G. Mihályné egészségi állapota 1974-től már nem engedte meg, hogy újabb „drukkolókat” készítsen, s az előnyomást szinte teljesen átengedte tanítványának Benke Terkának, de ott állt mellette és irányította, hogy hogyan tervezzen. Szinte csak a manuális munka, a drukkolás volt a tanítvány feladata.

25 esztendőn keresztül figyelve munkásságát terveiben ismétlődést nem igen találunk. Közel 40 esztendő alatt mintegy 600 nyomóducot készített. Véleménye szerint 80–100 nyomóducot ajándékozott el, vagy veszített el. 1963-ban készítettünk egy amatőrfilmet munkásságáról és a Népművelési Intézet díszítőművészeti kiadványsorozatán belül 2 kötetben megírtuk a „Turai hímzések” c. tanulmányt. 1963-ban a film készítésével párhuzamosan levonatot készítettünk munkásságáról, melyet közreadtunk.

1974-ben ismételten meghatároztuk valamennyi „drukkolóját”. Hiányzott számos nyomóduc (5, 7, 8, 10, 12, 13, 30–36, 57–62, 66, 78, 92, 242–276, 314–327, 348, 349, 351, 352, 354, 365–372, 384–388, 391, 392), ezek részint tönkrementek a sok használatból, részint elajándékozta őket Zsiga Ilona, – nem egyszer a látogatók vitték el engedély nélkül emlékebe.

Ugyanakkor számos olyan drukkolót találtunk, amelyet eddig nem ismertünk. Egy szakajtóban voltak külön a padláson: „Amik nem olyan nagyon kellenek, azokat minek forgassam? Ha kevesebb van, könnyebben ráakadok arra, ami kell, mintha az összeset átnézném.”

1977-ben bekövetkezett haláláig rendszeresen felkerestem és mindig csodáltam szellemi frissességét és kezemunkáját, hiszen szinte az utolsó hónapokat kivéve szebbnél szebb hímzéseket készített. Elhunytával Turán lezárult a legújabb stílusú hímzések tervezése.

ÖSSZEGEZÉS

A turai hímzések mintakincsének kibontakozása pontosan követhető. A hímzéssel díszített textileket három nagyobb csoportra oszthatjuk:

1. a fehérhímzéses nyakbavaló, fejrevaló, nyakravaló és kézbevaló kendők, a kék-pirossal vagy tiszta pirossal kivarrt férfinégy és női ingvállak kézelői, a tarkán hímzett nyakravaló kiskendők és kézbevaló zsebkendők, a gyolcs „bujkák”, lakodalmas kötények, „ajándékos” és „tojásos” kendők;
2. a gépi hímzett színes virágú brokátok, atlaszok, selymek, szövetek pótlására készült féketők, pruszlikok, „selyem bujkák”;
3. mai alkalmazott hímzések, népi iparművészeti alkotások.

A minták előrajzolásának alig van hagyománya, hiszen a századfordulón a fehérrel hímzett fejrevaló, nyakbavaló és kézbevaló kendőiket Boldogon varratták, vagy a hatvani, aszódi, turai vásárokon a boldogi asszonyoktól vásárolták. Egyesek megpróbálkoztak a hímzések átmásolásával, az ügyesebbek rajzolni is kezdtek. A legidősebb író-varró asszonyok munkássága még szinte másolása a boldogi hímzésnek.

Kissné Balla Julianna jutott el néhány éves működése során a turai hímzés sajátosságainak kialakításához: az aprólékos formák, a precíz öltéstechnika jellemezték.

Tulajdonképpen azzal, hogy 28 éves korában egy varrógép árért eladta örök áron terveit és visszahúzódt a névtelenségbe, ékes bizonyítéka annak, hogy a közösség mindig egy-egy nagyobb egyéniséghez fordul az újabb alkotásért.

A turai tervező- és hímzőasszonyok szinte kivétel nélkül a paraszti élet szigorú rendje szerint éltek, s csak a háztáji munkák mellett végezhettek művészi alkotómunkájukat, azaz a hímzések „kiírását”, „varrását”, — nem egy alkalommal vitába szállva a családfővel. Csak a testi hibás lányoknak, asszonyoknak adott itt is a falu közvéleménye teljes mentesítést a gazdasági munkák végzése alól. Munkásságukra ugyanazok a törvényszerűségek jellemzőek mint a tárgyi vagy a szellemi népművészet kiemelkedő nagy egyéniségeire. Egy-egy kisebb vagy nagyobb tájegységre jellemző hagyomány változása, fejlődése csak úgy alakulhat ki, ha a közösség befogadja az újításokat, magáévá teszi őket, de az alkotást személy szerint egy valaki hozza létre. A közösség ízlése befolyásolja az új kialakítását és ehhez a tervező mindig alkalmazkodik.

Tanulmányomban megkísérleltem egy községen belül bemutatni azokat az általános és speciális jelenségeket, amelyek országosan is jellemzőek alkotó népművészeinkre és hozzájárulnak a „személyiség” és „személytelenség” kérdéseinek felderítéséhez.

A turai hímzések kialakulása-fejlődése az 1900-as évektől szemünk előtt bontakozott ki és bizonyos értelemben lezárult.

Az 1900-as évekből származó turai és boldogi „fehér varrott kendők” alapanyaga, mérete, mintáinak felépítése és kivitelezése azonos, majd később eltérővé válik. A szomszédos Boldogon az 1920-as évektől a gépi hímzett selyem fejrevaló kendők pótlására készített drukkolás után varrott kendőkön egységesen, szinte teljes biztonsággal felismerhetjük Zsiga Ilona kézjegyét. Önéletrajzában elmondta, hogyan tanította meg Csatlós Panka nevű asszonyt a „vasak” készítésére, a drukkolásra és a helyes öltéstechnika alkalmazására.

Az első gyűjtőútjaimon (1950-es évek), még megismerhettem a legidősebb tervező- és hímzőasszonyokat, megtanultam munkásságukat, küzdelmes életüket tisztelni.

Kiss Andrásné Balla Julianna népi iparművész, Király Elekné Jenei Julia a népművészet mestere, Tóth L. Istvánné Kuti Ágnes, Sára Józsefné Lajtos Ilona és Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona a népművészet mesterei sajnos már nincsenek az élők sorában.

Ádám Jánosné Pásztor Mária (sz. 1901), lánya Lukács Gáborné Ádám Erzsébet (sz. 1923) Benke Mária (sz. 1925) Gólya Andrásné Lajtos Anna (sz. 1916) Tóth Péterné Varju Mária (s. z. 1934) Bozó Andrásné Benke Terézia (sz. 1934) népi iparművészek kiváló hímzők és ügyes tervezők, de ötleteiket teljes egészében elődeiktől elsősorban Zsiga Ilona motívumvilágából merítik.

A bemutatott „drukkolók” a teljes motívumanyagának és az 1963–1976 között készített — válogatott — terveinek közlésénél nem követtem az esztétikai rendet. Zsiga Ilona tudatos alkotó, tervező. Mindenkor felismerte az újabb életforma változásával fel-

merülő újabb igényeket. Figyelembevéve a népi hímzés helyi hagyományait, a megrendelő kívánságának igyekezett eleget tenni. Más drukolt kisebb közösségének, a turaiaknak kérésére, ismét más a környező és távolabbi közösségeknek.

Az Export Háziipari Szövetkezet részére készített terveit, az országos hímzéspályázatokon díjat nyert alkotásai ismét más oldaláról mutatják be munkásságát. Nagy hatással voltak rá a mestertalálkozók, az országos hímzéspályázatok kiállításai. Személyes barátság fűzte a mezőkövesdi Kis Jankó Borihoz, a kalocsai Király Ilushoz. Az 1950-es években készített nyomóducokon leginkább a kalocsai hímzésekre emlékeztető minták ismerhetők fel. (XLVIII. tábla)

Pontosan tudta, hogy tudományának melyik részletét mikor és kinek mutassa be. 1963-ban készítettem először levonatot „drukkolóiról”. 1973-ban ezt megismételtem. A minták meghatározása teljesen egyezett, de számos mintaelemeket másodjára sem akart bemutatni, mert „az nem magának való, maga csak a régít szereti...”

Zsiga Ilona gazdag alkotófantáziájára és tudatos alkotómunkájára jellemző, ahogyan minden egyes „drukkolót” képes volt 36 éves távlatban időrendben, műfajonként és azok elnevezését illetően meghatározni (I., II. sz. függelék).

Sára Józsefné a tulajdonában levő drukkolókról sokkal kevesebbet tudott (III., IV. sz. függelék). Sára Józsefné műfajilag, azaz használat szerint az ütőfákat mindössze 6 csoportra tagolja, s az elnevezéseknél mindössze 39 esetben találtunk más variációt mint Zsiga Ilonánál, aki gazdag mintaanyagának 31 csoportra bontva 230 féle nevet adott.

Az I. sz. függelékben pl. 15 féle virág különböző variánsaival ismerkedhettünk meg – közöttük huszonnyolcféle rózsát, tizenegyfélé tulipánt, huszónháromféle csillagot.

A II. sz. függelék az ütőfákat az egyes hímzsfajták használat szerinti – műfaji – csoportosításában mutatja be. Természetesen ugyanazt az ütőfát a 29 csoporton belül többször is alkalmazta. Külön felsorolta mindazokat a mintaelemeket, melyeket Boldog, Zsámbék, Pásztó, Galgahévíz, Galgagyörk, Bag, Isaszeg asszonyainak, lányainak tervezett.⁴¹

Közel harminc esztendeje tanulmányozom a magyar népi hímzéseket. Gyűjtéseim során azt tapasztaltam, hogy a tervező és hímzőasszonyoknál a mintaelemek meghatározása általában összefügg gazdagabb vagy szerényebb tervezési készségükkel.

A különböző néprajzi tájakon folytatott gyűjtések egyik legkonkrétabb példája Tura. A két nagyszerű személyiség vizsgálatánál világossá válik, hogy a kiváló ízléssel, színérzékkel, technikai tudással rendelkező Sára Józsefné Lajos Ilona nem volt jelentős tervezőegénység, míg Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona egész életét művészi alkotómunkájának áldozta.

Amíg egészségi állapota engedte, szűkebb pátriájában, a Galga-mente népművészet mestereivel együtt számos népművésztalálkozón, bemutatón vett részt.

Falujában mélységesen megbecsülték szerény egyéniségét, mély bölcsességét, nemcsak hímzéseiket vitték hozzá drukkoltatni, hanem tanácsait is rendszeresen kikérték. Egyénisége, művészi életútja méltóvá tette arra, hogy a legnagyobb, legismertebb íróasszonyok között említsük, mint a kalocsai *Király Ilust* vagy a mezőkövesdi *Kis Jankó Borit*, akik hozzá hasonlóan fel tudták mérni, mit igényel tőlük a hagyományörző szűkebb, és az országos igény. A mai turai hímzések mögött Zsiga Ilona személyisége áll.

Jegyzetek

1. Fél Edit: Népviselet Bp. 1962.
2. Fél Edit: A turai viselet, Néprajzi Értesítő XXIX (1937) 84–105.
3. Hollóné Hatos Kornélia: Boldogi hízmésminták. Szeged, 1942. Gyakorló Polgári Iskolák Könyvtára XXXI. kötet.
4. V.M.: Adatok a turai fehérhímezés kialakulásához.
(Múzeumi Füzetek, Aszódi Múzeum 2. sz. 1964.)
V.M.: Turai hímezések I–II. (Népművelési Intézet, 1965.)
5. V.M.: Mai magyar népviseleteink. TIT 1976. Néprajzi előadások. I–II. 55–57. (41–60.)
6. Fél Edit: A turai viselet i.m. 104. oldalon
„...A boltos maga is igazodik a faluban felbukkanó újításokhoz, említettük, hogy L. J.-né (Lajtos Józsefné, Gólya Andrásné Lajtos Anna édesanyja) Aszódon vett almás selyem nagykendőjét elkérte és azután hozatott másoknak. Viszont a kereskedő állítása szerint ő magától hozott berliner kötött kendőt és magától hozta a piros posztó szoknya mellé 6–7 évvel ezelőtt (1930-ban) a kék- és aranycsikú szoknyaanyagot...”
7. A turai lakosságról szóló adatokat haszonnal forgattam a Statisztikai Közlemények következő évfolyamaiban. Igyekeztem a rendelkezésre álló adatokat összevetni a szomszédos Galgahévíz és Boldog lakosságára vonatkozó közleményekkel is:
Magyar Korona Országának Mezőgazdasági Statisztikája II. Gazdacímár Bp. 1897. (Tura a 248. oldalon)
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, XIII. Váczi alsó járás (Tura a 246. oldalon)
A Magyar Korona Országának 1900 évi népszámlálása. Bp. 1902. I. rész: A népesség általános leírása községenként (194–197. oldal)
A Magyar Korona Országának 1910. évi népszámlálása. Bp. 1912. Első rész. A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták szerint. (Magyar Statisztikai Közlemények 42. sz.)
A népesség főbb demográfiai adatai községek és népesebb puszták szerint 1920-ban. Magyar Statisztikai Közlemények 29. kötet. Duna-Tisza köze, Aszódi Járás (Tura, Boldog, Galgahévíz), Bp., 1922.
Az 1970. évi népszámlálás. Magyar Statisztikai Közlemények 83. kötet.
I. Demográfiai adatok községek és külterületi lakóhelyek szerint. (173. oldal), II. Foglalkozási adatok községek külterületek szerint, 86. kötet (184. oldal).
Magyarország földbirtokviszonyai az 1935. évben. Bp. 1936. 99. kötet. (174–176. oldal) és 105. kötet (348–350 oldal)
Az 1941. évi demográfiai adatok községek szerint.
Bp. 1947. Szerk.: Magyar Statisztikai Hivatal. 2. kötet 349. oldal.
Központi Statisztikai Hivatal 1949. évi népszámlálási és demográfiai adatok. Bp. 1950. (részletes mezőgazdasági eredmények).
Központi Statisztikai Hivatal 1960. évi népszámlálási adatok. 3/c. kötet 51–52, 64–65, 114, 126–127, 134–135 lapokon, Bp. 1962.
Központi Statisztikai Hivatal 1970. évi népszámlálás. 21. kötet. A mezőgazdasági aktív keresők és eltartottjaik ágazati és foglalkozási viszonyának szerepe. Pest megye adatai. Bp. 1972. 514–517, 479, 532–535. oldalain.
8. Fél Edit: A turai viselet Néprajzi Értesítő XXIX (1937) 84–105.
9. „...Egy-egy család kenderföldje 100–250 □-ól volt, aszerint, hogy hány család élt együtt egy háznál. A káposztáskerteken túli lapályos volt a kenderföld, Galgahévíz fele, egytagban. Ahogy mindenkinek volt palántáskertje, ugyanúgy volt kenderföldje is. A nagycsaládban az összes ivadék együtt élt nagypapától az unokáig, így sok kender kellett megtermelni, amit az asszonyok télen megfontak-megszőttek.” (Adatközlő: Gólya András, sz. 1914. Tura)
10. Fél Edit: i.m. 96. oldal.
11. A Néprajzi Múzeum textilgyűjteményében 52.25.12-től 52.25.32-ig tartó leltári számok alapján megtalálható Sára Józsefné menyasszonyi ruhája, melyet máriáslányként kapott 1910-ben. A viselet jellemző darabjainak leírása Kresz Mária feljegyzései alapján tanulmányozható.
12. Fél Edit: i.m. 87. és 96. valamint 100. oldalon.

13. Fél Edit: i.m. 101. oldal.
14. Fél Edit: i.m. 87. oldal (Kendő/vállra). „Varrottkendő; váci varrott, aszógyi varrott, boldogi varrott”. 1890–1917. között a lányok, asszonyok öltözeténél Fél Edit szól a fehér varrott kendőről. (98. oldal) „...Templomban húsvétól őszig félinget vesznek pruszlikkal... de nem minden alkalomra kötik fel a templomba a selyem kendőt, *fehér varrottat is kezdenek viselni* a régi festő és kázmér rovására.”
15. Néprajzi Múzeum textilgyűjteményéből, a továbbiakban: N.M. Petőfi Múzeum, Aszód textilgyűjteményéből, a továbbiakban: P.M.
16. N.M. 136.966 lelt.sz. nyakbavaló kendő;
N.M. 139.997 lelt.sz. kézbevaló kendő;
N.M. 133.998 lelt.sz. nyakbavaló kendő;
N.M. 134.001 lelt.sz. fejrevaló kendő
N.M. 133.999 lelt.sz. kézbevaló kendő;
N.M. 134.000 lelt.sz. fejrevaló kendő;
N.M. 138.284 lelt.sz. fejrevaló kendő;
N.M. 142.438 lelt.sz. fejrevaló kendő;
17. Hollóné Hatos Kornélia: Boldogi hímzésminták. (Szeged, 1942. Gyakorló Polgári Iskolák Könyvtára XXXI. kötet) c. kiadvány mellékletében 20 táblán mutatja be a boldogi fehérhímzés egyes motívumait és a tervezett kompozíciókat a nyakbavaló és fejrevaló kendőkről.
18. N.M. 62.47.5. lelt.sz. (nyakbavaló kendő)
19. N.M. lelt.sz. nélkül, négyszögletes formájú „őszirózsás” nyakbavaló kendő; P.M. 64.3.1. és 64.3.2. lelt.sz. négyszögletes formájú „macskanyomas” nyakbavaló kendő; P.M. 64.1.1. Népművelési Intézet D.59.169.1.
20. A Néprajzi Múzeum és a Petőfi Múzeum textilgyűjteményében őrzött fehér varrott fejrevaló kendők közül feltehetően Fias Veronika (1884–1941) drukkolta a következőket: N.M. 54.48.45., N.M. 62.47.4., N.M. 54.57.4., N.M. 54.48.47., N.M. 52.25.35., N.M. 54.57.42., P.M. 58.28.1., P.M. 58.12.1., P.M. 58.27.1.)
21. A „matyórózsás” mintájú fejrevaló kendőt (N.M. 54.69.1.) Fias Veronika és Zsiga Ilona drukkolta az 1930-as évek elején, illetve végén. A kendőt fehér horgolás szegélyezi és kétféle stílusban hímzett. Két oldalán hármas csillagsor keretezi a szíves-tulipános sarkot, (Fias Veronika drukkolása) A harmadik-negyedik oldalon rózsás-bimbós hajlottkorszorús rózsás sarkot foglal magába (Zsiga Ilona drukkolása).
22. Kiss Mihályné Balla Julianna rajzai után készült ütőfák arra engednek következtetni, hogy a Néprajzi Múzeum gyűjteményében levő 134.823 számú kék-piros hímzésű férfiinget azzal drukolták.
23. Női ingváll. P.M. 58.183.1. lelt.sz. Női ingváll kettős fodranak hímzésrajza: N.M. 134.074.1. lelt.sz.
24. Gyolcsbujka hímzésének rajzai:
tarka pamutfonallal hímzett N.M. 53.93.5. lelt.sz.;
világoskék pamutfonallal hímzett N.M. 54.69.1. lelt.sz.
25. Színes hímzéssel kivarrott kézbevaló kendők:
N.M. 55.2.15. lelt.sz.
N.M. 55.67.27. lelt.sz.
N.M. 136.621. lelt.sz.
N.M. 52.25.42. lelt.sz.
N.M. 52.93.3. lelt.sz.
N.M. 52.25.38. lelt.sz.
N.M. 52.25.41. lelt.sz.
N.M. 52.3.7. lelt.sz.
N.M. 52.25.39. lelt.sz.
N.M. 58.136.1. lelt.sz.
N.M. 58.138.1. lelt.sz.
26. *Ajándékoskendők:*
N.M. 53.81.13 lelt.sz., N.M. 52.3.6 lelt.sz., N.M. 54.48.49 lelt.sz., N.M. 54.57.43 lelt.sz., N.I. D.58.6 lelt.sz., N.I. D.59.167 lelt.sz.

27. Asztalos István: Egy falusi népművelő élete és munkássága c. mű 15. lapon.
28. P.M. 58.25.1. lelt.számú kendőnek a vállán 6–6 cm-re egy-egy fehér lyuksorral körülvett, piros pamutfonallal hímzett kerek virág van. A szív belső kis virágai, a három korona szárítottással varrott körvonalai pirossal hímzettek.
A N.M. 25.23.1. leltári számú nyakbavaló kendőt 1901-ben varrta Lajtos Mária unokahúgának az akkor 6 éves Lajtos Ilkának (Sára Józsefné, 1895–1973). Két rövidebb oldalán „őszirózsa slingölés” szegélyezi a háromszögű kendőt, mely hosszanti oldalára egy-egy kisebb, szerényebb motívumsarkot képezve nyúlik át. A vállára egy-egy piros pamutfonallal hímzett „tulipánt” került. A piros tulipán és a pókozással bekötött nagyobb lyukak újabb öltéstechnikai megoldások. A minta laza felépítésű, teljesen hasonló az 1900-as években varrott boldogi kendőkhöz.
29. M.E.: „Jula néni írása”. Nők Lapja, 1955. augusztus 25. A népművészeti szakkörök élete. Művelt Nép, 1956. Bp. 128 p. Lengyel Györgyi: Népi díszítőművészeti szakkörök. (5–50. pp.)
A turai kézimunka szakkör munkájáról. – Markos Erzsébet jelentése (44–47. pp.)
Lengyel Györgyi: Népi hímzés. Bp. 1957. 152. p. (a 79. oldalon)
Lengyel Györgyi: Hímzések, Bp. 1963. 16. p. 20. kép.
V.M.: Adatok a turai fehérhímzés kialakulásához. (3–11. pp.)
Múzeumi Füzetek, 2. sz. Aszód, 1963. V.M.: Turai hímzések. Bp. 1965. I–II. kötet (a 16. oldalon)
A népművészet mesterei Pest megyében. Szerk.: Ladányi István, Bp. 1967.
Magyar László: Emlékezés Király Eleknére (46–48. pp.)
Asztalos István: Egy falusi népművelő munkássága. i.m. (18. old.)
30. A Népi Iparművészeti Tanács gyűjteményében őrizzük azokat a „drukkolókat”, amelyeket Sára Józsefné hagyatékából vásároltunk meg 1974-ben.
31. Asztalos István: Egy falusi népművelő élete és munkássága. Vác, 1967. 18. oldalon: „Kovács László népművelési felügyelő kiállításokra vitte Király Elekné és Sára Józsefné művészien hímzett kézimunkáit”.
32. Sára Józsefné hímzéseit a Néprajzi Múzeum, a Petőfi Múzeum (Aszód), a Népművelési Intézet és a Népi Iparművészeti Tanács gyűjteményében – találhatjuk meg.
N.M. 52.25.4. lelt.sz. kézbevaló kendő (1910-es évek)
N.M. 53.81.13 lelt.sz. kézbevaló kendő (drukkolás után hímzte unokájának 1949-ben)
P.M. 62.11.1. lelt.sz. kerek terítő (Tóth Józsefné drukkolta és hímzte 1961-ben.)
P.M. 62.12.1. lelt.sz. terítő (Sára Józsefné drukkolta és hímzte 1961-ben.)
Népművelési Intézet D. 59.167.1. lelt.sz. ajándékos kendő
D. 58.6.1. lelt.sz. ajándékos kendő
NIT 3/277. lelt.sz. kerek terítő (1966-ban készült)
NIT 3/372 lelt.sz. kerek terítő (1966-ban készült)
NIT 3/1116 lelt.sz. terítő (1972-ben készült)
33. Néprajzi szakkörök élete: i.m. 44. oldal: „...A népművészeti pályázaton nem egy díjat vittek el a turaiak színes kendői, sőt kereskedelmi célokra is sok turai kézimunka készült...”
„...Benke Terka, Ignác Örzse, Sára Józsefné erősebb színeket használnak.”
Lengyel Györgyi: Hímzések. i.m. 17. oldal, 21. kép.
V.M.: Turai hímzések. Bp. 1965. i.m. I. kötet 30. oldal.
A Népművészet Mesterei Pest megyében. i.m. 38–40. oldalon.
Prucker Pál: A virágok kertésze.
Sára Józsefné 1973-ban bekövetkezett haláláig minden hímzéspályázaton részt vett. A Kis Jankó Bori Országos hímzőpályázatokon 1965-ben II. díjban, 1971-ben III. díjban, részesült.
34. „Balla Jula másnak nem rajzolt, Kötötte ígérete Fias Veronika felé, terveit kizárólag az ő számára készítette.” (Zsiga Ilona közlése).
35. Tudat alatti szakmai féltékenység, hiszen Zsiga Ilona saját bevallása szerint nem értett a rajzolásához.
36. „A rokonoknak segítettem varrni. Saját magamnak csak akkor varrtam, ha valami újfajta láttam. Nekifogtam azt varrtam egy zsebkendő, hogy nekem is kezembem legyen a minta...” (Zsiga Ilona közlése)
37. Az egri Dobó István Múzeum Adattárában (N.A.60–67) levő mintakönyv drukkolója Bugyi Pálné azonos Csatlós Annával. A hímzémintákat 1954. februárjában Bakó Ferenc kérésére Bugyi

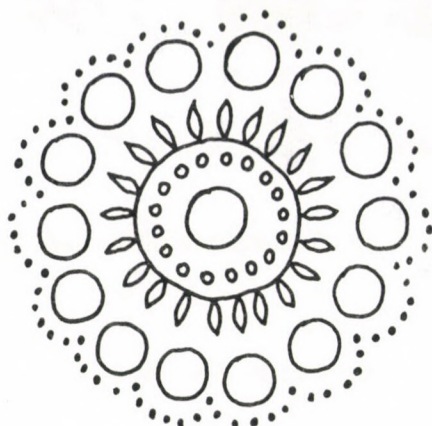
- Pálné drukkolta. Lányai – az akkor 16 éves Viktória és a 8 éves Erzsébet – színezték ki. A tervek egy része feltehetően Zsiga Ilona nyomóducaival készült.
38. 1944-ben Turáról is deportálták a zsidó vallású kereskedőket.
39. A Néprajzi Múzeum és az aszódi Petőfi Múzeum textilgyűjteményében számos színes pamutfonnallal hímzett zsebkendőt, ajándékoskendőt, tojásoskendőt, nyakravalókendőt, bujkát, és fehérrel hímzett nyakbavaló és fejrevaló kendőt találunk, ezeket feltehetően az 1930-as, 1940-es években Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona drukkolta:
- N.M. 54.69.1. lelt.sz. fejrevaló kendő
 - N.M. 54.49.46. lelt.sz. fejrevaló kendő
 - N.M. 55.67.27. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 136.621. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 53.93.2. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 52.25.40. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 53.93.3. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 52.25.38. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 52.25.41. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 52.3.7. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 52.25.39. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 52.25.37. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 52.3.8. lelt.sz. kézbevaló kendő
 - N.M. 52.3.6. lelt.sz. ajándékos kendő
 - N.M. 54.48.49. lelt.sz. ajándékos kendő
 - N.M. 54.57.43. lelt.sz. ajándékos kendő
 - P.M. 58.141.1. lelt.számú nyakravaló kiskendő
 - P.M. 58.150.1. lelt.számú kézbevaló kendő
 - P.M. 58.149.1. lelt.számú kézbevaló kendő
 - P.M. 58.141.1. lelt.számú kézbevaló kendő
 - P.M. 62.13.1. lelt.számú kézbevaló kendő
 - P.M. 58.136.1. lelt.számú kézbevaló kendő
 - P.M. 58.138.1. lelt.számú kézbevaló kendő
40. A Petőfi Múzeum és a Népi Iparművészeti Tanács textilgyűjteményében számos terítőt, futót, alátétet találunk, melyeket Tóth G. Mihályné drukkolta:
- P.M. 62.10.1. Lelt.sz.
 - P.M. 58.14.1. Lelt.sz.
 - P.M. 58.174.1. Lelt.sz.
 - P.M. 58.13.1. Lelt.sz.
 - P.M. 62.9.1. Lelt.sz.
 - P.M. 62.11.1. Lelt.sz.
 - P.M. 62.12.1. Lelt.sz.
 - P.M. 62.8.1. Lelt.sz.
 - P.M. 58.138.1. Lelt.sz.
- A P.M. 58.142.1. Lelt.sz. terítő „páros galamb” ütőfáját Tóth G. Mihályné kölcsönözte Sára Józsefnének.
- NIT 3/908 Lelt.sz., NIT 3/172.Lelt.sz.
- N.M. 53.93.2. Lelt.sz.
 - N.M. 53.93.3. Lelt.sz.
41. Az I. és II., III., IV. függelékek táblázatai segítséget kívánnak nyújtani azoknak, akik kedvet kapnak a turai hímzés újravarrására. Az I. és a III. függelék a minták elnevezéseit tartalmazza, (virágfélék, csillagok, szívek) a II. és IV. a műfaji csoportosításban, nyakbavaló és kézbevaló kendők sora, terítő, blúz-félék között igazít el minden egyes esetben utalva a „drukkoló” számára.

SÁRA JÓZSEFNÉ LAJTOS ILONA (1895–1973)

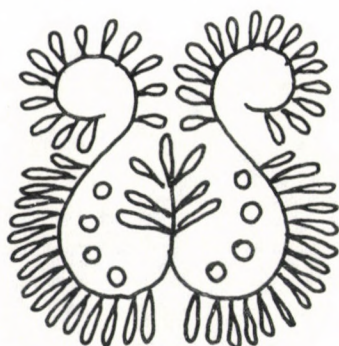
BIRTOKÁBAN TALÁLT NYOMÓDUCOK

1. „*őszirózsa*” Fias Veronika ütőfája, Balla Juliánna rajza.
Nyakbavaló és fejrevaló kendőhöz használták.
2. „*tulipán*” Fias Veronika ütőfája, Balla Juliánna rajza.
Nyakbavaló kendőhöz használta.

* A nyomóducok feltehetően 1905–1940 között, különböző tervek alapján budapesti vésnökök-nél készülhettek. Ezeknek egy részét 1945 után Sára Józsefné ajándékba kapta Fias Veronikától, másik részét az 1950-es évek elején Lukács Istvántól vásárolta, kinek nővére Rozália drukkoló-asszony volt és sok mintát vett át Fias Veronikától. A nyomóducokról levonatot készítettem 1973 januárjában, s azokat akkor még Sára Józsefné határozta meg. Tóth G. Mihályné 1973. márciusában (Sára Józsefné halála után) volt szíves a teljes anyagot ledrukkolni és megállapítani, hogy melyik ütőfának a rajzát készítette Kiss Mihályné Balla Juliánna (1875–1964), aki Fias Veronika rajzolója volt.

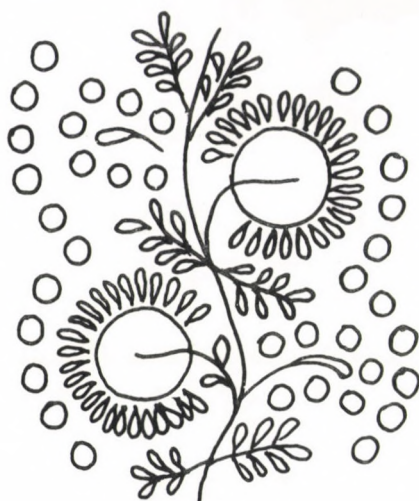

1

2

3. „*hajlott koszorú*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza. Fejrevaló kendő szegélymintája.
4. „*rozsmaring*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza. Nyakravaló kiskendő szegélymintája. Sarkába őszirózsát ütnek.
5. „*kis tulipánt*” Lukács István készítette nővére részére.

3

4

5

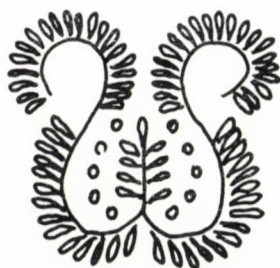
6. „*nagybimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
7. „*hajlott kis koszorú*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza. Azonosan elkészített jobbos párja a 9. sz. minta.
8. „*tulipánt*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
9. „*hajlott kis koszorú*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza. Azonosan elkészített balos párja a 7. sz. minta.
10. „*csillag*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.

6

7

8

9

10

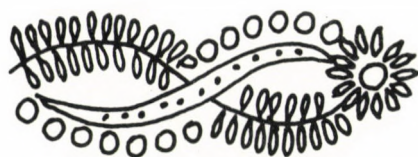
11. „*nefelejcs*” Fias Veronika ütőfája, melyet Lukács Rozália is használt. Feltehetően budapesti vésnöktől vették.
12. „*kis békanyak*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
13. „*nagy kijiő*” (nagy kígyó) Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
14. „*nagy békanyak*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.

11

12

13

14

15. „*hármás csillag*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
16. „*bimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
17. „*bimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza. Használat során minden második levelet kirítkítottak, hogy könnyebben lehessen varrni. Feltehetően Lukács Rozália ritkította.
18. „*ágas bimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
19. „*bimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
20. „*kisszív*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
21. „*ágas bimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
22. „*virág*” Fias Veronika ütőfája. Feltehetően Budapesten vásárolta.

15

16

17

18

19

20

21

22

23. „hármasyuk” Lukács Rozália ütfája.
24. „kiscsillag” Fias Veronika ütfája, Balla Julianna rajza.
25. „félcsillag” Fias Veronika ütfája, Balla Julianna rajza.
26. „lyuk” Fias Veronika ütfája, Balla Julianna rajza.
27. „csillag” Fias Veronika ütfája, Balla Julianna rajza. Sára Józsefné használat közben kiritkította.
28. „apró babok” Fias Veronika ütfája, Balla Julianna rajza.
29. „hegyes cakk hármás bimbóval” Fias Veronika ütfája, Balla Julianna rajza.
30. „sarokcakk csillaggal” Fias Veronika ütfája. A középső csillag külön fán van, de Sára Józsefné csak együttesen használta. A középső csillagot Lukács Rozáliának csináltatta a bátyja.

23

24

25

26

27

28

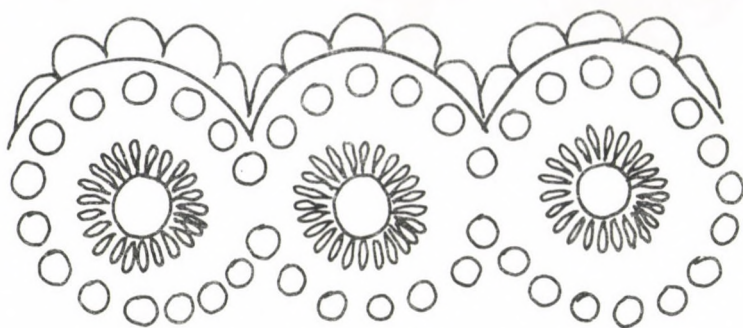

29

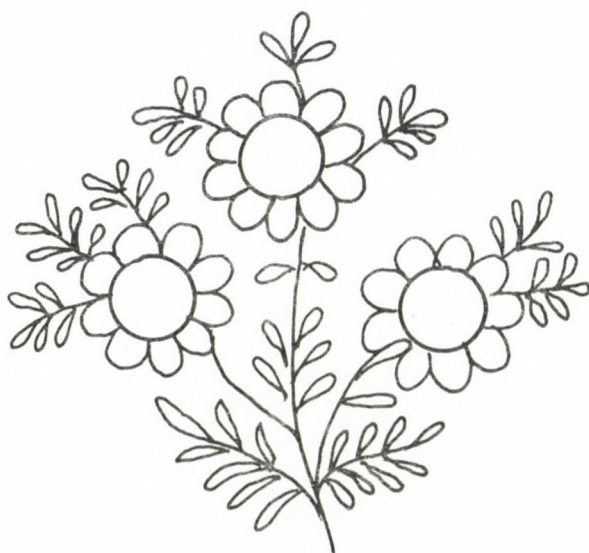

30

31. „*hármás cakk, lyuksorral, csillaggal*” Fias Veronika ütőfája. A minta három részből áll:
- a) cakk sor lyukkal,
 - b) hármás lyuksor,
 - c) csillag.
32. „*hármás virág*” Fias Veronika drukkolta. Pesten készen vették az ütőfát. A lyukak közepén puszta volt vagy „sodrással” (pókozás) töltötték ki. Lukács Rozália is használta.

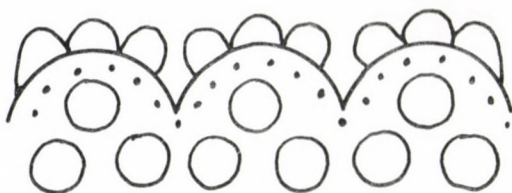
31

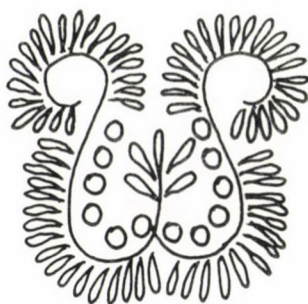
32

33. „*fejrevaló kendő szegélymintája*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.

34. „*tulipánt*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.

33

34

35. „*bimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza. Azonos a 37. sz. mintával.
Fehér kendők sarkába ütötték kiegészítőként.
36. „*tulipánt alá való leveles ág*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
37. „*bimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza. Azonos a 35. sz. mintával.
Fehér kendők sarkába ütötték kiegészítőként.
38. „*szív*” Lukács István készítette Pesten nővérenek Rozáliának.
39. „*kisszív*” Lukács István készítette Pesten nővérenek az ütőfát.

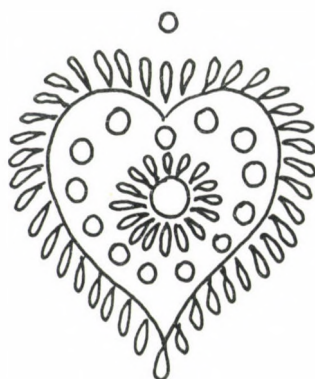
35

36

37

38

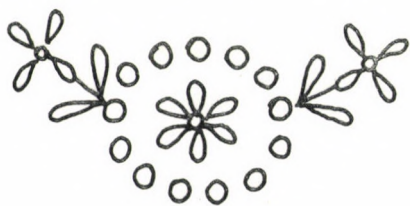

39

40. „*sarokravaló*” Lukács István készítette Pesten nővérenek az ütőfát.
41. „*sarokravaló*” Lukács István készítette Pesten nővérenek az ütőfát.
42. „*nefelejcs ággal*” Lukács István készítette Pesten nővérenek az ütőfát. Jobbfelé hajló változata a 43. sz. minta.
43. „*nefelejcs ággal*” Lukács István készítette az ütőfát nővére részére Pesten. Balfelé hajló változata a 42. sz. minta.
44. „*sarokbavaló*” Lukács István készítette az ütőfát nővére részére Pesten.
45. „*kishalacska*” Lukács István készítette az ütőfát nővére részére Pesten.

40

41

42

43

44

45

46. „*függöny szélibe való stráf*” Lukács István készítette az ütőfát nővére részére Pesten.
47. „*bimbó*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
48. „*hármás csillag*” Lukács István készítette az ütőfát nővére részére Pesten.
49. „*nagycsillag*” Lukács István készítette nővére részére az ütőfát Pesten.
50. „*félcsillag*” lyukkal Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
51. „*kendőszél*” Lukács István készítette az ütőfát Pesten nővére részére. Nyakravaló kiskendő szegélymintájaként használták.
52. „*csillag*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
53. „*kisebb folyórózsa*” Lukács István készítette nővére részére az ütőfát Pesten.

46

47

48

49

50

51

52

53

54. „*leveles ág*” Lukács István készítette az ütőfát nővére részére Pesten.
55. „*egyes virág bimbókkal*” Lukács István Pesten vásárolta az ütőfát nővére részére. A Garai piacon szokták készen árulni.
56. „*félcsillag*” Lukács István vásárolta az ütőfát mintakiegészítőnek nővére részére Budapesten.
57. „*nefelejcs*” Lukács István vásárolta az ütőfát Pesten nővére részére.
58. „*macskanyelv*” Lukács István vásárolta az ütőfát Pesten nővére részére.
59. „*bimbó ág*” Lukács István vásárolta az ütőfát Pesten nővére részére.
60. „*nefelejcs*” Lukács István vásárolta az ütőfát nővére részére Pesten. Jobbos párja a 62. sz. minta.
61. „*csillagféle*” Lukács István vásárolta az ütőfát nővére részére Pesten.
62. „*nefelejcs*” Lukács István vásárolta az ütőfát nővére részére Pesten. Balos párja a 60. sz. minta.

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63. „*vizfolyás levéllel*” Lukács István vásárolta az ütőfát nővére részére Pesten.
64. „*aprócakk*” Lukács István készítette az ütőfát nővére részére Pesten.
65. „*félcsillag*” Lukács István készítette nővére részére az ütőfát Pesten.
66. „*aprócakk*” Lukács István készítette nővére részére az ütőfát Pesten.
67. „*kis rozmaring*” Lukács István csináltatta az ütőfát nővére részére Pesten.
68. „*kis ág*” Lukács István csináltatta kiegészítő mintának nővére részére Pesten.
69. „*lyuksor cakkal*” Lukács István csináltatta nővére részére Pesten az ütőfát.
70. „*hegyes cakk lyukkal*” Lukács István csináltatta nővére részére az ütőfát Pesten.
71. „*csillag*” Lukács István csináltatta az ütőfát nővére részére Pesten.
72. „*sarokcakk*” Lukács István csináltatta a nővére részére az ütőfát Pesten.

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73. „*sarokcakk lyukkal*” Lukács István csináltatta nővére részére az ütőfát Pesten. Fejrevaló kendő és terítő szegélymintájához használta.
74. „*sarokcakk*” Lukács István csináltatta az ütőfát nővére részére Pesten, szegélymintához.
75. „*sarokcakk lyukkal*” Lukács István csináltatta nővére részére az ütőfát Pesten.
76. „*hajlított lyuksor*” Lukács István csináltatta kiegészítő mintának az ütőfát Pesten.
77. „*hegyes cakk lyukkal*” Lukács István csináltatta nővérenek az ütőfát szegélymintának Pesten.
78. „*aprócakk*” Lukács István csináltatta az ütőfát nővérenek Pesten.
79. „*sarokcakk*” Lukács István csináltatta nővére részére az ütőfát Pesten.
80. „*tulipán*” Lukács István vásárolta az ütőfát nővérenek Pesten.
81. „*cakk lyukkal*” Lukács István csináltatta nővére részére az ütőfát Pesten.

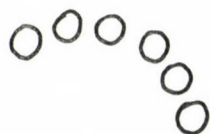
73

74

75

76

77

78

79

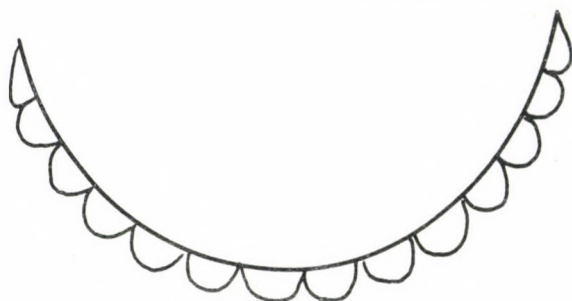

80

81

82. Fejrevaló kendő, terítő szegélye. Lukács István készítette Pesten az ütőfát nővére részére.
83. „szegélycakk” Lukács István csináltatta Pesten az ütőfát nővére részére.
84. „Sarokcakk” Lukács István készítette nővére részére az ütőfát Pesten.
85. „tulipános sarokcakk” Lukács István vásárolta feltehetően nővére részére az ütőfát Pesten.
86. „szegélycakk lyuksorral” Lukács István csináltatta az ütőfát nővére részére Pesten.

82

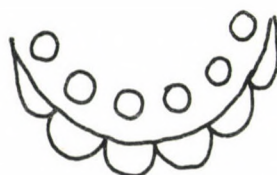
83

84

85

86

87. „*apró cakk*” Lukács István vásárolta nővéreinek az ütőfát, szegélymintának.
88. „*apró hegyes cakk*” Lukács István vette nővéreinek az ütőfát Pesten, szegélymintának.
89. „*négyescakk lyukkal*” Lukács István vásárolta nővéreinek az ütőfát Pesten, szegélymintának.
90. „*hármás hegyes cakk*” Lukács István csináltatta vagy vette az ütőfát nővéreinek, szegélymintának.
91. „*kettős cakk*” Lukács István vette nővéreinek az ütőfát Pesten, szegélymintának.
92. „*kettős cakk lyukkal*” Lukács István vette nővéreinek az ütőfát, szegélymintának.
93. „*apró cakk*” Lukács István vette nővéreinek az ütőfát szegélymintának.
94. „*sarokcakk*” Fias Veronika ütőfája, Balla Julianna rajza.
95. „*vízfolyás*” Lukács István készítette nővéreinek az ütőfát Pesten.

87

88

89

91

90

92

93

94

95

96. „*csillag*” Lukács István készítette a nővérenek az ütőfát Pesten.
97. „*lyuk*” Lukács István csináltatta nővérenek Pesten, kiegészítő mintának.
98. „*kis ág*” Lukács István készítette nővérenek az ütőfát kiegészítő mintának Pesten.
99. „*virágos ág*” Sára Józsefné Lajtos Ilona vette a Garai piacon az 1960-as évek elején.
100. „*szegélycakk*” Hegedüs Margit tanárnőtől kapta Sára Józsefné Lajtos Ilona ajándékba 1960-ban.
101. „*hegyes cakk*” Lukács István vette nővérenek az ütőfát Pesten.
102. „*szegély*” Lukács István vette nővérenek az ütőfát Pesten.
103. „*leveles ág*” Lukács István készítette nővérenek az ütőfát Pesten.
104. „*zászló*” Lukács István vette nővérenek az ütőfát Pesten.

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105. – 111. Kiegészítő minták. Ágas levelek, melyeket Lukács István készíttetett nővéreinek Pesten.
112. – 118. „*egyed lyuk*” Kiegészítő minták, melyeket Lukács István készíttetett nővéreinek Pesten.
119. „*Kis félkör*” Kiegészítő minta. Lukács István készíttette nővéreinek Pesten.
120. – 124. Kis levelek. Kiegészítő minták. Lukács István készíttette nővéreinek Pesten.
125. „*hármast pont*” Kiegészítő mintának készíttette Lukács István nővéreinek Pesten.
Hasonló a 127. sz. mintához.
126. „*kettős lyuk*” Kiegészítő minta. Lukács István készíttette nővéreinek Pesten, kiegészítő mintának.
127. „*hármast pont*” Kiegészítő mintának készíttette nővéreinek Pesten Lukács István.
Hasonló a 125. sz. mintához.

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

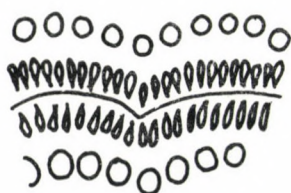
127

Rekonstrukció azokról a nyomóducokról, melyekről 1973-ban levonatot készítettünk, de már a hagyatékban nem voltak megtalálhatók. Fias Veronika ütőfái, melyeknek rajzát Balla Julianna készítette:

1. „*virágos cakkos szegély*”
2. „*ágas levél lyuksorral*”
3. — 6. „*bab*”, kiegészítő minták
7. „*kettős bab*” kiegészítő minta

1

2

3

4

5

6

7

8. „*virág*” Fias Veronika ajándékozta Sára Józsefnének.

9. „*hármás bab*” Fias Veronika ajándékozta Sára Józsefnének.

10. „*csillag*” Fias Veronika ajándékozta Sára Józsefnének.

1953-ban Sára Józsefnénél gyűjtés közben elkértük a 8, 9, 10. sz. ütfákat ajándékba a Néprajzi Múzeum részére kiállítás céljára. (53.88.1., 53.88.2., 53.88.3.)

A 11–15. számú ütfák rajzait nem lehetett rekonstruálni.

8

9

10

16. „szegélycakk”

17. „hármashab” Kiegészítő minta.

18. „vízfolyás” Szegélyminta.

19. „ágaslevél lyuksorral” Szegély- vagy sarokminta.

20. „ágaslevél” Kiegészítő minta.

21. „macskanyom” Kiegészítő minta.

22. „hármashab és ágaslevél” Kiegészítő minta.

23. „vízfolyás” Szegélyminta.

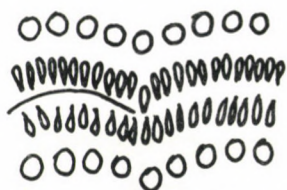
16

17

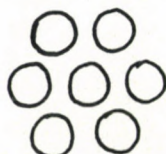
18

19

20

21

22

23

24. „*kígyós*” Szegélyminta.

25. „*kis rozmaring*” Sarokminta.

26. „*ágas levél*” Kiegészítő minta.

27. „*nagycsillag*” Kiegészítő minta.

28. „*ágaslevél*” Kiegészítő minta.

29. „*virág*” Kiegészítő minta.

30. „*virág*” Kiegészítő minta.

31. „*nefelejcs*” Sarokminta.

24

25

26

27

28

29

30

31

Rekonstrukció azokról az ütfákrol, melyeket Lukács István készíttetett nővére részére:

1. Pávaszem. Kiegészítő minta.
2. – 5. „*egyeb bab*” Kiegészítő minta.
6. Pávaszemre emlékeztető kettős-lyukforma. Kiegészítő minta.
7. Kislevél. Kiegészítő minta.
8. – 9. Félkörvonal. Kiegészítő minta.
10. „*hármascakk*” Szegélyminta.
11. „*aprócakk lyukkal*” Szegélyminta.
12. „*sarokcakk*” Szegélyminta.
13. „*egyescakk*” Szegélyminta.
14. „*aprócakk*” Szegélyminta.
15. „*sarokcakk*” Szegélyminta.

1

2

3

4

5

6

7

8

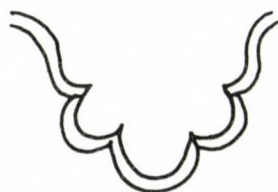
9

10

11

12

13

14

15

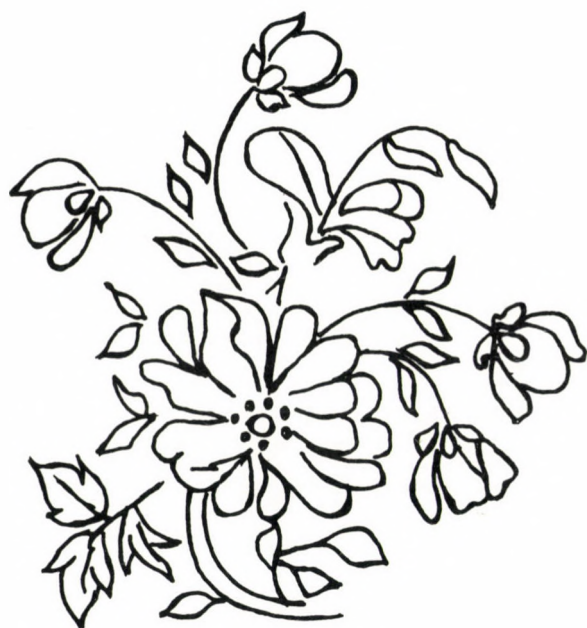
TÓTH G. MIHÁLYNÉ ZSIGA ILONA DRUKKOLÓASSZONY (1897–1977)

NYOMÓDUCAI

1. „rózsa” (1928) Nyakbavaló selyemkendő sarokmintája. Fekete atlasz és brokátse-lyem színes selyemmel szövött virágmintájának pótlására készült. Az 1940-es évektől fehér gyolcsra is drukkolta selyemkendő sarkába, vagy ajándékoskendő közepébe. Boldogiak kérésére fejrevaló szövetkendő mintázására is használta.
2. „kisebb almás selem” (1928) Főkötő és pruszlik minta. Ugyancsak a tarka selyem-mel szövött brokát- és atlaszselymek virágjainak pótlására készült. A minta kiegészí-tője a 3. sz. kisvirág. Boldogiak kérésére fejrevaló szövetkendőket is drukkolt ezzel a mintával.

1

2

3. „*almás selemhez való kisvirág*” (1928) A 2. sz. minta kiegészítője.

4. „*almás selem*” (1928) Főkötő és fejrevaló selyemkendő mintája. Fekete atlasz- vagy brokátanyagok szövött vagy gépi hímzett színes virágmintáinak pótlására készült. Boldog községbe fejre és nyakbavaló fekete és zöld színű selyem-szövetkendők mintázására kérték.

3

4

5. „*nagyalmás selem*” (1928) Csipkés főkötőnek és pruszliknak a mintája. Fekete atlasz- vagy brokátanyagok virágmintájának a pótlására készült.

-- Rekonstrukció.

6. „*aranyvirágú*” (1928) Főkötő és pruszlik minta. Fekete atlasz- és brokátanyagok színesen szövött virágmintájának pótlására készült.
7. – 8. „*aranyvirágú*” (1928) A 6. sz. minta kiegészítői.
– Rekonstrukció.
9. „*pántlikásszélű*” (1928) Fejrevaló selyemkendők szélmintájának pótlására készült. Az 1930-as évektől kezdődően „druzbazsebkendő” szegélymintája.
10. „*csillagos kis tulipánnal*” (1928) Fejrevaló selyem- és szövetkendő szövött virágmintájának pótlására készült. Későbbiekben szövetkendő, zsebkendő, ajándékoskendő széleire is kérték.
– Rekonstrukció.

6

7

8

9

10

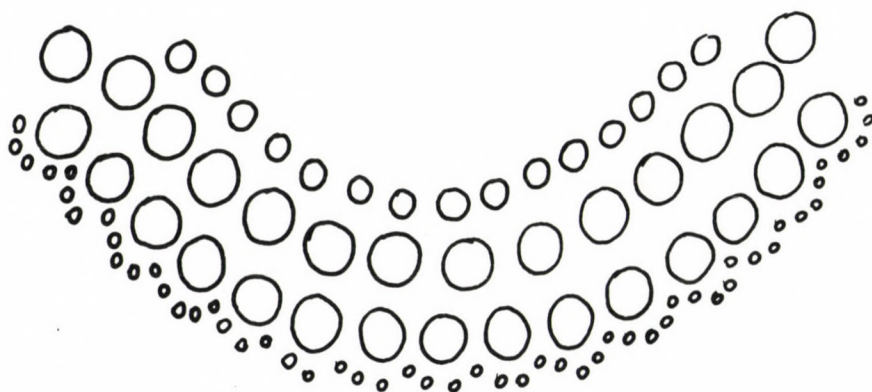
11. „*menyasszonyzsebkendőnek való rózsza*” (1929) Menyasszonyok számára tervezett zsebkendők szélmintája. Szövetkendők közepébe is szokták ütni. Boldog, Zsámbok, Pásztó községbeliek szövetkendő elszórt mintájaként kedvelték. (lásd a 213. sz. ábrát)
12. „*kisrózsza*” (1929) Zsebkendő szegélymintája. „Szőlőminta” mellett is használatos.
– Rekonstrukció.
13. „*őszirózsás kendőnek a széle*” (1929) Nyakbavaló kendőnek a szegélymintája.
– Rekonstrukció.

11

12

13

14. „újrózsás” (1939) Násznagy-, vagy „druzsba” zsebkendő szegélymintája.
15. „tót rózsza” (1930) Bársony fejrevalókendő elszórt virágmintája. A 30. sz. szegélyminta kiegészítője.
16. „csillag” (1930) Nyakravaló, fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.
17. „levél” (1930) Fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.
18. „kiság” (1930) Nyakravaló, fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.
19. „kisorózsza bimbóval” (1930–1937) Selyem- és „szövetbujka” eleje és ujjja, valamint zsebkendő szegélymintája. Boldogiak részére „szövetbujka” elejére is drukkolta. Hasonló a 251. sz. mintához.
20. „csillagos szövetkendő széleibe való” (1930) fejrevaló szövetkendő szegélymintája. Boldog, Galgahévíz, Pásztó községbeliek kérésére is felhasználta tervezéseinél.
21. „lyuk” (1930) Nyakba-nyakravaló és zsebkendő kiegészítő mintája. Azonos a 177. sz. mintával.
22. „kistulipán” (1930) Nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.
23. „duplalyuk” (1930) Nyakba-nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.
24. „négyeslyuk” (1930) Nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.
25. „kis vízfolyásos” (1930) Nyakba-nyakra-fejrevaló kendő kiegészítő mintája.
26. „kiság” (1930) Nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.
27. „kisegítő levél” (1930) Nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.
28. „kisegítő levél” (1930) „csillag” mellé használt kiegészítő minta.
29. „kisegítő hármás levél” (1930) Nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája.

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30. „*tótrózsás*” (1930) Bársony és szövet fejrevalókendő és zsebkendő kiegészítő szegélymintája. A 15. sz. mintával együtt használta. Boldogiaknak csak szövet és bársony fejrevaló kendő, galgahévízieknak szegélymintával zsebkendő szélére használta. — Rekonstrukció.
31. „*kislyuk*” (1930) Nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája. — Rekonstrukció.
32. „*kisegítő ág*” (1930) Nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája. — Rekonstrukció.
33. „*kisegítő nagylyuk*” (1930) Nyakba-nyakra-fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája. — Rekonstrukció.
34. „*vízfolyásos*” (1930) Nyakba-nyakra-fejrevaló gyolcskendő szegélymintájához használta. Hasonló a 151. sz. mintához. — Rekonstrukció.
35. „*leveles bimbó*” (1930) Fejrevaló és zsebkendő mintája. — Rekonstrukció.
36. „*kisbimbó*” (1930) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő és zsebkendő kiegészítő mintája. Hasonló a 179. sz. mintához. — Rekonstrukció.

30

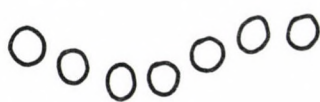
31

32

33

34

35

36

37. „*nagyszív*” (1931) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő sarokmintájának része.
38. „*kiscsillag*” (1931) Zsebkendő szegélymintája, de elszórtan nagyobb felület kitöltésénél is használatos.
39. „*kisszív*” (1931) Menyasszonyi zsebkendő szegélymintája.
40. „*kistulipán*” (1931) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő szegélymintája. Hasonló a 296. sz. mintához.
41. „*rozmaringos*” (1931) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő szegély- és sarokmintája.
42. „*kíjjós*” (kígyós) (1931) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő és zsebkendő szegélymintája. Hasonló a 217. sz. mintához.
43. „*nagyobbkíjjós*” (nagyobb kígyós) (1931) Ajándékoskendő és zsebkendő szegélymintája.

37

38

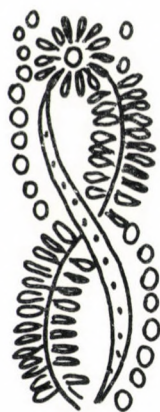
39

40

41

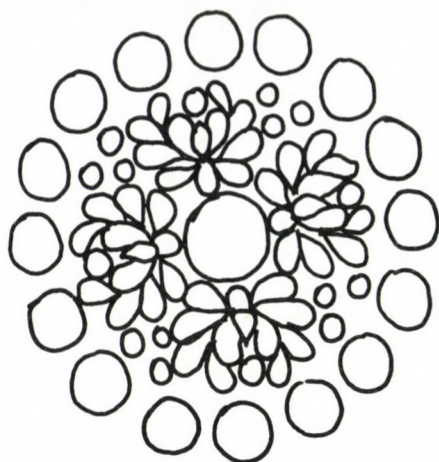

42

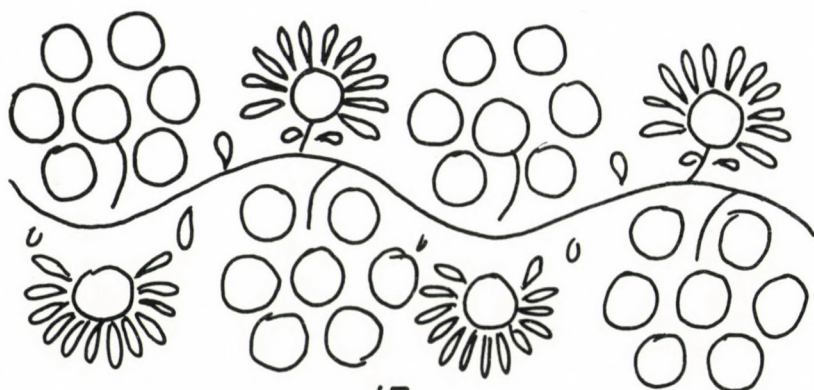

43

44. „négyesrózsás” (1931) Nyakravaló gyolcskendő keskeny szegélymintája fölé készítette újítként.
45. „macskanyomas csillaggal” (1931) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő szegélymintája, melyet az 1940-es évektől kezdődően függönyök díszítésére is alkalmazott.
46. „nagy rozmaringos” (1931) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő szegélymintája.
47. „hegyes cakk hármás bimbóval” (1931) Ajándékoskendőnek a szegélymintája.

44

45

46

47

48. „*kisbabok*” Kiegészítő minta.

49. „*egy bab*” (1931) Kiegészítő minta.

50. „*egyes bab*” (1931) Kiegészítő minta.

51. „*csillag*” (1931) Kiegészítő minta.

52. „*hármás csillag*” (1931) Kiegészítő minta.

53. „*őszirózsa*” (1931) Kiegészítő minta.

54. „*hármáslyuk*” (1931) Kiegészítő minta

48

49

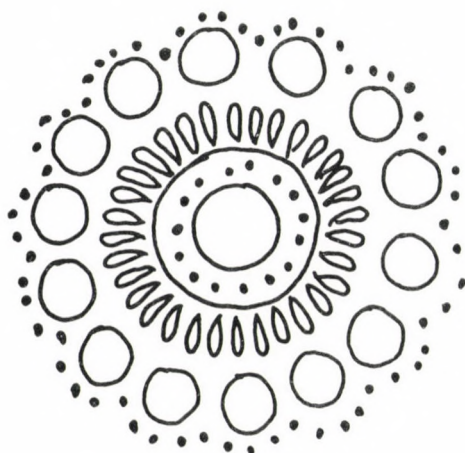
50

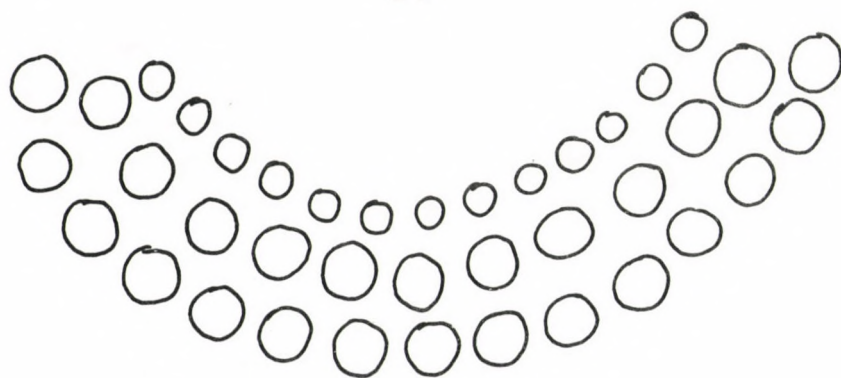
51

52

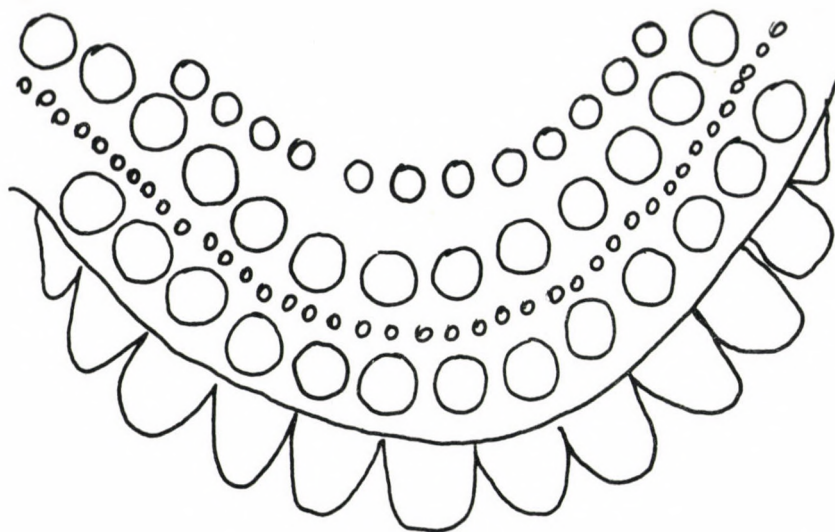
53

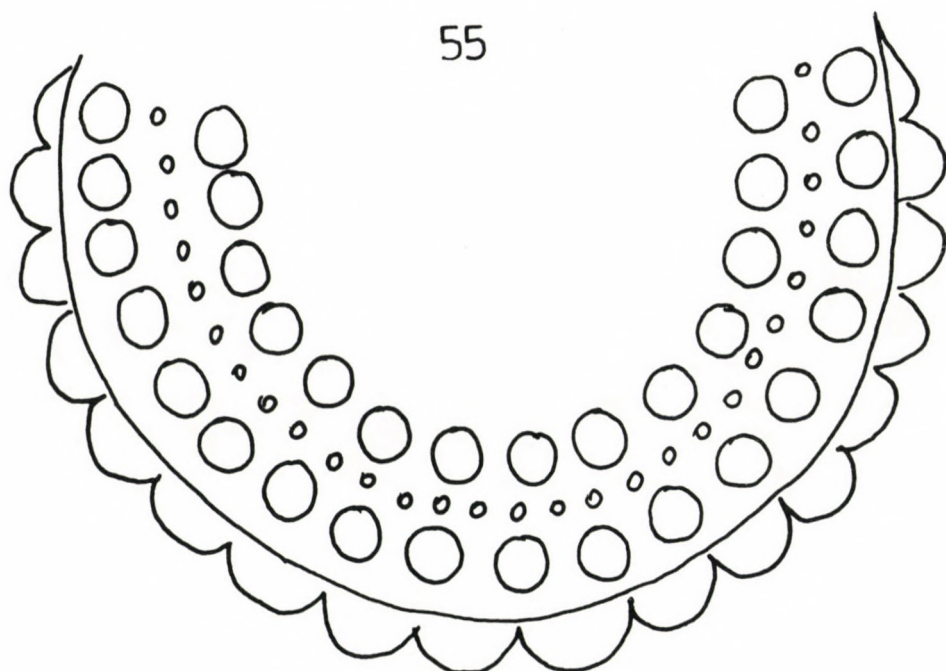
54

55. „*kerek cakk*” (1931) Szegélyminta. Azonos a 189. sz. mintával.

56. „*őszirózsás kendő sarka*” (1931) „*Őszirózsás*” nyakbavaló kendő tervezéséhez szükséges mintaelemek (48–56. számú minták). Kiegészítőként a 161, 172. sz. „*kiság*” is ehhez a mintaegységhez tartozik.

55

56

57. „gyöngyvirágos” (1931) Fejrevaló kendő és zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
58. „kiscsillag” (1931) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
59. „kiskosár” (1931) Fejrevaló és zsebkendő kiegészítő mintája. — Rekonstrukció.
60. „kiskijó” (kiskígyó) (1931) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
61. „nagy csillag” (1931) Násznagyzsebkendő szegélymintája. Váltakozva használták a 39. sz. mintával (egy csillag, egy szív, stb.) — Rekonstrukció.
62. „kistulipán” (1930-as évek) Nyakra- fejrevaló gyolcskendő és zsebkendő szegélymintája. Sarokmintához „hármás tulipánt” ütnek. Hasonló a 117. sz. mintához. — Rekonstrukció.

57

58

59

60

61

62

63. „rózsa” (1932) Nyakbavaló atlaszselyemkendő szövött rózsamintájának pótlására készült. Galgahévíz, Galgagyörk, Bag asszonyainak megrendelésére drukkolta.
64. „lóherés rózsa” (1932) Fejrevaló szövetkendő és zsebkendő mintája. Készült Boldog, Zsámbok és Pásztó községekben. Térkitöltésül használta hozzá a 246. sz. mintát is.
65. „monogram” (1932) Kivarrott vánkoshéjhoz használta.
66. „monogram” (1932) Kivarrott vánkoshéjhoz használta. — Rekonstrukció.
67. „főrevaló fehér kendő sarokmintája” (1932)
68. „cakkos sarokminta” (1932) Zsebkendő drukkolásához használta.
69. „kiscakkos sarokminta” (1932) Zsebkendő szegélymintájához használta.

63

64

65

66

67

68

69

70. „*egyes rózsza*” (1932) Zsebkendő szegélymintája.
71. „*apró folyórózsza*” (1932) Zsebkendő és fejrevaló kendő szegélymintája.
72. „*kalászos rózsza*” (1932) Szövet és selyem fejrevaló kendő szegélymintája. Boldogiak kérésére nyakba- és fejrevaló kendő díszítésére is drukkolta. Hasonló a 219. sz. mintához.
73. „*aprórózsza*” (1932) Zsebkendő szegélymintája. Boldogiak részére is sokszor drukkolta. Hasonló a 252. sz. mintához.
74. „*csillagos bimbó*” (1932) Szövet- és selyembujka, valamint zsebkendő díszítésére is használta. Boldogiaknak csak szövetbujka elejére drukkolta.
75. „*lóhere*” (1932) Kiegészítő minta. Hasonló a 257. sz. mintához.
76. „*csillag*” (1932) Szövetkendő elszórt mintája. Hasonló a 87. sz. mintához.
77. „*hármasyuk*” (1932) Kiegészítő minta.

70

71

72

73

74

75

76

77

78. „rózsás” (1933) Selyem vagy szövet fejrevaló kendő szegélymintája. Boldogiak számára készült. — Rekonstrukció.
79. „szoknyavirág” (1933) Posztószoknyára való virágminta. „Hévízi szoknyavirág”-nak is mondták. Galgahévíz, Galgagyörk, Bag, Kartal és Zsámbok községbeliek részére készítette.
80. „sárvirág” (1933) Ajándékoskendő drukkolásához kedvelt minta.

78

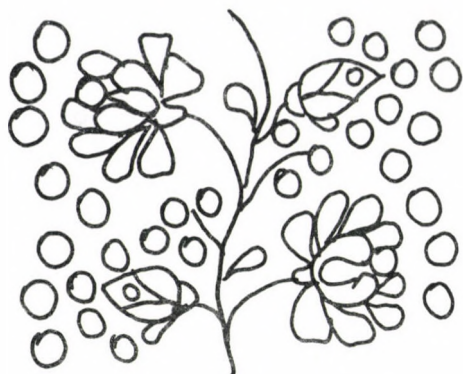

79

80

81. „*folyórózsa*” (1934) Nyakba-fejrevaló gyolcskendő szegélymintájának tervezte ifjú menyecskejelöltek részére.
82. „*rózsás szegélyminta*” (1932) Nyakra-fejrevaló selyemkendő és zsebkendő szegélymintája. Nyakbavaló selyemkendő mintázását csak a boldogiak kérték.
83. „*hévizi selyemkendős*” (1934) Fekete fejrevaló selyemkendő szegélymintájának pótlására készült. Csak galgahévíziek számára tervezte és drukkolta.

81

82

83

84. – 85. „*bódogi gyöngyvirágos*” (1934) Fejrevaló „melegkendő” (szövet-bársony) virágmintája jobb- és baloldali változatban. Csak boldogiak részére használta.
86. „*bimbó*” (1934) Félbemaradt „vas”. Használatára Zsiga Ilon néni nem emlékszett.
87. „*csillag*” (1934) Fejrevaló szövetkendő elszórt mintája. Hasonló a 76. sz. mintához.
88. „*csillagos virág*” (1934) Vőfélyzsebkendő szegélymintája. Boldog községben fejrevaló szövet- vagy bársonykendő díszítésére kérték.
89. „*bimbós cakkos*” (1934) Zsebkendőnek, nyakravaló kiskendőnek a szegélymintája.

84

85

86

87

88

89

90. „*kisrózsa*” (1935) Szövet-, selyembujka és zsebkendőminta. Boldogiak részére csak szövetbujka drukkolására használta. — Rekonstrukció.
91. „*tearózsa*” (1935) Fejrevaló selyemkendő, gyolcs nyakravalókendő, druzsba-kendő mintája.
92. „*melegkendőre való virág*” (1935) Fejrevaló posztókendő szegélymintája. Boldogiak részére 1944-ig használta. — Rekonstrukció.
93. „*babszemes*” (1935) Fejrevaló és nyakravaló gyolcskendő szegélymintája.
94. „*asztalabrosz szélye*” (1935) Szegélyminta.

90

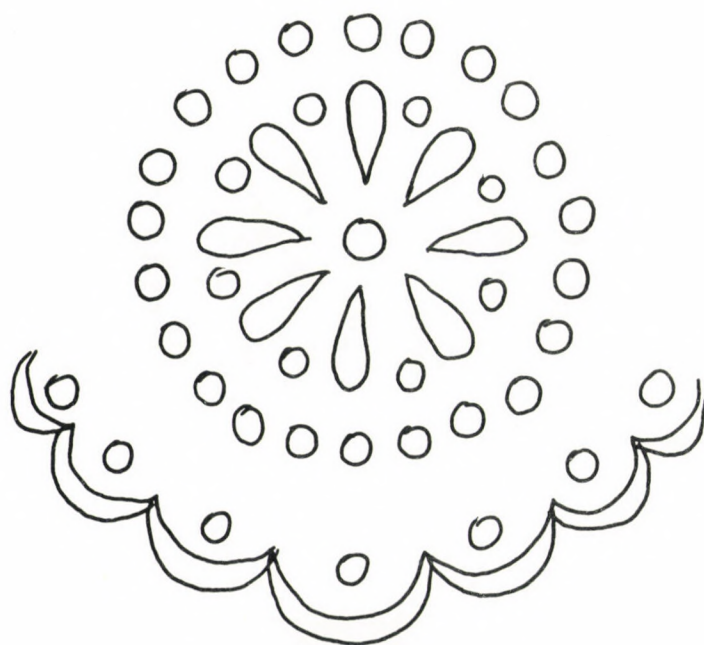
91

92

93

94

95. „szőlősminta” (1936) Zsebkendő, nagyvánkos és szekrénycsík szegélymintája.
96. „hármashibós” (1937) Nyakba-nyakra-fejrevaló gyolcskendő szegélymintája.
97. „kiszóza bimbóval” (1937) Selyem-, vagy szövetbujka eleje és zsebkendő szélének mintája. Boldogiak részére csak szövetbujka elejébe drukkolta.
98. „macskanyomas” (1937) nyakba-fejrevaló gyolcskendő szegélymintája.

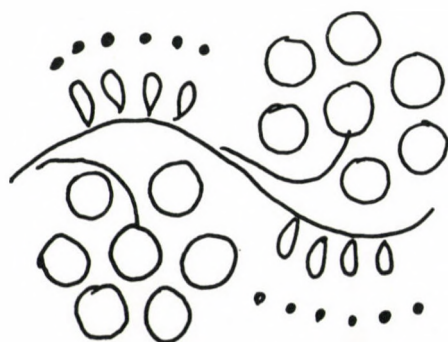
95

96

97

98

99. „*sarokvirág*” (1938) Nyakravaló kiskendő mintája. Két sarokvirág közé egy rózsát drukolt.
100. „*bimbórózsa*” (1938) Násznagy zsebkendő szegélymintája. Boldogiak kérésére is drukolta.
101. „*középvirág*” (1938) Zsebkendőhöz kiegészítő minta. Boldogon is kedvelték.
102. „*bajszos rózsza*” (1938) Zsebkendő szegélymintájához, boldogiak részére készült.
103. „*tótrózsás*” (1938) Fejrevaló szövet-, selyemkendő, zsebkendő szegélymintája.

99

100

101

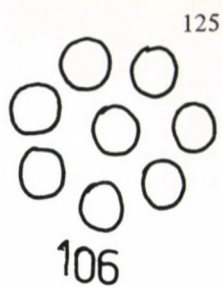
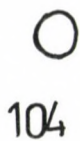

102

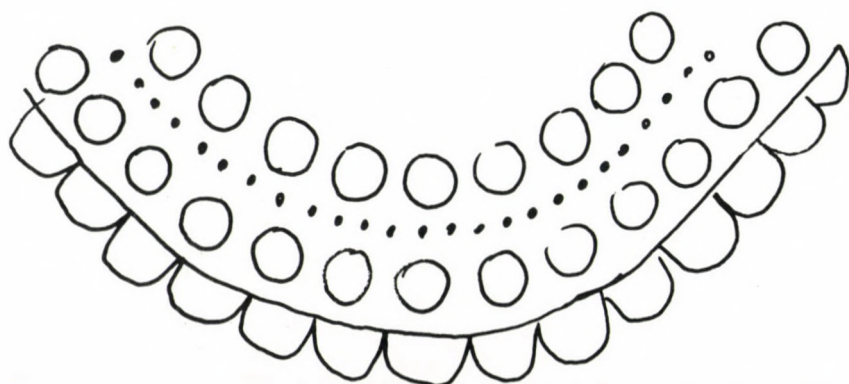
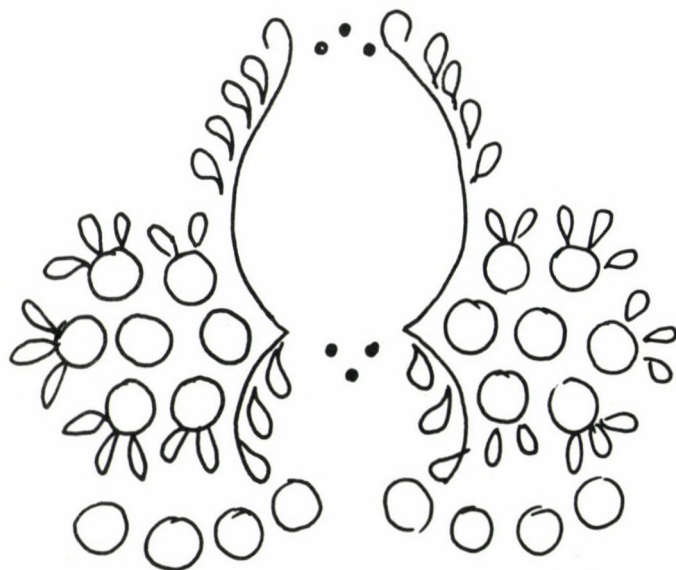

103

104. „*egyed bab*” (1930-as évek) kiegészítő minta.
105. „*hármad lyuk*” (1930-as évek) kiegészítő minta.
106. „*kis macskanyom*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
107. „*macskanyom*” (1930-as évek) kiegészítő minta.
108. „*nagy macskanyomaskendő szélye*” (1930-as évek) A 104, 108. sz. minták együttes alkalmazása a „nagy macskanyomas” nyakbavaló kendő drukkolására való.

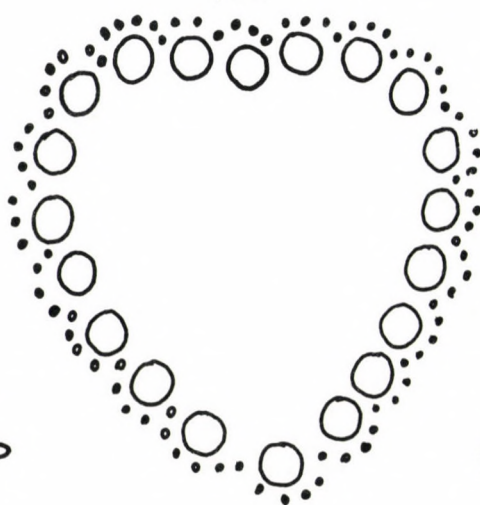
125

109. „*régi szív*” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő sarokmintája.
110. „*nefelejcs*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. Elszórt és kiegészítő virág-minta.
111. „*szív*” (1930-as évek) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő mintája. A szív közepébe kis csillagok vagy virágok kerültek.
112. „*nagycsillag*” (1930-as évek) Kiegészítő minta gyolcskendőre. Hasonló a 203. sz. mintához.
113. „*őszirózsa*” (1930-as évek) Fejre-nyakravaló és tojásoskendő, valamint terítő szegélymintája.

109

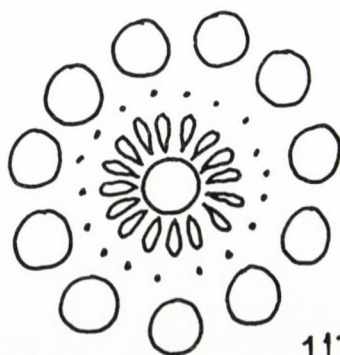
111

110

112

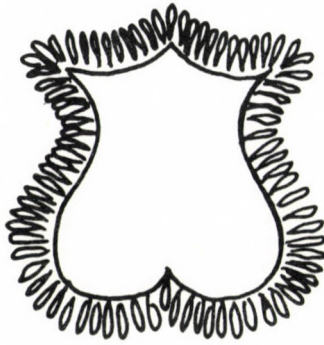

113

114. „tulipánt” (1930-as évek) Fejrevaló kendő sarokmintája. A 201. sz. ütőfa mintájához hasonló.
115. „tölcséres tulipán” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő sarokmintája. A tulipán közepébe 3 db „kiscsillag” került.
116. „kiscsillag” (1930-as évek) Fejrevaló selyemkendő, és nagyobb szívek, tulipánok belső kitöltésére alkalmas.
117. „tulipán” (1930-as évek) Nyakba-nyakra-fejrevaló gyolcskendő és zsebkendő szegélymintája. Sarokmintának 3 tulipánt helyezett egymás mellé. Hasonló a 62. sz. mintához.
118. „kistulipán” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. Elszórt és kisegítő mintának is használatos.
119. „kistulipán” (1930-as évek) Elszórt és kisegítő minta főképpen zsebkendőhöz.

114

115

116

117

118

119

120. „*kisbimbó*” (1930-as évek) Zsebkendő, szegély és elszórt mintája. Hasonló a 121. sz. mintához.
121. „*kisbimbó*” (1930-as évek) Zsebkendő, szegély és elszórt mintája, Hasonló a 120. sz. mintához.
122. „*ágas bimbó*” (1930-as évek) Gyolcsra tervezett szegély és sarokminta.
123. „*ágas kis őszirózsa*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
124. „*ágas levél*” (1930-as évek) Kiegészítő minta fejrevaló kendőhöz.
125. „*őszirózsás*” (1930-as évek) kiegészítő minta.
126. „*sarokmintás ágas levélből*” (1930-as évek) Nyakra-fejrevaló kendőhöz kiegészítő mintaként használt, tulipánnal vagy őszirózsával.

120

121

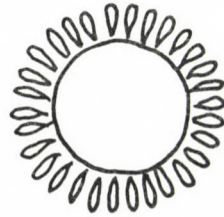
122

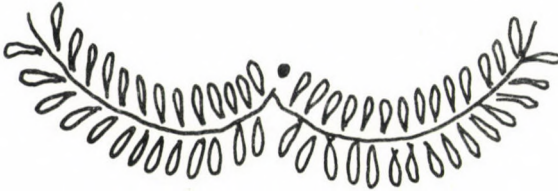
123

124

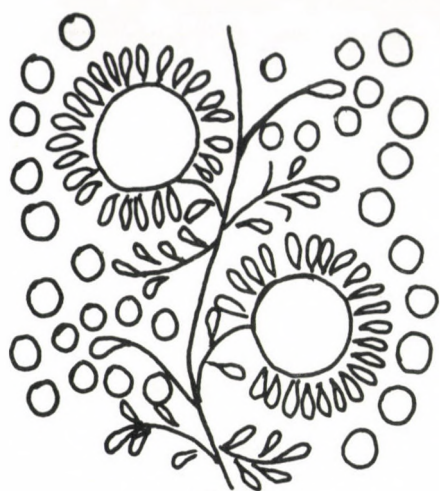

125

126

127. „*folyórózsa*” (1930-as évek) Nyakba-fejrevaló gyolcskendő szegélymintája. Menyasszonyok számára készült.
128. „*hajlott koszorú*” (1930-as évek) Gyolcsból varrott fejre- és nyakravaló kiskendő mintája.
129. „*sarokminta*” (1930-as évek) Nyakra- és fejrevaló kendőhöz használta. A sarokminta felett tulipán vagy őszirózsa.

127

128

129

130. „rózsa” (1930-as évek) Fejre-, nyakravaló kiskendő, zsebkendő szegélymintája. Boldogiak szövetskendőbe „üttették”.
131. „rózsás szegélyminta” (1930-as évek) Fejrevaló bársony- és szövetskendő, valamint zsebkendő szélébe való.
132. „kettesbimbós rózsa” (1930-as évek) Fejrevaló szövetskendő szegélymintája. Menyasszonyi zsebkendő mintázására is használta.
133. „kisvirág” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája.
134. „kisebékanyak” (1930-as évek) Zsebkendő sarokmintája.
135. „kalászos” (1930-as évek) Druzbazsebkendőhöz való. Galgahévíziek „százvirágú” mintának nevezték és fejrevaló kendőbe drukoltatták.

130

131

132

133

134

135

136. „*kalászos*” (1930-as évek) Szövetkendőbe térkitöltésre használta. A 72. és a 219. sz. szegélyminta illett hozzá.
137. „*nefelejcs*” (1930-as évek) Zsebkendőbe való elszórt virágminta. Hasonló a 272. sz. mintához.
138. „*hármalevél*” (1930-as évek) Kiegészít ő minta.
139. „*szegélysor zsebkendőbe*” (1930-as évek) Szélminta.
140. „*kiság*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintájához kiegészítő. A kisebb „*rózsákhoz üti hozzá*” Zsiga Ilona.
141. „*ökörhugyozás*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
142. „*kiság*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
143. „*kiság*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
144. „*azsúros kiskendő sarokmintája*” (1930-as évek).
145. „*kiscsillag*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
146. „*lyuk*” (1930-as évek) Kiegészítő szegély- és sarokmintákhoz, gyolcsra. Hasonló a 160. sz. mintához.
147. Zsebkendő szegélymintája (1930-as évek).
148. Zsebkendő szegélymintája (1930-as évek).
149. Zsebkendő szegélymintája (1930-as évek).

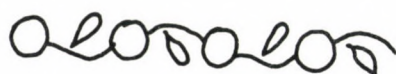
136

137

138

139

140

141

142

143

145

146

147

148

149

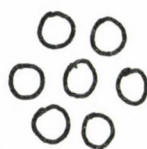
150. „*ökörhugyozás*” (1930-as évek) Kiegészítő nyakba-fejrevaló gyolcskendő szegélymintájához. A 61, 141. sz. mintákkal együttesen használta.
151. „*vízfoltyásos*” (1930-as évek) Nyakba- és fejrevaló gyolcskendő szegélymintájához használták a 38. és 61. sz. mintákkal kiegészítve. Hasonló a 34. sz. mintához
152. „*kis macskanyom*” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő szegélymintájának része.
153. „*sarokcakk*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
154. „*sarokcakk zsebkendőhöz*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
155. „*sarokcakk*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
156. „*sarokcakk minta*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
157. „*hegyes cakk lyukkal*” (1930-as évek) Fejrevaló kendő szegélymintája.
158. „*kiscsillag*” (1930-as évek) „Fehérvarrású munkákhoz” kiegészítő minta. Hasonló a 298. sz. mintához.
159. „*cakkos zsebkendő cakkjába való hármass lyuk*” (1930-as évek) Kiegészítő minta. Hasonló a 105. sz. mintához és a 254. sz. mintához.
160. „*lyuk*” (1930-as évek) Kiegészítő szegély- és arokmintákhoz. Hasonló a 146. sz. mintához.

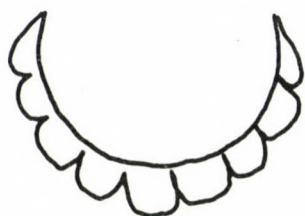
150

151

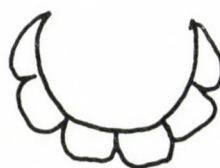
152

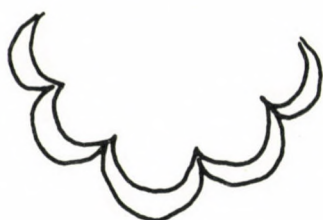
153

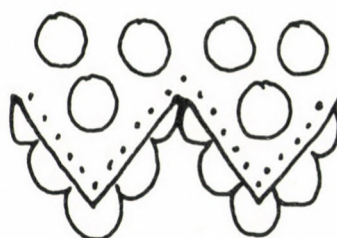
154

155

156

157

158

159

160

161. „*kiság*” (1930-as évek) Kiegészítő minta, hasonló a 172. sz. mintához.
162. „*sarokminta*” (1930-as évek) Fejrevaló kendő, vánkoshéj és terítő sarokmintája. „Fehérvarrású munkákhoz” készült.
163. „*kígyó*” (1930-as évek) Nyakra- és fejrevaló kendő, valamint zsebkendő szegélymintája. Rózsát vagy csillagot tesznek közé.
164. „*tearózsa*” (1930-as évek) Selyem fejrevaló, gyolcs nyakra-fejrevaló kendő és druzsbakendő szegélymintája. A 91. sz. minta kiegészítője.
165. „*szekfű*” (1930-as évek) Selyemkendő, zsebkendő szegélymintája. Zsebkendő sarokmintájaként is használatos.
166. „*kis tulipán*” (1930-as évek) Szövetkendő elszórt virága.
167. „*szekfűs kisvirág*” (1930-as évek) Selyembujkába való elszórt virágminta. Hasonló a 222. sz. mintához.
168. „*asztalterítő szegélye*” (1930-as évek).
169. „*leveles ág*” (1930-as évek) kiegészítő minta.
170. „*asztalterítő szegélye*” (1930-as évek).

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171. „*hajlott koszorú*” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő és zsebkendő szegélymintája. Druzbakendő szegélymintájaként is kedvelt. Tulipán mellé sarokmintaként is használták. Jobbfelé hajló változata a 209. sz. minta.
172. „*leveles kiság*” (1930-as évek) Kiegészítő minta. Hasonló a 161. sz. mintához.
173. „*kiskijós*” (kiskigyós) (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája.
174. „*kisbimbó*” (1930-as évek) Fejrevaló szövetkendőbe való elszórt virágminta.
175. „*cakkos szegély*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája.
176. „*cakkos szegély*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája.

171

172

173

174

175

176

177. „*lyuk*” (1930-as évek) Nyakba-nyakra-fejrevaló kendő és zsebkendő kiegészítő mintája. Azonos a 21. sz. mintával.
178. „*hármashimbó*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintájához a „*cakk*” fölé drukolta Zsiga Ilona.
179. „*kisbimbó*” (1930-as évek) Nyakra-fejrevaló gyolcskendő és zsebkendő kiegészítő mintája. Hasonló a 36. sz. mintához.
180. „*kiscsillag*” (1930-as évek) Gyolcs alapanyagra készült szegély- és sarokmintához kiegészítő.
181. „*cakk*” (1930-as évek) Zsebkendő és nyakravaló kiskendő szegélymintája.
182. „*kiscsillag*” (1930-as évek) Gyolcs alapanyagra készült szegély- és sarokmintához kiegészítő.
183. „*betű*” (1930-as évek) Vánkos sarkába való.
184. „*kövér szív*” (1930-as évek) kiegészítő minta.
185. „*Sárivirág*” (1930-as évek) Szövetkendőbe elszórt és szegélyminta.

177

178

179

180

181

182

183

184

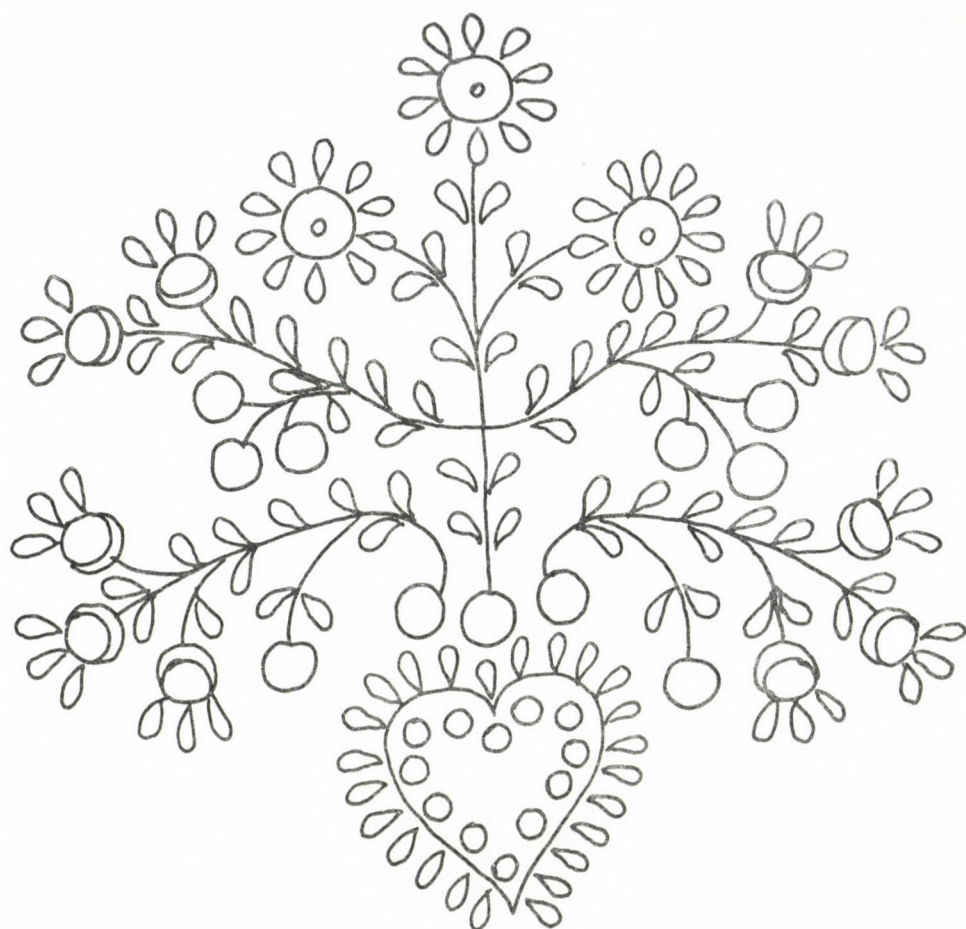

185

186. „szíves *kendősarok*” (1930-as évek) Fejrevaló és nyakbavaló gyolcskendő sarokmintája. Terítő díszítésére is alkalmas volt.

187. Zsebkendő szegélymintája (1930-as évek).

188. „hajlított *kisvirág*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája.

186

187

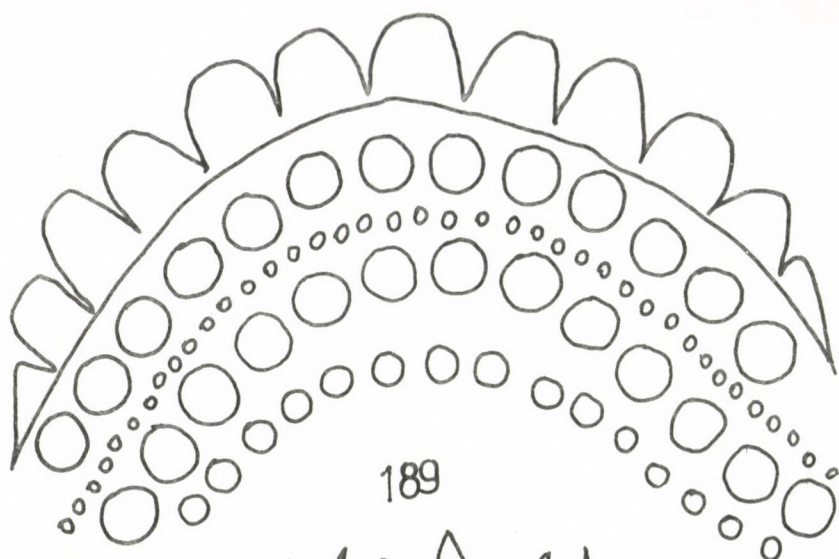
188

189. „*kerek cakk*” (1930-as évek) Szegélyminta. Azonos az 55. sz. mintával.

190. „*cserépbe hármás tulipán*” (1930-as évek) Zsebkendő sarokmintája. Terítőbe is használta.

191. „*csillagos virág*” (1930-as évek) Szekrénycsíknak való minta.

192. „*tulipánt*” (1930-as évek) Kiegészítő minta terítőhöz.

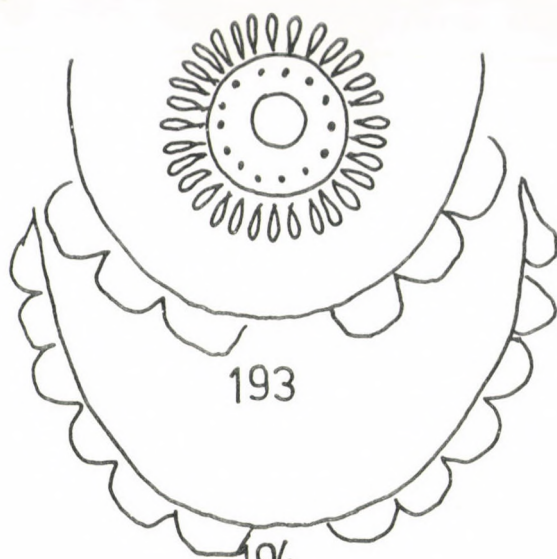

193. „*sarokcakk kis őszirózsához*” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő szegélymintája.

194. „*kerek cakk*” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő és terítő sarokmintája.

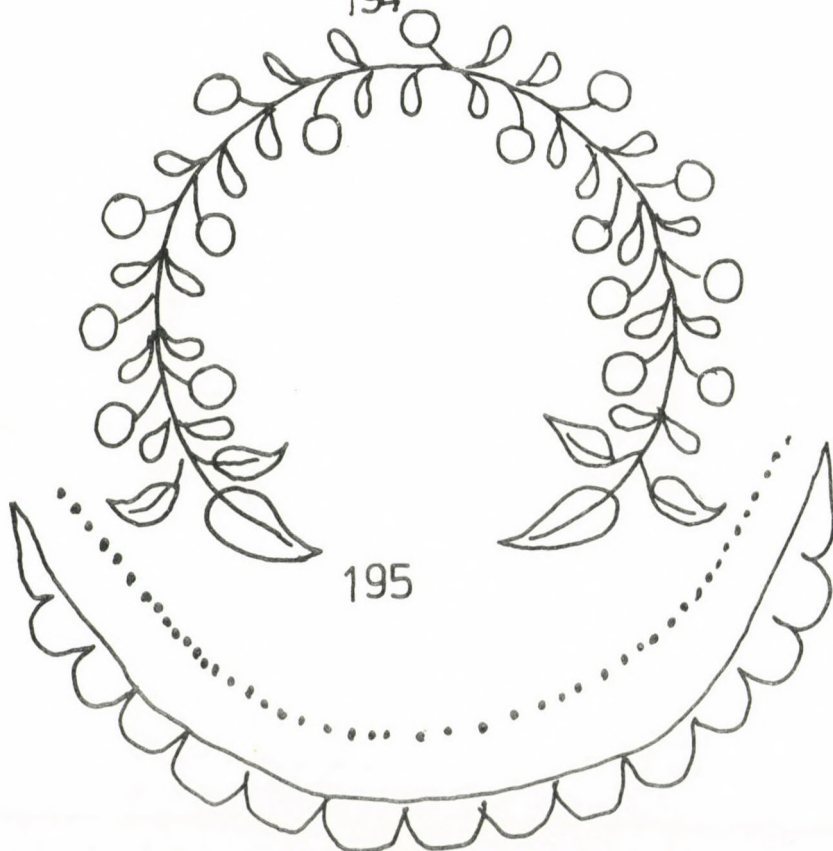
195. „*hajlított koszorú*” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő sarokmintája.

196. „*kerek cakk*” (1930-as évek) Szegélyminta nyakbavaló kendőhöz.

193

194

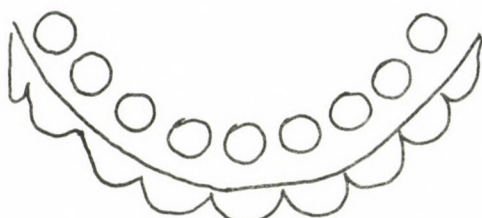
195

196

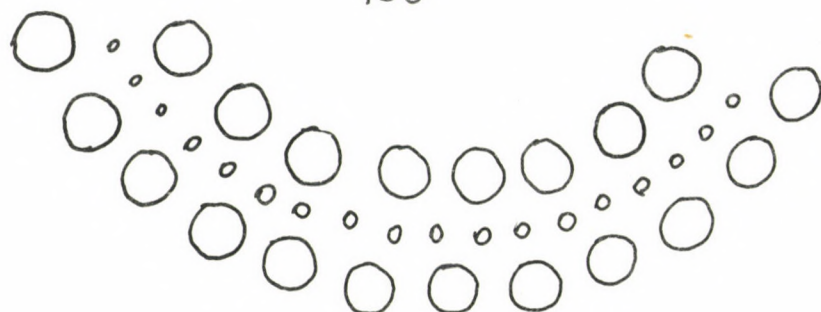
197. Zsebkendő szegélymintája (1930-as évek). Azonos a 306. sz. mintával.
198. „*terítő széle*” (1930-as évek) Azonos a 285. sz. mintával.
199. „*hajlított hármasslyuk*” (1930-as évek) Nyakbavaló gyolcskendő szegélymintájának része.
200. „*macskanyomas*” vagy „*rózsás*” gyolcskendő szegélymintájához kiegészítő (1930-as évek).

197

198

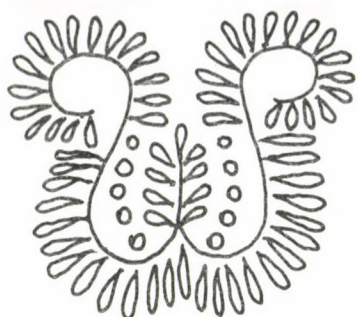

199

200

201. „tulipánt” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő szegély- és sarokmintája. Hasonló a 114. sz. ütőfa rajzához.
202. „félcsillagos tulipánt” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő szegély- és sarokmintája.
203. „nagycsillag” (1930-as évek) Kiegészítő minta gyolcskendőhöz. Hasonló a 112. sz. mintához.
204. „tojás csillaggal” (1930-as évek) Nyakravaló kiskendő mintája.
205. „tojás csillaggal” (1930-as évek) Nyakravaló kiskendő és zsebkendő mintázásához.
206. „kistojás bimbóval” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintájának része.

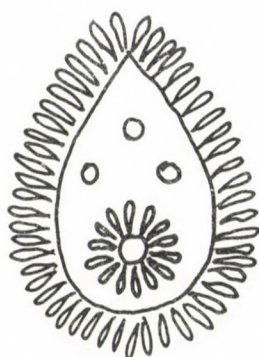
201

202

203

204

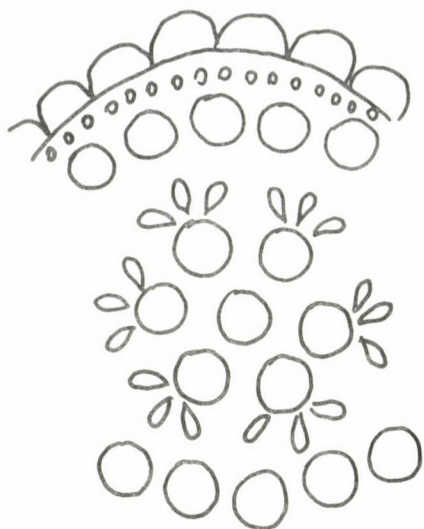

205

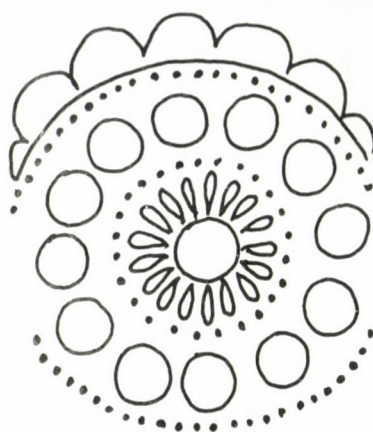

206

207. „*macskanyomas kendő szegélye*” (1930-as évek).
208. „*őszirózsás kendő szegélye*” (1930-as évek).
209. „*hajlított koszorú*” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő és zsebkendő szegélymintája. Druzsbakendő szegélymintájaként is kedvelt. Használták sarokmintaként is tulipán mellé. Balfelé hajló változata a 171. sz. minta.
210. „*legkisebb szív*” (1930-as évek) Nyakravaló kiskendő és zsebkendő szegélymintája.
211. „*bimbószerű csillag*” (1930-as évek) Fejre- és nyakravaló kendő, valamint zsebkendő szegélymintája.
212. „*hajlított ág*” (1930-as évek) Gyolcskendőhöz kiegészítő minta.

207

208

209

211

210

212

213. „*menyasszonyzsebkendőnek való rózsza*” (1930-as évek). Menyasszonyok számára tervezett zsebkendők szélmintája. Szövetkendő közepébe is szokták „ütni”. Boldog, Zsámbok, Pásztó községbeliek szövetkendő elszórt mintájaként kedvelik. Hasonló a 11. sz. mintához.
214. „*páros galamb*” (1930-as évek) Menyasszonyi zsebkendő sarkába használatás minta.
215. „*nagy békanyak*” (1930-as évek) Zsebkendő, nyakravaló kiskendő sarokmintája.
216. „*kerek cakk csillaggal*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája.
217. „*kíjjós*” (kígyós) (1930-as évek) Nyakra- és fejrevaló gyolcskendő mintája. Zsebkendő szegélymintájának is használták. Hasonló a 42. sz. mintához.

213

214

215

216

217

218. „*virágos-ágak*” (1930-as évek) Szegélyminta ajándékoskendőhöz.
219. „*kalászos rózsá*” (1930-as évek) Szövet és selyem fejrevaló kendő szegélymintája. Boldogiak kérésére nyakbavaló kendő díszítésére is drukkolta. Hasonló a 72. sz. mintához.
220. „*selyemkendő szélire való*” (1930-as évek) Gépi himzés pótlására készített minta.

218

219

220

221. „*kiskijős*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája.
222. „*kisvirág*” (1930-as évek) Selyembujkába való elszórt virágminta. Hasonló a 167. sz. mintához, azzal a különbséggel, hogy a virág szára balra dől.
223. „*tulipános kisvirág*” (1930-as évek) Selyembujkába való elszórt virágminta.
224. „*nefelejcs*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
225. „*bab*” (1930-as évek) Gyolcs alapanyagra készült tervekhez kiegészítő drukkolófa.
226. „*kisvirág*” (1930-as évek) Kiegészítő minta.
227. „*fehérvarrású munkákhoz cikk*” (1930-as évek) Szegélyminta.
228. „*apróbab*” (1930-as évek) „Fehérvarrású munkákhoz” kiegészítő minta.
229. „*félkör*” (1930-as évek) Kiegészítő minta „fehérvarrású munkákhoz”.
230. „*csillagvirág hármassal levéllel*” (1930-as évek) Zsebkendő sarokmintája (jobboldal).
231. „*ötös tulipánt*” (1930-as évek) Kisebb terítő, ajándékoskendő mintázásához.
232. „*csillagvirág ágassal levelekkel*” (1930-as évek) Fejre-, nyakravaló kiskendő és zsebkendő mintázására.
233. „*kisvirág*” (1930-as évek) Szövet-, és selyembujkába való kisvirág.
234. „*négyes bimbós*” (1930-as évek) Fejre- és nyakravaló kiskendő szegélymintája.
235. „*fehérvarrású munkákhoz mintarész*” (1930-as évek) A sarokvirág alatt összekötő levélsor.
236. „*mintarész*” (1930-as évek) „Fehérvarrású munkákhoz” a sarokvirág alatt összekötő levélsor.
237. „*fehérvarrású munkákhoz mintarész*” (1930-as évek) Sarokvirág alatti összekötő levélsor.

221

222

223

224

225

230

226

227

228

229

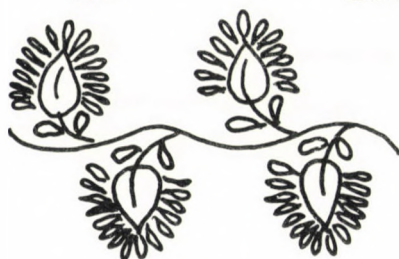
231

232

233

234

235

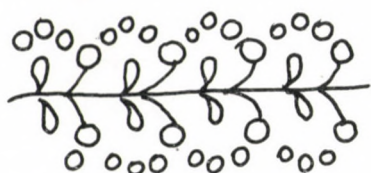

236

237

238. „*fehervarrású munkákhoz szegély*” (1930-as évek).
239. „*vánkoshéjminta*” (1930-as évek).
240. „*cakkos nefelejcses*” (1930-as évek) Vánkoshéj szélére való minta.
241. „*őszirózsa*” (1930-as évek) Fejre-nyakba-nyakra-, ajándékoskendő szélére való minta.
242. „*sárvirág*” (1930-as évek) Szövetkendő, zsebkendő szegélyezésére való. Bujka elejének díszítésére is használta. Készítette Boldog, Zsámbok és Pásztó községbeliek kérésére is.
— Rekonstrukció.
243. „*tótrózsa*” (1930-as évek) Szövetkendő, zsebkendő, tojásos- és ajándékoskendő szegélymintája. Használta a mintát Boldog, zsámbokiak, pásztóiak részére is.
— Rekonstrukció.
244. „*csillagos*” (1930-as évek) Sarokminta kiegészítőjeként, vagy szövetkendő közepébe elszórt mintaként használta. Készült Boldog, Zsámbok, Pásztó községbeliek részére.
— Rekonstrukció.
245. „*bimbó*” (1930-as évek) Szövetkendő elszórt mintája. Drukkolta Boldog, Zsámbok, Pásztó községbeliek részére is. — Rekonstrukció.
246. „*lóhere*” (1930-as évek) Szövetkendő, zsebkendő elszórt mintája. A 64. sz. mintával együtt használta. Szövetkendő szegélymintájaként használta Boldog, Zsámbok, Pásztó községbeliek számára is.
— Rekonstrukció.
247. „*bajszos rózsa*” (1930-as évek) Szövetkendő elszórt mintája. Készült Boldog, Zsámbok, Pásztó községbeliek részére is.
— Rekonstrukció.
248. „*tótrózsa*” (1930-as évek) Menyasszonyi zsebkendő szegélymintája. A 30, 15, 243. sz. mintákkal együttesen használatos. Tükörképének mintája sajnos már 1963-ban, az első felmérés alkalmával sem volt meg. A jobbos szárú is elveszett első felmérésünk óta. Szövetkendő szegélymintájának használta Boldog, Zsámbok és Pásztó községbeliek rendelésére is.
— Rekonstrukció.
249. „*zsebkendőminta*” (1930-as évek) Örömanyanak, sógornak, készítették lakodalomba. Boldog, Zsámbok, Pásztó községbeliek részére szövetkendőbe is használta.
— Rekonstrukció.

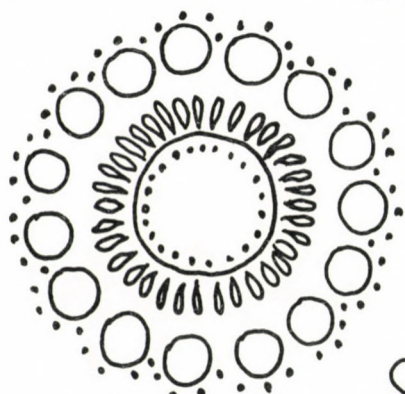
238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250. „*kis sávirág*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
251. „*kisbimbó rózsával*” (1930-as évek) Szövet- és selyembujka elejébe, zsebkendő szegélyezésére használatos. Boldogra szövetkendő elejébe kérték. Hasonló a 19. sz. mintához. — Rekonstrukció.
252. „*aprórózsá*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintájához kiegészítő minta. Boldog községbeliek is kedvelték. Hasonló a 73. sz. mintához. — Rekonstrukció.
253. „*menyasszonyrózsá*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. Boldog községbeliek is kedvelték. — Rekonstrukció.
254. „*hármasyuk*” (1930-as évek) Kiegészítő minta. Hasonló a 105. és a 159. sz. mintához. — Rekonstrukció.
255. „*bimbó*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. Fejrevaló kendőhöz kiegészítő mintaként is alkalmazzák. — Rekonstrukció.
256. „*kisbimbó*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
257. „*lóhere*” (1930-as évek) Kiegészítő minta. Hasonló a 75. sz. mintához. — Rekonstrukció.
258. „*nagyobb ág*” (1930-as évek) Kiegészítő minta. — Rekonstrukció.
259. „*ágas bimbó*” (1930-as évek) Gyolcs alapanyagra készült szegély- és sarokminta kiegészítője. — Rekonstrukció.
260. „*korona*” (1930-as évek) Fejrevaló gyolcskendő sarokmintájához kiegészítő. — Rekonstrukció.
261. „*kalászos*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
262. „*hármascsillag*” (1930-as évek) Vőlegényzsebkendő szegélymintája. Használatos volt fejrevaló kendő drukkolásához is. — Rekonstrukció.
263. „*kiscsillag*” (1930-as évek) Nagy őszirózsás vagy tulipános minta középmotívuma. — Rekonstrukció.
264. „*kis tojás*” (1930-as évek) Kiegészítő minta „*fehérvarrású munkákhoz*”. — Rekonstrukció.
265. „*lyuk*” (1930-as évek) Kiegészítő minta „*fehérvarrású munkákhoz*”. — Rekonstrukció.
266. „*macskanyom*” (1930-as évek) Kiegészítő minta. — Rekonstrukció.
267. „*cakkos szegélyminta*” (1930-as évek) Zsebkendő és nyakraváló kiskendő drukkolásához. — Rekonstrukció.
268. „*hármascakk*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
269. „*sarokcakk*” (1930-as évek) Fejrevaló-, ajándékoskendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
270. „*cakkos szegély*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
271. „*kisbimbó*” (1930-as évek) Elszórt kisvirág zsebkendőhöz és gyolcsbujka elejére. — Rekonstrukció.
272. „*nefejejcs*” (1930-as évek) Főképpen zsebkendőre használatos elszórt virágminta. Hasonló a 137. sz. mintához (a levél szára itt hajlított). — Rekonstrukció.
273. „*köldökminta*” (1930-as évek) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
274. „*kisvirág*” (1930-as évek) Szövetkendő közepébe elszórt kisminta. — Rekonstrukció.

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275. „*ágas bimbó*” (1930-as évek) „Fehérvarrású munkákhoz” kiegészítő minta. Hasonló a 297. sz. mintához. — Rekonstrukció.
276. „*háromvirágú*” (1930-as évek) Zsebkendő sarokmintájának része. Azsúros zsebkendő közepébe is használatos. — Rekonstrukció.
277. „*fejrevalókendő szegélymintája*” (1940) Szekrénycsíkra is használatos.
278. „*zsebkendőszélnek, szekrénystráfnak való minta*” (1940)
279. „*szekrénystráfnak való*” (1940) Külön kérésre zsebkendő szegélymintájának is használata.
280. „*szőlőminta*” (1940) Kis- és nagyvánkosra, valamint szekrénycsíkra használt minta.
281. „*cakkos lóhere*” (1940) Fejrevaló gyolcskendő szegélymintája. Később igen kedvelték szekrénycsíknak is.

275

276

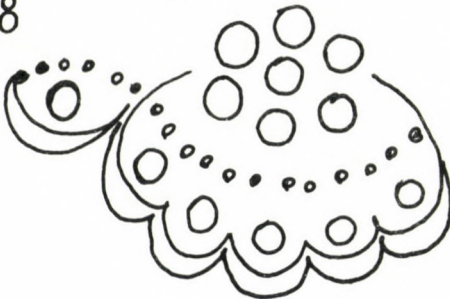
277

278

279

280

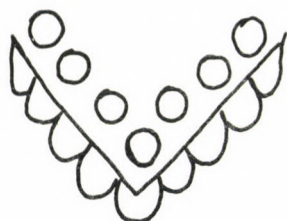

281

282. „*főrevalókendő széle*” (1940) A cakkok közepébe kiscsillag kerül. Ajándékos- és tojáskendő szélébe is használták.
283. „*hévízi kendő széle*” (1940) A galgahévíziek kérésére készítette a hegyes cakkot. Kiegészítőként szőlőfürtöt drukolt a szélére.
284. „*függönyszéle*” (1940) Szekrénycsík, függöny díszítésére.
285. „*terítő széle*” (1940) Azonos a 198. sz. mintával.
286. „*függönyszéle*” (1940) Szekrénycsík díszítésére is alkalmazta.

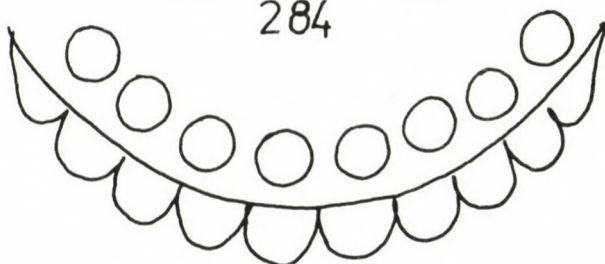
282

283

284

285

286

287. „*zsebkendőbe való sarokminta*” (1940–1944) Azsúros zsebkendő sarkába is drukkolta.
288. „*sarokminta*” (1940–1944) Azsúros zsebkendők sarkába is drukkolta a helybeli városi öltözetet viselők kívánsága szerint.
289. „*koszorús*” (1940–1944) Ajándékoskendő, kötényszebre való minta. Közepébe három csillagot, tulipánt, galambot, vagy monogrammot ütött.

287

288

289

290. „rózsa” (1940–1944) Főképpen druzsbakendő cakkos szegél, mintája fölé elszórtan használta.

291. „rózsa” (1940–1944) Násznagyzsebkendő vagy ajándékoskendő mintája.

292. „csillagos kistulipán” (1940–1944) Zsebkendő, ajándékoskendő sarokmintája.

293. „kisvirág” (1940–1944) Kiegészítő minta.

294. „kispáva” (1940–1944) Kötényzsebekre, a 289. sz. „koszorús” minta közepébe készült.

295. „szőlős druzsbakendő” (1940–1944) Zsebkendő szegélymintája.

290

291

292

293

294

295

296. „*kistulipán*” (1940–1944) Nyakravaló és fejrevaló gyolcskendő szegély- és sarokmintája. A 40. sz. minta ehhez hasonló, kissé gömbölyűbb kivitelben.
297. „*ágasbimbó*” (1940–1944) Fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta. Hasonló a 275. sz. és a 392. sz. mintához.
298. „*kiscsillag*” (1940–1944) Fehérvarrású munkákhoz használta. Hasonló a 158. sz. mintához.
299. „*hármás kislyuk*” (1940–1944) Fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta.
300. „*fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta*” (1940–1944)
302. „*fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta*” (1940–1944)
303. „*lyuk*” (1940–1944) Fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta.
304. „*kislyuk*” (1940–1944) Fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta.
305. „*zsebkendő, nyakravaló kiskendő és ajándékoskendő szegélye*” (1940–1944)
306. „*ajándékoskendő nyakravaló kiskendő és zsebkendő szegélye*” (1940–1944)
Hasonló a 197. sz. mintához.
307. „*macskanyomas főrevalókendő szegélymintája*” (1940–1944)
308. „*sarokminta*” (1940–1944) Őszórózsás fejrevaló kendő sarokmintája.

296

297

298

299

300

301

302

303

304

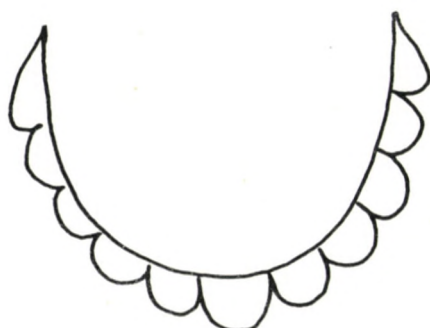
305

306

307

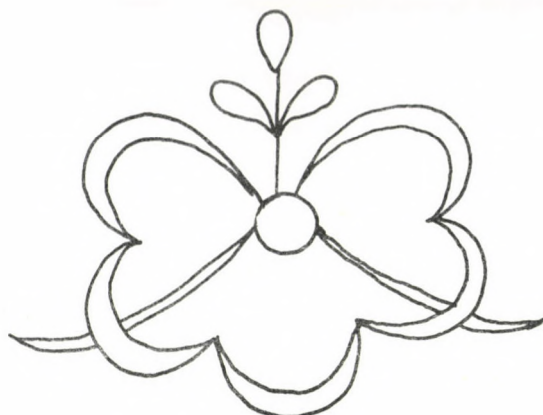
308

309. „asztalterítő közepibe való” (1945).

310. „zsebkendő szegélye” (1945).

311. „nyakravaló kiskendő szegélye” (1945) Ajándékoskendő szélére is drukkolta.

312. „virág” (1945) Isaszegiek kérésére készítette. A 163. sz. mintával együtt használta.

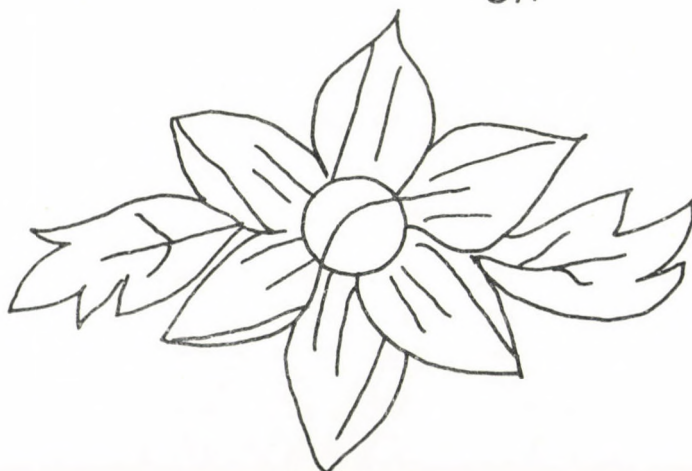
309

310

311

312

313. „asztalterítő” (1945) Falvédőket is drukkolt ezzel a mintával.

314. „szekrénystráfnak való” (1940–1945) – Rekonstrukció.

315. „zsebkendő szegélymintája” (1940–1945) – Rekonstrukció.

316. „zsebkendő szegélye” (1940–1945) – Rekonstrukció.

317. „ajándékoskendő szegélymintája” (1940–1945) – Rekonstrukció.

313

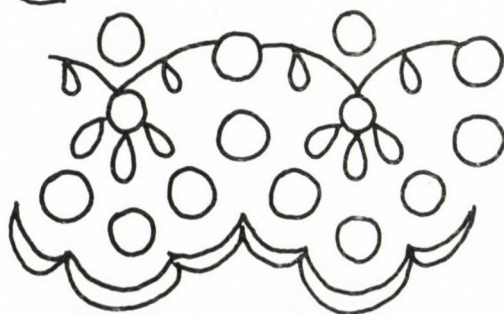
314

315

316

317

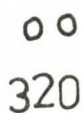
318. „*vízfolyás leveles virággal*” (1940–1945) Zsebkendő vagy ajándékoskendő szegély-mintája fölötti sorminta. – Rekonstrukció.
319. „*szekrénystráfnak való*” (1940–1945) – Rekonstrukció.
320. „*két kisbab*” (1940–1945) Fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta. – Rekonstrukció.
321. „*csepp*” (1940–1945) Fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta. – Rekonstrukció.
322. „*félkör*” (1940–1944) Fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta. – Rekonstrukció.
323. „*ágaslevél*” (1940–1945) Fehérvarrású munkákhoz kiegészítő minta. – Rekonstrukció.
324. „*kistulipán*” (1940–1945) Fehérvarrású munkához kiegészítő minta. – Rekonstrukció.
325. „*rózsa*” (1940–1945) Násznagyzebkendőhöz és ajándékoskendőhöz használta. – Rekonstrukció.
326. „*galamb*” (1945) Zsebkendő, díszpárna, asztalterítő és asztali futó mintája. – Rekonstrukció.
327. „*lóhere*” (1945) Kiegészítő minta. – Rekonstrukció.
328. „*sarokminta*” (1945-ös évek) Ajándékoskendő, asztalabrosz drukkolásához sarokminta, illetve szegélyminta.
329. „*tulipános*” (1945-ös évek) Közepébe „tojás”, „kistulipán”, „macskanyomas” kerül, mellé egy-egy csillagot is szoktak ütni.
330. „*gyöngyvirágos minta*” (1945-ös évek) Asztalterítőnek, függönynek, szekrénycsíknak használatos.
331. „*cakk asztalabroszhoz*” (1945-ös évek) Abrosz szegélymintája.

318

319

320

321

322

323

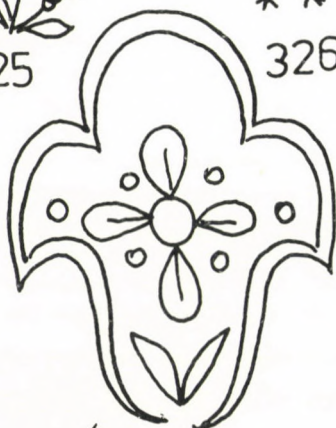
324

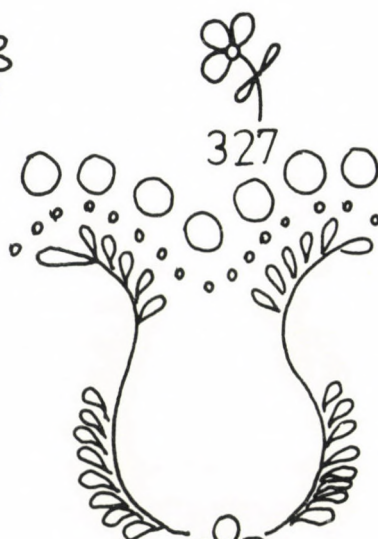
325

326

328

329

330

331

332. „*bimbósrózsa*” (1945-ös évek) Násznagyzsebkendő szegélymintája.
333. „*tótrózsa* ” (1945-ös évek) Zsebkendő szegélymintája.
334. „*mindennapforgandó*” (1945-ös évek) Legkeresettebb minta volt asztalabrosz, ajándékoskendő, szekrénycsík szegélyéhez.
335. „*békegalamb*” (1950) Elsősorban kiállításokon bemutatásra kerülő terítőkre tervezte. Turán is megkedvelték terítők és párnák díszítésére.
336. „*hármás borsócakk*” (1950) Kiegészítő minta.
337. „*asztalabrosz szegélymintája*” (1950) Városi szabású női blúzok díszítésére is használta.
338. „*főrevaló vagy nyakravaló kiskendő sarokmintájának egy része*” (1950).
339. „*vánkoshéjra való*” (1950) Angolszélű párnához való szegélyminta.

332

333

334

335

336

337

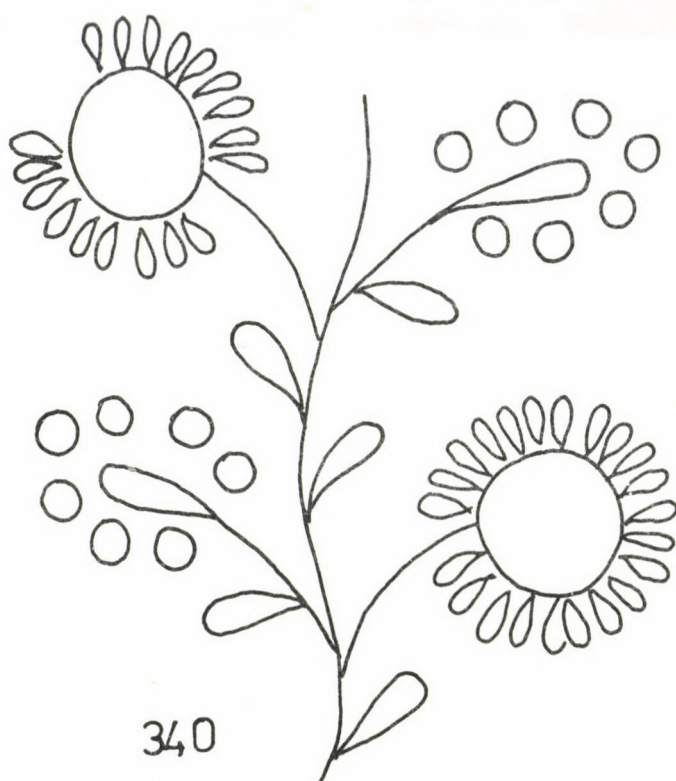

338

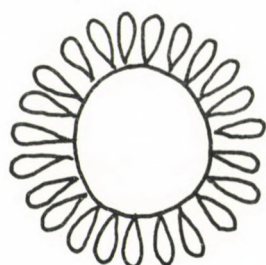

339

340. „*miseruha*” (1950) Az ágak mellé a „kis őszirózsa” (341. sz. minta) külön drukolt, annak a közepe pókozással kitöltött.
341. „*kis őszirózsa*” (1950) A 340. sz. minta kiegészítője.
342. „*rózsacakk*” (1950) Szegélyminta, miseruhához (340–341. sz. mintához is használta).

340

341

342

343. „*újrózsás*” (1956) Zsebkendő díszítésére készült.
344. „*rózsza*” (1956) Kiállításra készült, terítő díszítésére. Hasonló a 354. sz. mintához.
— Rekonstrukció.
345. „*békegalamb*” (1956) Kiegészítő minta párnák, terítők díszítésére.
346. „*zsámboki kötényre való virág*” (1956).
347. „*borsócakk*” (1958) Városi női blúzok elejének díszítésére alkalmas.
348. „*hármascakk*” (1958) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
349. „*békanyak*” (1958) Városi szabású női blúzok gallérjának szegélymintája.
350. „*csillagos*” (1958) Szövetkendő kiegészítő mintája. Készült Boldog községbelieknek is. Hasonló a 244. sz. mintához.
351. „*macskanyom*” (1959) Fehérvarrású munkához kiegészítő minta. Hasonló a 160. sz. mintához. — Rekonstrukció.
352. „*kisbimbó*” (1959) Kiegészítő minta. — Rekonstrukció.
353. „*fehérkendő széle*” (1960) Fejrevaló kendő szegélymintája alapján készítette újjá, hogy terítők széleihez drukkolja.
354. „*rózsza*” (1960) Kiállításra készülő terítőkhöz használta, majd Turán is sokat drukkolta. — Rekonstrukció.
355. „*virágos ág*” (1960) Zsebkendő sarokmintája.
356. „*szekrénystráf széle*” (1960) Kiegészítő minta.

343

344

345

347

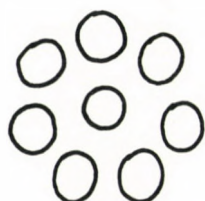
348

346

349

351

350

352

353

354

355

356

357. „ötágú kiscsillag” (1963) Kiegészítő minta.
358. „kistulipán” (1961) Kiegészítő minta.
359. „csillag alá való levél” (1961) Kiegészítő minta.
360. „sárvirág” (1960) Ajándékoskendőbe és díszpárnába való sarokminta.
361. „aprócsillag leveles ággal” (1961) Zsebkendő szegélyezésére és városi blúz díszítésére használatos.
362. „aprócsillag leveles ággal” (1961).
363. „szélminta” (1961) Városi szabású blúz szegélymintája.
364. „sarokcakk” (1961) Kiállításra készülő futó sarokmintája.
365. „sarokcakk” (1961) Zsebkendő szegélymintája. — Rekonstrukció.
366. „szélminta” (1960) Kiállításra készülő terítő szegélyezésére gondolta ki. Nem hurkoltéssel, hanem „sodrással varrott”. — Rekonstrukció.
367. „csillag” (1961) Szegélymintának használt. — Rekonstrukció.
368. „kisveréb” (1961) Zsebkendő sarokmintája. — Rekonstrukció.
369. „ötágú csillag” (1961) Kiállításra készülő terítő kiegészítő mintájának készült. — Rekonstrukció.
370. „ágasvirág” (1961) Vánkos szélébe való minta. — Rekonstrukció.
371. „rózsa” (1963) Zsebkendő sarkába 1–1 rózsát szembefordítva drukkolta. A minta elveszett. 1963-ban, amikor Ilona néni valamennyi mintáját ledrukoltam, újból elkészítette, mint egyik legkedvesebb ütőfáját, amely eredetileg az 1930-as években készült. Sajnos, az 1974. évi kontrolnál, amikor a teljes mintaanyag felmérése történt, ismét elveszett. — Rekonstrukció.
372. „bimbó” (1963) A 371. sz. minta kiegészítője. — Rekonstrukció.
373. „hosszúkás levél” (1962) Kiegészítő minta. Fehérvarrású munkákhoz használta.
374. „nagylevél” (1962) Kiegészítő minta. Fehérvarrású munkákhoz használta.
375. „rózsa” (1963) Terítők, zsebkendők mintázásához készült.

357

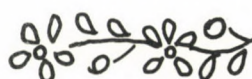
358

360

359

361

362

363

365

366

364

367

368

369

370

371

372

373

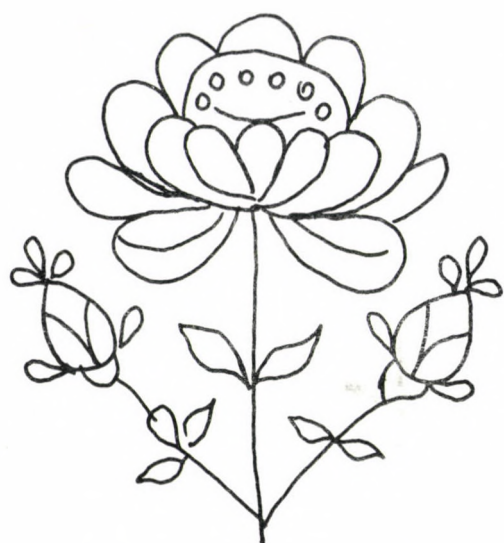

374

375

376. „rózsás” (1963) Terítők és díszpárnák sarkaiba tervezte.
377. „nagy gyöngyvirág” (1963) Terítőhöz készült. Balfelé hajlik, a szára, jobbfelé hajló párja a 378. sz. minta.
378. „nagy gyöngyvirág” (1963) Terítőhöz készült. Szára jobbfelé hajlik, balfelé hajló párja a 377. sz. minta.
379. „szegélyminta része” (1963) Az 1930-as években készült minta pótlása. Ajándékoskendőnek használta.
380. „levél” (1963) Különböző rózsákhoz kiegészítő minta. Főként zsebkendőhöz és ajándékoskendőhöz használt. Díszpárnára is alkalmazta.
381. „kisgyöngyvirág” (1963) Terítő kiegészítő mintája.
382. „hármás nefelejcs” (1963) Zsebkendő, kisebb terítő sarokmintája.
383. „nefelejcs” (1963) Zsebkendő szegélymintája, de terítőhöz is alkalmazta kiegészítő mintaként.
384. „kisejtőlevél” (1963) Mintakiegészítéshez használatos. — Rekonstrukció.
385. „kisejtő bimbóféle” (1963) Mintakiegészítőként alkalmazta. — Rekonstrukció.
386. „nefelejcs” (1963) Kiegészítő minta. — Rekonstrukció.
387. „zsebkendő szegélye” (1963) Zsebkendőhöz és kisebb terítőkhöz használatos. — Rekonstrukció.
388. „hármás nefelejcs” (1963) Sarokmintának használta kisebb terítőknél.

376

377

378

379

380

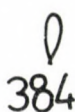
381

382

383

384

385

386

387

388

389. „*hajlítottszárú virág*” (1963) Terítők díszítésére készítette.
390. „*hajlítottszárú csillagvirág*” (1963) Terítők, városi női blúzok díszítésére tervezte.
391. „*csillagvirág*” (1963) Kiegészítő minta. – Rekonstrukció.
392. „*ágasbimbó*” (1963) Kiegészítő minta. Hasonló a 275. sz. mintához.
– Rekonstrukció.
393. „*asztalterítő*” szegélymintája (1964–1966) Jobb- és baloldali változatban készült.
Kizárólag turaiak részére drukkolta.

389

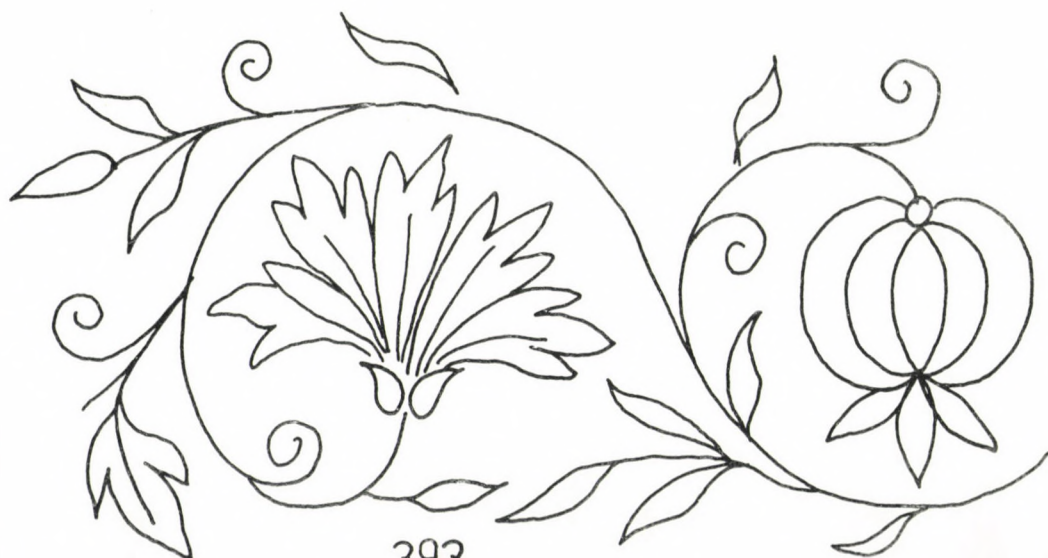
390

391

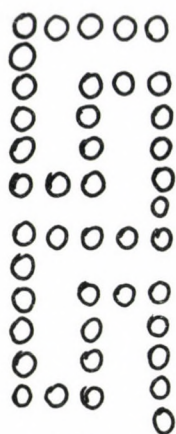

392

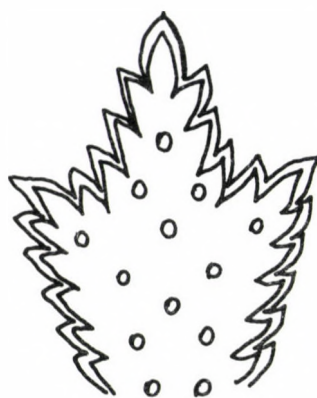

393

394. „*vánkuska*” (1964–1966) Angolszélű párna díszítésére szolgált.
395. „*cakkos levél*” (1964–1966) Terítő díszítésére használta, turaiak kérésére.
396. „*hajlítottszárú margaréta*” (1964–1966) Asztalterítő díszítésére használta turaiak részére.
397. „*macskanyom kijingóval*” (1966–1968) Fehér vagy rózsaszínű városi női blúzhoz használatos.

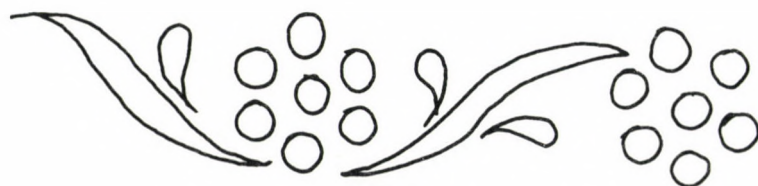
394

395

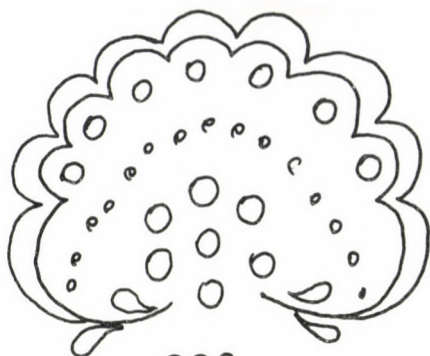

396

397

398. „*cakkos szegély*” (1966–1968) Asztalterítő, párnahuzat szegélymintája.
399. „*virág*” (1966–1968) Fejrevaló szövet- és selyemkendő, valamint terítő belső térkitöltésére alkalmazta.
400. „*hármashimbó*” (1966–1968) Kiegészítő minta. Hasonló a 178. sz. mintához.
401. „*folyórózsa*” (1966–1968) Terítő, futó díszítésére használta. Pályázatra készülő terítőhöz készítette.

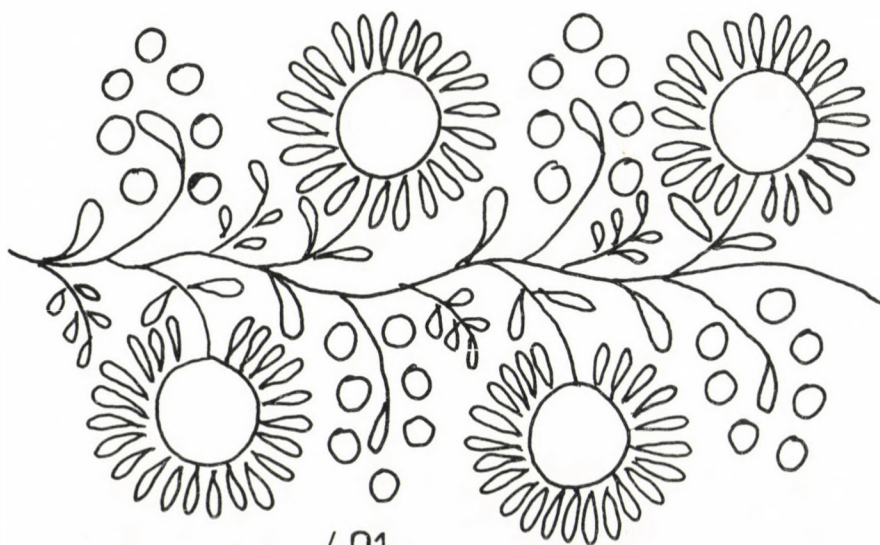
398

399

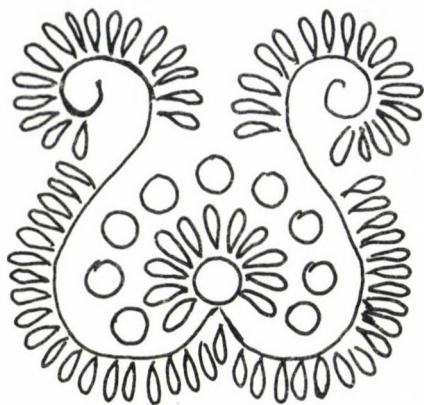

400

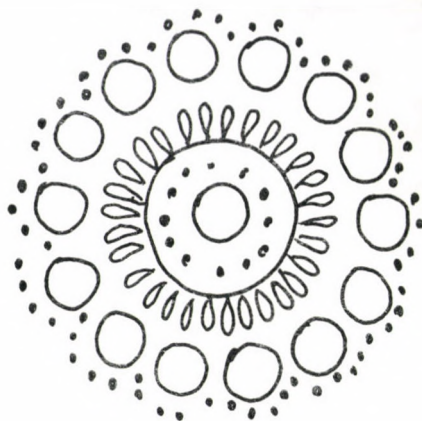

401

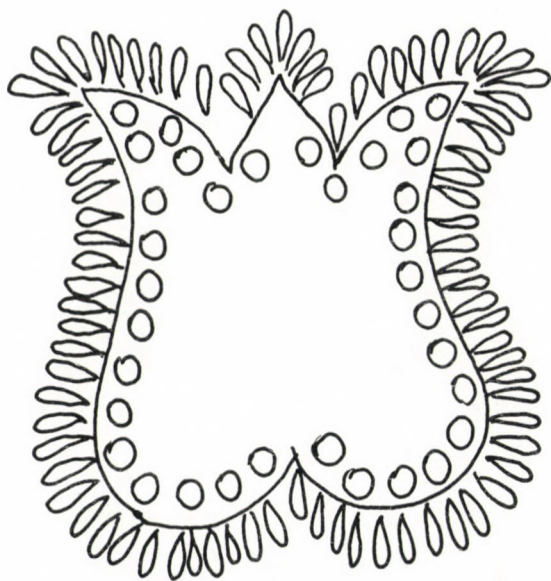
402. „*csillagos tulipán*” (1966–1968) Terítő – futó díszítésére használta. Pályázatra tervezte a régi hagyományos tulipánminták újból történő alkalmazásaként.
403. „*őszirózsa*” (1966–1968) Terítő, futó díszítésére tervezte a régi hagyományos minták alapján. Az első darab pályázati munka volt.
404. „*tulipán*” (1969) Terítő, futó díszítésére készült. Közepébe csillag került.

402

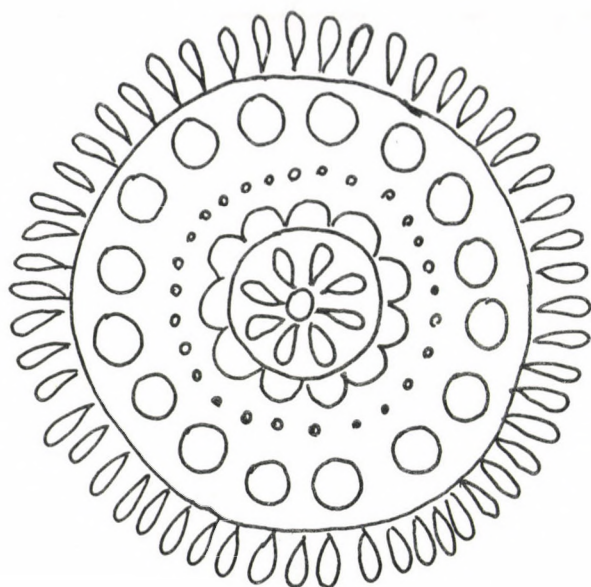

403

404

405. Őszirózsa jellegű körforma levél- és lyuksorral (1969). Nagyméretű terítők díszítésére használta.
406. „szekrénystráf” (1969) Szekrénycsik és futó díszítésére alkalmazta. Szélére „simacakk” került.
407. Szegélyminta (1969) Futó, terítő, angolpárna szegélymintája.
408. „levél” (1969) Mezőkövesden a Kis Jankó Bori pályázat kiállításán látott egy fehérhímzésű, ún. „körtés”-mintájú nagyméretű terítőt, amelynek hatására ez a minta készült.

405

406

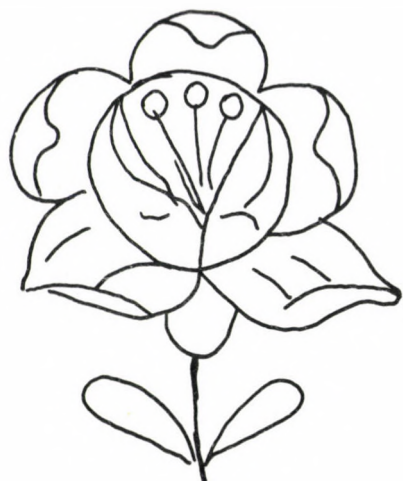

407

408

409. „rózsa” (1969) A II. Dunamenti Folklór Fesztivál alkalmával Kalocsán, a népművészet mestereinek találkozóján Zsiga Ilona is résztvett. A kalocsai hímzésmin-ták hatására született a 409, 410, 411, 412 sz. minta. Terítő és párna díszítésére használta turaiak részére.
410. Hajlított levélsor (1969) A balfelé hajló minta jobbos párja a 411. sz. ütőfa. Főképpen a 409. és 412. sz. rózsák kiegészítésére alkalmazta.
411. Hajlított levélsor (1969) Jobboldalas minta. Párja a 410. sz. baloldalas ütőfának. Főképpen a 409. és 412. sz. rózsák kiegészít ésére használta.
412. „rózsa” (1969) Díszpárna és terítő tervezésénél alkalmazta.
413. „rózsa” (1969) Terítő, díszpárna, futó díszítésére használta. Turaiak kérésére drukkolta.
414. „bimbó” (1969) Kiegészítő minta. Kisebb méretben hasonlít a 372. sz. mintához. Teljesen azonos a 415. sz. ütőfával.
415. „bimbó” (1969) Kiegészítő minta. A 414. sz. ütőfával teljesen azonos. Kisebb méretben hasonlít a 372. sz. mintához.

409

410

411

412

413

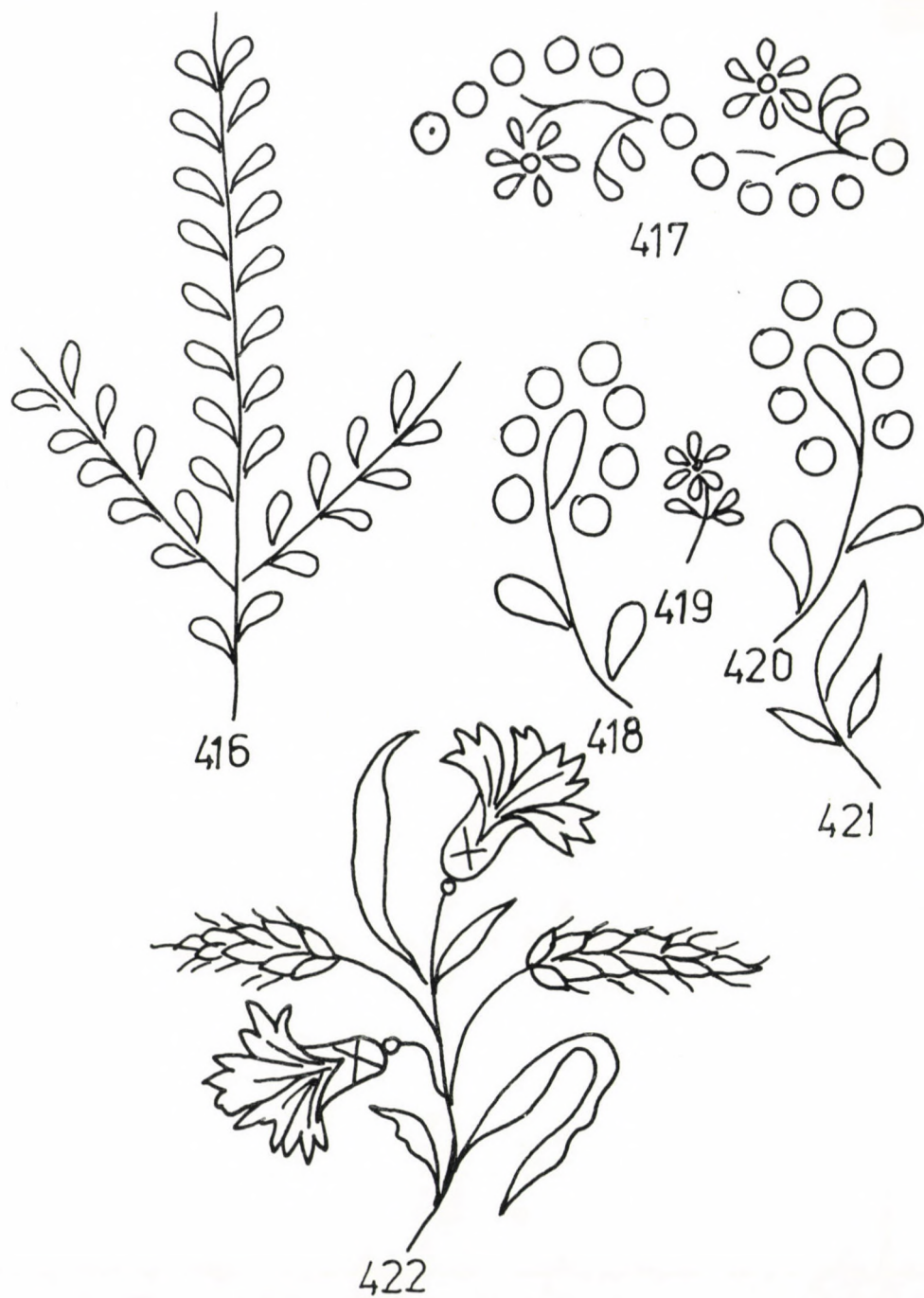

414

415

416. „*leveles ág*” (1969) Abrosz és egyéb díszterítő kiegészítő mintája. Főként közepes méretű rózsához alkalmazta.
417. „*vízfolyás csillaggal*” (1969) Főként szegélymintának használja.
418. „*kiegészítő margaréta- és gyöngyvirághoz*” (1970) Balra hajló minta. Jobbra hajló változata a 420. sz. minta.
419. „*kisvirág*” (1970) Sára Józsefné, Lajtos Ilona „népművészet mesteré”-nek kérésére készítette egy pályázati terítőhöz.
420. „*kiegészítő margaréta- és gyöngyvirághoz*” (1970) Jobbrahajló minta. Baloldali változata a 418. sz. minta.
421. „*leveles ág*” (1970) Kiegészítő minta.
422. „*szekfű búzakalással*” (1970) Turaiak megrendelésére díszterítő és párna mintájához alkalmazta.

423. Szekrénycsík (1970) Turaiak kérésére szekrénycsíkra és függönyszegélyre drukolta.
424. „*búzakalász*” (1970) Kiegészítő, nagyméretű virágos mintához.
425. Hajlítottzárú kettős virág (1970) Terítő, futó díszítésére.
426. „*szekrénystráf*” (1970) Főként turaiak részére, mai korszerű lakásuk díszítésére is alkalmazta (rádió-televízióterítő szélére stb.).
427. Szalagsokorba kötött hármás virág (1970) Terítő, futó, párna díszítésére alkalmazta.
428. „*hajlott koszorú*” (1970) Nagyoobbméretű terítő díszítésére; balfelé hajló minta, jobbos párja a 430. sz.
Hasonló a 128. sz. mintához, amely kisebb változatban az 1930-as években készült.

423

424

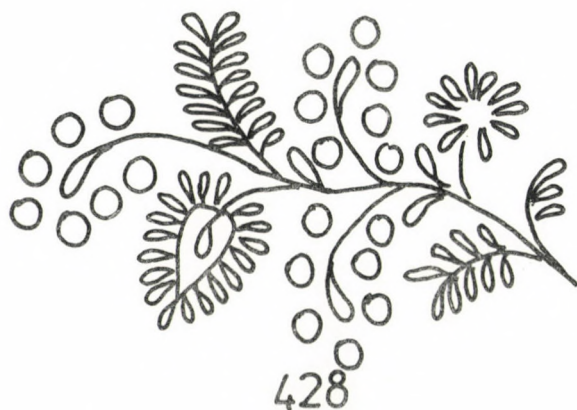
425

426

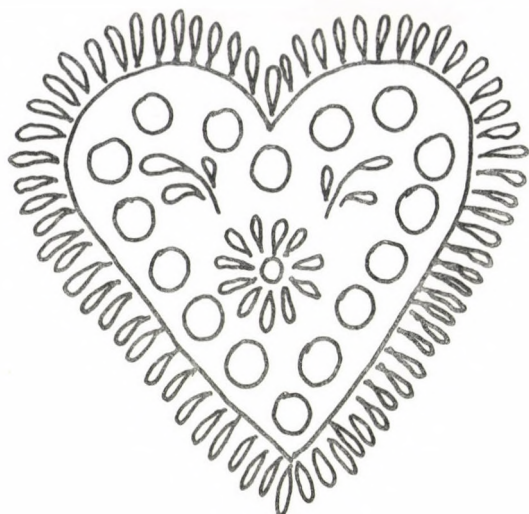

427

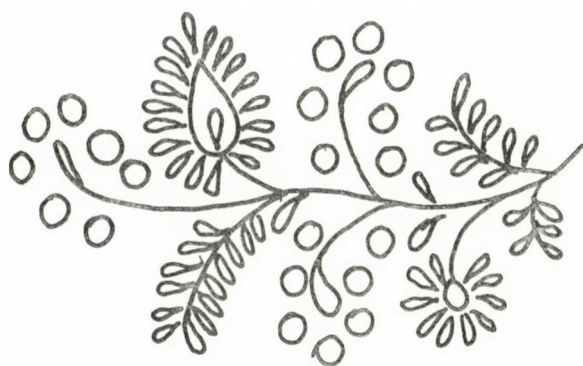

428

429. Nagyméretű szív (1970) Nagyobb terítő díszítésére, pályázatra készítette. Kisebb léptékű változata a 37. sz. minta, mely 1931-ben készült.
430. „*hajlott koszorú*” (1970) Nagyobbméretű terítő díszítésére készítette. Balrahajló párja a 428. sz. minta.
Hasonló a 128. sz. mintához, amely kisebb változatban az 1930-as években készült.

429

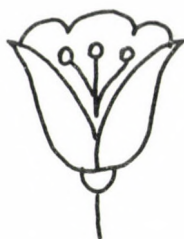

430

431. „*csengetyűvirág margarétával*” (1971) Terítő, asztal-abrosz díszítésére, főként turaiak számára készítette. A margarétát (432. sz. minta) és a „csengetyűvirágot” (433. sz. minta) utólag ütik a leveles szárhoz.
432. „*csengetyűvirág*” (1971) Kiegészítő a 431. sz. mintához.
433. „*margaréta*” (1971) Kiegészítő a 431. sz. mintához.
434. „*békegalamb*” (1971) Pályázati terítőkre készítette. Az első terítőt, amelyen alkalmazta, kör-formában tervezte.
435. Háromvirágú leveles ág (1971) Szekrénycsík és terítő mintája. Főként turaiak számára drukkolta.

431

432

433

434

435

436. „*vízfolyás levéllel*” (1971) Terítő, futó szegélymintája.

437. „*egyed virág*” (1971) Kiegészítő minta, elsősorban terítő, fejrevaló kendő belső térkitöltésére.

438. „*veréb asztalabrosz sarkába*” (1972) Csak turaiak részére használta.

436

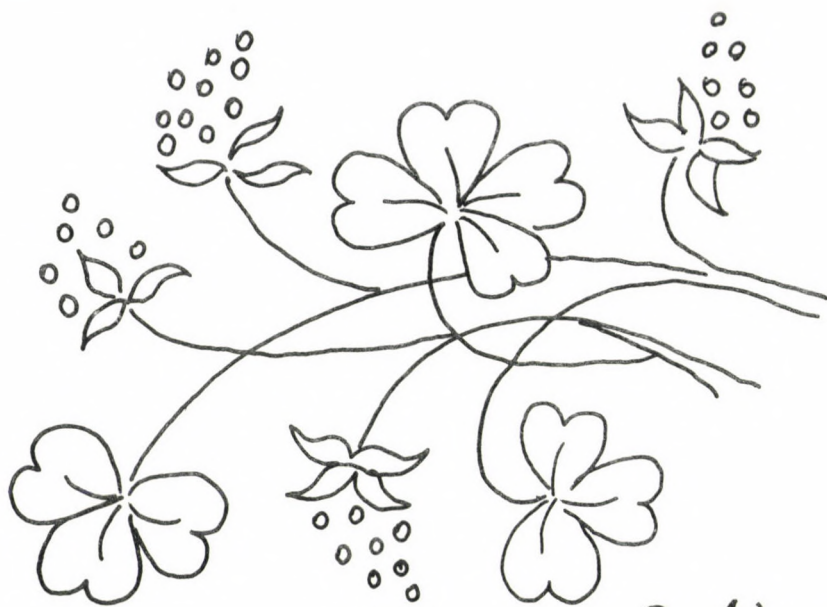

437

438

439. Hosszúszárú hármás virág (1972) Kizárólag turaiak számára drukkolta.
440. Hajlított levélsor szőlővel (1972) Szegélyminta terítő és futó díszítésére.
441. Bimbós ág virággal (1972) Terítő, futó díszítésére alkalmazta.
442. Hajlított levélsor virággal (1972) Terítő, futó, szekrénycsík díszítésére.

439

440

441

442

443. Hármás margaréta ágas levelekkel (1972) Terítő, asztal-abrosz és díszpárna drukkolásánál használta, főként turaiak megrendelésére.
444. „*csillagvirág*” (1972) Kiegészítő minta.
445. „*leveles ág*” (1972) Kiegészítő minta.
446. Mezeivirág-csokor (1972) Terítő, függöny díszítéséhez tervezte turaiak részére.
447. Zsebkendő, kisterítő sarokmintájának része (1972) Kiegészítő minta.

443

444

445

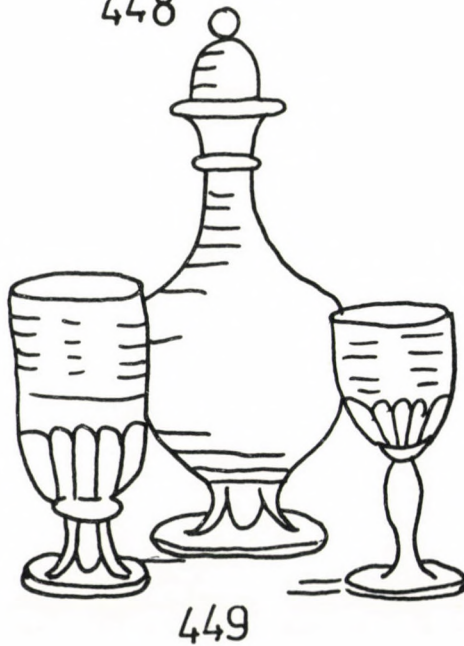

446

447

448. Margarétás virágcsokor (1972) Nagyméretű falvédő, asztal-abrosz díszítésére drukolta turaiak kívánságára.
449. Borosüveg poharakkal (1972) Asztalabrosz mintája. Csak turaiak kérésére alkalmazta.

450. Virág leveles ágakkal (1972) Asztalabrosz, futó mintázására készült Csak turaiak kérésére készítette.
451. Kettős rózsza bimbóval (1972) Terítő és futó sarkaiba alkalmazta, elsősorban turaiak kérésére.

450

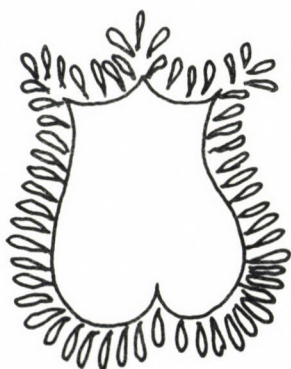

451

452. Csillagos levélsor (1972) Zsebkendő szegélymintájának készítette az 1940-es években készült minták pótlására.
453. „tulipán” (1972) Pályázatra készülő hímzések tervezéséhez készítette. Közepébe kiscsillag vagy virág került.
454. Bimbós levélsor (1972) Zsebkendő szegélymintája. Kisebb terítő szegélyezésére is használta.
455. Csillagos virág (1972) Kiegészítő minta. Jobboldalas változata a 457. sz. minta.
456. „kisszív” (1972) Kiegészítő minta. Főként országos pályázatra készülő terítők tervezéséhez használta.
457. „csillagos virág” (1972) Kiegészítő minta. Baloldalas változata a 455. sz. minta.
458. „kettős ág” (1972) Zsiga Ilona szerint „nagyon szép, ha kis kerek terítőhöz” babbal, csillaggal alkalmazta.
459. Csillagos virág levelekkel (1972) Kiegészítő minta. Inkább turaiak kérésére alkalmazta.

452

453

454

455

456

457

458

459

460. Békegalamb virágos ággal (1973) Nagyobb terítő sarokmintája.

461. Békegalamb kettőságú virágos ágon (1973) Nagyobbméretű terítő sarokmintája.

462. „hármascakk” (1973) Terítő, kendő szegélymintája.

460

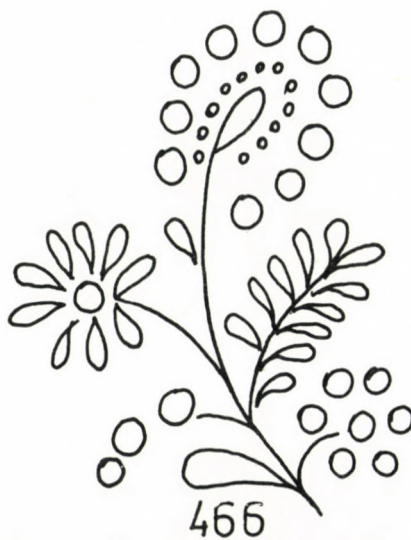
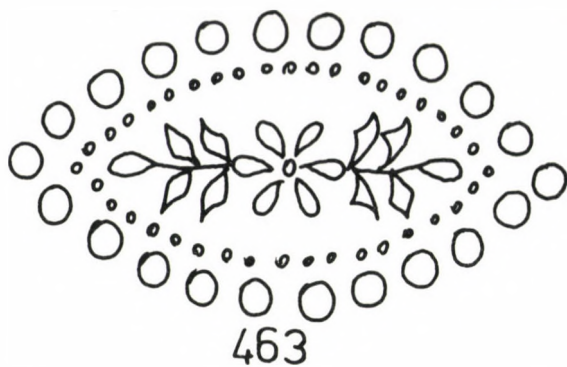

461

462

463. „*vánkos szélébe való*” (1973) Angolszélű párna szegélymintája. Szekrénycsík szélére is alkalmazta.
464. „*vízfolyás virágos levélsorral*” (1973) Terítő, futó szegélymintája.
465. „*egyes virág*” (1973) Terítő, zsebkendő, futó belső térkitöltésére szétszórt minta.
466. Hajlított leveles ág csillaggal (1973) A HISZÖV és a NIT 20. éves évfordulójára Bozóné Benke Terka részére tervezett nagyméretű szíves terítő kiegészítő mintája.

467. „*csillagvirág*” (1973) Kiegészítő minta terítő és futó tervezéséhez.
468. Kettős nefelejcs (1973) Zsebkendő sarokmintája. Terítő, futó mintájaként is kedvelt.
469. „*kettős virágcsokor*” „*macskanyomas*” mintával (1973) Terítő, díspárna mintázására alkalmas.
470. „*csillagvirág levéllel*” (1973) Kiegészítő minta főként terítőhöz; zsebkendő szegélymintájaként is kedvelt.
471. „*szekfűvirág*” (1973) Kiegészítő minta. Zsebkendő szegélymintájához használatos.
472. Tulipános leveles szegélysor (1973) Zsebkendő, kisterítő szegélyezésére.

467

468

469

470

471

472

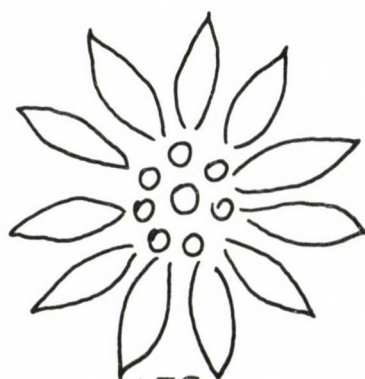
473. Margarétás nagyminta (1973) A két kisebb, és a nagy margaréta (474. és 476. sz. minták) külön hozzáütve. Asztalabrosz és falvédő drukkolására kérték a turaiak. Hasonló mintákat már tervezett az 1960-as években.
474. „kis margaréta” (1973) Kiegészítő minta a 473. sz. ábrához.
475. „csillagvirág levéllel” (1973) Kiegészítő minta. Az 1940-es években készült minták pótlására készült.
476. „nagy margaréta” (1973) Kiegészítő minta a 473. sz. ábrához.

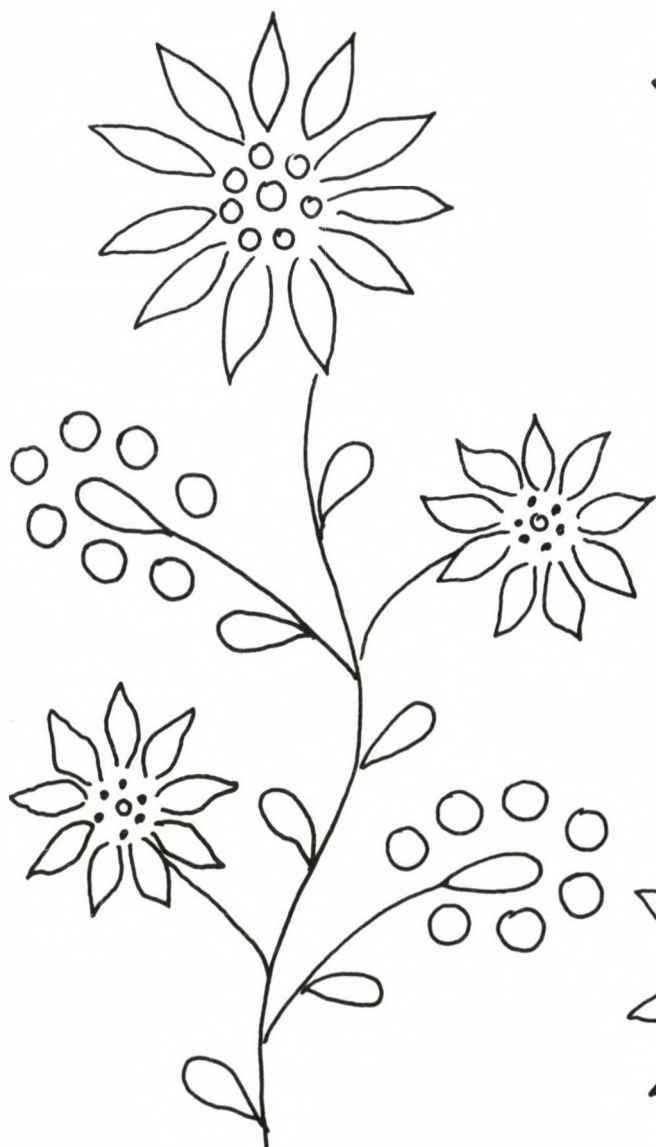
474

475

476

473

477. „*szekfűs virágcsokor*” (1973) Terítő, futó, kötény zsebeire drukkolta. Főként a turaiak kérésére készítette.
478. „*egyes virág leveles ággal*” (1973) Zsebkendő és kisterítő mintája.
479. „*kisrózsa*” (1973) Zsebkendő mintája. Az 1940-es években készült mintákhoz (291. sz. minta) hasonló.
480. Nagyobb virág, hármass levelekkel körülvéve (1973) nagyobb terítők mintázására használta főként turaiak részére.
481. „*kis békanyak*” (1973) Zsebkendő, kisebb terítő sarkába való.

477

478

479

480

481

482. „*kígyós-leveles ág*” (1973) Kisebb terít ő, zsebkendő szegélyéhez.
483. Hajlott koszorú (1973) Druzbakendő szegélymintája. Terítő-futó szegélyezésére alkalmazta. Sarokmintaként is kedvelt volt az 1930-as években. Hasonló a 171. és a 209. sz. mintákhoz. Jobbfelé hajló párja a 485. sz. minta.
484. Csillag (1973) Kiegészítő minta.
485. „*hajlott koszorú*” (1973) Druzbakendő szegélymintája. Terítő-futó szegélyezésére alkalmazta. Sarokmintaként is kedvelt az 1930-as években. Hasonló a 171 és 209. sz. mintákhoz. Balfelé hajló párja a 483. sz. minta.
486. „*háromágú bimbó*” (1973) Kiegészítő minta. Terítő-futó-alátét díszítésére alkalmazta.
487. „*virág*” (1973) Városi szabású női blúzok díszítésére alkalmazta.
488. „*kisvirág*” (1973) Kiegészítő minta kisebb terítő, zsebkendő szegélyezésére.
489. „*cakkos szegély*” (1973) Zsebkendő, kisebb terítő szegélyezésére.
490. Virágcsokor (1973) Nagyobbméretű terítő, ajándékoskendő mintája.

482

483

484

485

487

486

488

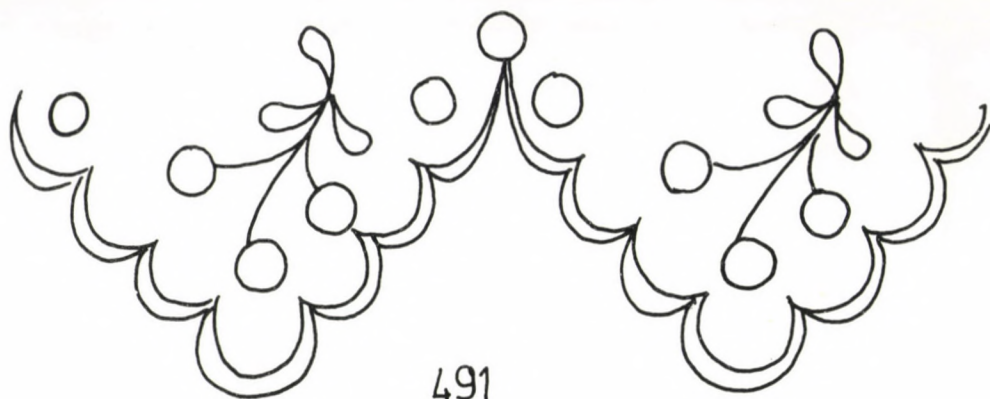

489

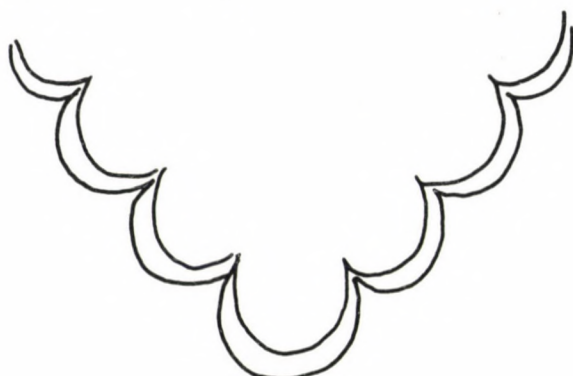

490

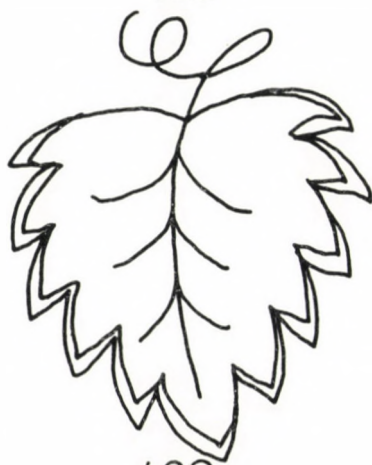
491. „*szekrénystráf*” (1974) Szekrénycsíknak készítette turaiak részére, azok kérésére.
492. „*szekrénystráf cakkja*” (1974) Szekrénycsík szegélymintája.
493. „*ministránsgyerek ruhájának szegélye*” (1974) Az 1950-es években készült, tönkrement levélminta pótlására.

491

492

493

494. „*macskanyom*” (1974) Kiegészítő minta, az 1930-as években készített, tönkrement minta pótlása.
495. „*lepke*” (1974) Mezőkövesden látta meg 1974. augusztusában a Matyó HSZ boltjában, mint hímzett kis körformájú alátétet.
496. „*bimbó*” (1974) Kiegészítő minta. Az 1930-as években készítette, tönkrement minta pótlása.

494

495

496

497. Hajlítottszárú virág (1974) Terítő, zsebkendők díszítésére. Jobbfelé hajló párja a 499. sz. minta.
498. Csillagvirág leveles ággal (1974) Terítő, zsebkendő mintázására készült.
499. Hajlítottszárú virág (1974) Terítő, zsebkendő díszítésére. Balfelé hajló változata a 497. sz. minta.
500. „*kislevél*” (1974) Kiegészítő minta. Jobbfelé hajló párja az 501. sz. minta.
501. „*kislevél*” (1974) Kiegészítő minta. Balfelé hajló párja az 500. sz. minta.
502. Hajlítottszárú levél (1974) Kiegészítő minta. Jobbos párja az 504. sz. minta.
503. „*levélcsokor*” (1974) Sarokminta terítőhöz.
504. Hajlítottszárú levél (1974) Kiegészítő minta. Balos párja az 502. sz. minta.
505. „*kettős kistulipán*” (1974) Elszórt minta belső felületek kitöltésére.
506. „*sarokcakk*” (1974 december) Szegélyminta. Az 1930-as években készült, tönkrement 269. sz. minta pótlása.

497

498

499

500

501

502

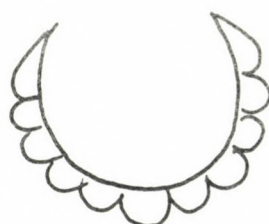
503

504

505

506

I. FÜGGELÉK

„DRUKKOLÓK” ELNEVEZÉSEI

Tóth G. Mihályné meghatározása (1973)

Virágféleségek és változatai

VIRÁG

virág 312, 399, 467
 kisvirág 133, 223, 226, 233, 274, 280, 293, 488, 419
 középvirág 101
 hajlított kisvirág 188
 ágas virág 370
 egyes virág 437, 465
 egyes virág leveles ágakkal 478
 bimbós ág virággal 441
 hajlítottszerű virág 389, 497, 499
 hajlítottszerű kettős virág 425
 nagyobb virág hármass levelekkel körülveve 480
 aranyvirágú 6, 7, 8
 szoknyavirág 79
 hosszúszárú hármass virág 439
 háromvirágú leveles ág 435
 hajlított levélsor virággal 442
 virágcsokor 490
 mezei virágcsokor 446
 virágos ágak 218
 virág leveles ággal 445
 szalagcsokorba kötött hármass virág 427
 melegkendőre való virág 92
 sarokvirág 99
 háromvirágú 276
 zsámboki kötényre való virág 346
 békegalamb virágos ágon 460
 békegalamb kettős virágos ágon 461
 vízfolyásos virágos levélsorral 318

RÓZSA

rózsa 1, 63, 130, 200, 290, 291, 325, 344, 354, 371, 375, 409, 412, 413
 rózsás 78, 376
 kistrózsa 12, 90, 291, 479
 kistrózsa bimbóval 19, 97
 bimbórózsa 100, 332
 kisbimbó rózsával 11
 menyasszonyrózsa 213, 253
 kettes bimbós rózsa 132

kettes rózsza bimbóval 451
 újrózsás 14, 343
 egyes rózsza 70
 apró rózsza 73, 252
 apró folyórózsza 71
 négyesrózsás 44
 tótrózsza 15, 30, 243, 103
 tearózsza 91, 164
 bajszos rózsza 102, 247
 folyórózsza 81, 127, 401
 kalászos rózsza 72, 219
 lóherés rózsza 65, 66
 rózsás szegélyminta 82, 131
 őszirózsza 53, 54, 77, 105, 113, 125, 241, 203
 őszirózsás kendő 56
 kis őszirózsza 341
 ágas kis őszirózsza 123
 őszirózsás kendő szegélye 13, 208
 őszirózsás jellegű kőrforma 405
 sarokcakk kis őszirózsához 193

BIMBÓ

bimbó 86, 245, 255, 372, 414, 415, 496
 kisbimbó 36, 120, 121, 174, 179, 256, 271, 352
 kisbimbó rózsával 251
 ágas bimbó 275, 297, 392
 bimbós levélsor 454
 hármás bimbó 96, 178, 400
 négyes bimbó 234
 háromágú bimbó 486
 kistojás bimbóval 206
 leveles bimbó 35
 bimbós cakkos 89
 kisegítő bimbóféle 385

TULIPÁN

kistulipán 22, 40, 62, 118, 119, 166, 296, 324, 358
 tulipán 114, 117, 192, 201, 404, 453
 kettős tulipán 505
 tulipános 329
 tulipános kisvirág 223
 tölcséres tulipánt 115
 félcsillagos tulipánt 202
 csillagos tulipán 402
 ötös tulipánt 231
 tulipános leveles szegélysor 472

MARGARÉTA

margaréta 433
 kis margaréta 474
 nagy margaréta 476
 margarétás nagyminta 473
 margarétás virágcsokor 448
 hajlítottszárú margaréta 396
 hármás margaréta ágas levelekkel 443
 kiegészítő margarétához 418, 420
 csengetyűvirág margarétával 431

CSENGETYŰVIRÁG

csengetyűvirág 432
 csengetyűvirág margarétával 431

GYÖNGYVIRÁG

gyöngyvirágos 59, 330
 nagy gyöngyvirág 377, 378
 kis gyöngyvirág 381
 bódogi gyöngyvirágos 84, 85
 kiegészítő gyöngyvirághoz 418, 420

SZEKFŰ

szezfű 165
 szezfűvirág 471
 szezfűs kisvirág 167
 szezfűs virágcsokor 477
 szezfű búzakalással 422

NEFELEJCSFÉLÉK

nefelejcs 110, 137, 224, 272, 283, 380
 kettős nefelejcs 468
 hármás nefelejcs 382, 388
 cakkos nefelejcs 468

ROZMARING

rozmaringos 41
 nagy rozmaringos 46

SÁRIVIRÁG

sárvirág 80, 185, 242, 260
 kis sárvirág 250

ALMÁS SELYEM MINTÁK

almás selem 4

250

kisebb almás selem 2

nagyalmás selem 5

almás selyemhez való kisvirág 3

LÓHERE

lóhere 75, 246, 257, 327

cakkoş lóhere 281

SZŐLŐMINTA

szőlőminta 95, 280

szőlős druzsbakendő 295

Levélféleségek és száruk

levél 17, 370, 408

ágaslevél 124, 323

leveles ág 169, 416, 445

leveles kiság 172

kislevél 500, 501

hajlítottszáru levél 502, 504

hosszúkás levél 373

cakkoslevél 395

nagy levél 374

kisegítő levél 27, 28

kisegítő hármass levél 29, 38

levélcsokor 505

sarokminta ágass levéllel 126

vízfolyás levéllel 436

vízfolyás virágoss levélsorral 464

hajlított levélsor szőlővel 440

kiság 18, 26, 161, 140, 142, 143

nagyobb ág 258

kisegítő ág 32

hajlított ág 212

Lyukféleségek

lyuk 21, 146, 160, 177, 265, 303

duplalyuk 23

kislyuk 31, 304

kisegítő nagylyuk 33

hármasslyuk 55, 77, 254

hármass kislyuk 299

hajlított hármasyuk 199
négyesyuk 24

„Bab” változatok (hímzett pöttyök)

bab 225
egyes bab 49, 50, 104
kisbabok 48
babszemes 93
két kisbab 320

Csillag változatok

csillag 16, 51, 76, 87
csillagos 244, 350
kiscsillag 38, 58, 116, 145, 158, 180, 182, 263, 298
nagy csillag 64, 112
csillagos virág 88, 191, 455, 457
csillagos bimbó 74
bimbószárú csillag 211
csillagvirág hármassal 230
csillagvirág ágassal 232
csillag alá való levél 359
csillagvirág 444, 467
csillagvirág levéllel 459, 470, 475
csillagvirág leveles ágassal 498
aprócsillag leveles ágassal 361, 362
félcsillagos tulipánt
hármassal 52, 262
ötágú csillag 369
ötágú kiscsillag 357
tojás csillaggal 204, 205
csillagos kis tulipánttal 10, 292, 367, 484
csillagos szövatkendő szélébe 20
macskanyomas csillaggal 45
kerek cakk csillaggal 216

„Macskanyom” változatok

macskanyomas 98, 200, 107, 266 (kiegészítve) 494, 161, 351
kis macskanyom 106, 152, 248, 333
nagy macskanyomas kendő szélére 108, 207
teljes minta 108, 104

Szív változatok

szív 111
nagyszív 37
nagyméretű szív 429
kisszív 39, 456
legkisebb szív 210
régi szív 109
kövér szív 184
szíves kendősarok 186

Kígyós minták változatok

kíjjós 42, 217
kígyó 163
kiskíj 61, 173, 203, 221
nagyobb kíjjós 43
kígyós-leveles ág 482

Hajlított koszorú változatok

hajlott koszorú 128, 171, 209, 428, 430, 483
hajlított koszorú 195
koszorús 289

„Békanyak” változatok

békanyak 349
kis békanyak 481, 134
nagy békanyak 215

Egyéb minták

Vízfolyás 34, 151
Kis vízfolyás 25
Pántlikásszélű 9
Betű 183
Félkör 229, 232
Kiskosár 60
Korona 260
Kis tojás 264

Köldökminta 273
 Kalászos 135, 136
 Búzakalász 424
 Ökörhugyozás 141, 150
 Mindennapforgandó 334
 Csepp 321
 Zászló 104
 Borosüveg poharakkal 449
 Asztalterítő 393, 313
 Vánkuska 394
 Vánkoshéjra való 239, 339
 Miseruha 340
 Lepke 495

Madár változatok

galamb 326
 békegalamb 335, 345, 434
 békegalamb virágos ággal 460
 békegalamb kettős virágos ággal 461
 páros galamb 214
 kispáva 294
 kisveréb 368

Fehérvarrású munkákhoz mintarészek 235, 236, 237, 300, 301, 302

Sarokminták változatai

Főre való fehér kendő 67
 sarokminta 129, 162, 328, 288, 308
 főre való, vagy nyakra való kiskendő 338
 zsebkendőbe való sarokminta 287, 477
 cakkos 68
 kiscakkos 69
 azsúros kiskendő 144
 veréb asztalabrosz sarkába 438
 sarokcakk 155, 156, 364, 365, 506

Szegélyminták változatai

Cakk 181

cakkos szegélyminta 270, 489, 270, 175, 176, 398, 399

kerek cakk 55, 56, 189, 194, 196

fehérvarrású munkákhoz cakk 227

fehérvarrású munkákhoz szegély 238

fejrevaló kendő szegélymintája 277, 282, 353

zsebkendő szegélymintája 139, 147, 148, 149, 187, 197, 278, 310, 315, 316, 387, 426

nyakravaló kiskendő 311

ajándékoskendő 317, 379

zsebkendő, ajándékoskendő, nyakravaló szegélye 305, 306

asztalabrosz szegélye 94, 168, 170, 337

terítő széle 198, 285

borsócakk 347

hármás borsócakk 336

hármascakk 463, 268, 348

hegyes cakk lyukkal 157

hegyes cakk hármás bimbóval 47

szélminta 363, 366, 407

selyemkendő szélibe való 220

hévízi selyemkendő széle 83, 283

ministránsgyerek ruhájának szegélye 493

szekrénystráf cakkja 492

cakk asztalabroszhoz 336

függöny széle 284, 286

vánkos szélébe való 462

szekrénystráf 279, 314, 319, 356, 406, 426, 491

II. FÜGGELÉK

II. függelék

A hímzéssel díszített textilek előnyomásához felhasznált ütőfák egyes hímzésfajták szerinti csoportosítása. Tóth G. Mihályné 1928–1974 között készült nyomóducai.

Fehérhímzéses nyakbavaló kendő:

1, 13, 56, 81, 108, 111, 112, 113, 158, 186, 203, 241, 262
kiegészítők: 23, 25, 31, 32, 33, 123, 124, 125, 126, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 177
szegélyek: 34, 62, 93, 96, 98, 127, 150, 179, 196, 199, 200, 207, 208, 277
sarokminta: 67, 122

Fehérhímzéses fejrevaló kendő:

35, 45, 46, 81, 111, 112, 113, 128, 129, 130, 158, 164, 171, 186, 203, 209, 232, 234, 241, 281
kiegészítők: 16, 17, 18, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 59, 123, 124, 125, 126, 151, 150, 153, 154, 155, 156, 177, 212
szegélyminták: 40, 41, 42, 57, 71, 93, 96, 98, 117, 122, 127, 150, 157, 163, 179, 193, 195, 200, 201, 202, 211, 217, 254, 269, 282, 296, 307, 308, 353, 437
sarokminták: 37, 41, 109, 114, 115, 194, 201, 202, 296
kizárólag Galgahévíziek kérésére 283

Nyakravaló kiskendők:

44, 45, 46, 89, 91, 99, 128, 129, 130, 164, 204, 205, 232, 234, 241
kiegészítők: 16, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 33, 36, 177
szegélyminták: 34, 40, 41, 42, 96, 117, 163, 181, 210, 211, 267, 296, 305, 306, 310
sarokminták: 37, 41, 215, 296, 338

Kézbevaló kendők: 9, 10, 11, 12, 14, 19, 39, 74, 82, 88, 89, 90, 91, 100, 101, 103, 110, 118, 119, 130, 131, 132, 135, 137, 158, 160, 164, 171, 205, 209, 213, 216, 232, 242, 243, 246, 262, 278, 291, 325, 326, 332, 343, 361, 371, 375, 468, 479, 483, 485, 497, 498, 499

kiegészítők: 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 59, 60, 61, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 153, 154, 155, 156, 159, 177, 244, 276, 372, 380, 383, 387, 447, 470, 471

Szegélyminták: 38, 42, 43, 57, 58, 68, 69, 70, 71, 73, 95, 97, 102, 117, 120, 121, 133, 139, 148, 149, 163, 165, 173, 175, 176, 178, 179, 181, 187, 188, 197, 206, 210, 211, 217, 221, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 261, 267, 268, 270, 271, 272, 279, 290, 292, 295, 305, 306, 410, 315, 316, 318, 333, 348, 365, 368, 452, 454, 465, 472, 482, 489, 490

sarokminták: 134, 144, 165, 190, 214, 230, 287, 288, 355, 382, 481

Boldogiak kérésére tervezte: 73, 100, 101, 102

Boldog–Zsámbok–Pászto kérésére tervezte: 213, 242, 243, 244, 245, 246

fehérvarrásokhoz általában használt: 320, 321, 322, 323, 324, 351, 352

kiegészítők: 264, 265, 266, 275, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 373

ajándékoskendők: 10, 80, 90, 231, 241, 243, 289, 291, 325, 334, 491

kiegészítők: 380

szegélyminták: 43, 47, 218, 269, 282, 292, 305, 206, 310, 317, 318, 328, 379

sarokminták: 328, 360

Boldog–Zsámbok–Pásztó kérésére tervezte: 243

tojásoskendő: 113, 243

szegélyminta: 282

Boldog–Zsámbok–Pásztó: 243

Női ujjas „bujka” (gyolcs–szövet–selyem): 19, 74, 90, 167, 222, 223, 233, 242, 251

szegélyminták: 97

Boldog: 19, 74, 90, 233

Boldog–Zsámbok: 242, 251

Főkötő: 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9

Pruszlík (selyem) 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

Nyakbavaló kendő (selyem): 1, 63, 131, 220

kiegészítő: 21

Boldog: 4, 72, 82

Boldog–Pásztó–Zsámbok: 64

Fejrevaló kendő (selyem): 4, 9, 10, 82, 91, 103, 116, 164, 219

kiegészítők: 16, 17, 18

szegélyminták: 72, 165

sarokminta: 165, térkitöltő: 399

Boldog: 4, 72, 73, 78, 82, 84, 85

Galgahévíz: 83, 135

Fejrevaló kendő (bársony):

Kizárólag Boldogra: 30, 84, 85, 131

Fejrevaló kendő (szövet):

10, 11, 20, 76, 87, 103, 132, 174, 166, 185, 219, 242, 246, 384, 385, 386

kiegészítő: 15, 16, 17, 18, 30

szegélyminta: 72, 92, 250

térkitöltő: 64, 136, 247, 274, 399

Boldog: 2, 3, 4, 30, 92, 130, 251, 252, 350

Boldog–Pásztó–Zsámbok: 11, 20, 64, 242, 243, 246, 247 (térkitöltő)

Isaszeg (kizárólag): 312

Szoknyavirág (szövetszoknyához)

Galgahévíz—Galgagyörk—Bag—Kartal—Zsámbok

79, 95, 463

Vánkoshéj:

65, 66, 183, 239, 280, 398

kiegészítők: 153, 154, 155, 156, 158

szegélyminta: 95

angolpárna szegélye: 339, 394, 398, 463

Szekrénycsik:

191, 277, 278, 279, 280, 281, 284, 286, 314, 319, 330, 334, 406, 423, 426, 435, 442, 492

szegélyminta: 436

kiegészítő: 356

Függöny:

45, 330, 423, 446, 360 (kiállításra)

szegélyminta: 286, 370

Terítő:

113, 168, 186, 231, 313, 326, 330, 334, 337, 344, 354, 366, 375, 376, 377, 378, 389, 390, 393, 395, 396, 398, 401, 402, 403, 404, 405, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 416, 422, 427, 428, 429, 430, 431, 435, 442, 443, 446, 448, 449, 450, 451, 465, 468, 469, 473, 474, 475, 476, 477, 479, 480, 491, 495, 498

kiegészítők: 192, 345, 381, 383, 387, 425, 433, 444, 445, 447, 467

szegélyminták: 169, 198, 285, 328, 331, 436, 437, 440, 441, 462, 464, 482, 489, 430

sarokminták: 162, 194, 328, 369, 382, 388, 438, 439, 460, 461, 481, 503

Térkitöltő: 309, 399, 435, 505

Pályázatra: 366, 450, 466, Sára Józsefné kérésére készítette 419

Kötény:

289, (közepébe tulipán vagy galamb) 294, (289 közepébe) 477

Zsámbok kérésére: 346

Asztalra való futó:

326, 364, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 413, 427, 442, 443, 450, 451, 468, 477, 483

kiegészítők: 425, 467

szegélyminták: 440, 441, 454, 464, 465, 472

sarokminta: 439

Díszpárna: 326, 335, 409, 410, 411, 412, 413, 422, 427, 443, 469

kiegészítők: 345, 380

sarokminta: 360, 376, 439

térkitöltés: 439

Falvédő:

313, 448, 473, 474, 475, 476

Női blúz:

337, 347, 348, 361, 363, 390, 397, 487

Egyházi célra készült hímzések:

340, 341, 342, 493

Térkitöltő elemek: 86, 110, 118, 119, 120, 121, 171, 172, 263 (középmotívum tulipán és őszirózsza)

szegélyminták: 30, 94, 189, 367, 147, 118, 120, 506

Kiegészítők: 28, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 75, 77, 104, 105, 106, 107, 138, 161, 168, 172, 180, 182, 184, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 235, 236, 237, 238, 244, 293, 297, 327, 329, 336, 357, 358, 359, 362, 371, 391, 392, 300, 414, 415, 425, 424, 455, 456, 457, 458, 459, 470, 471, 484, 486, 488, 494, 496, 501, 502, 503, 504

Sarokminták: 257, 258, 259, 260

III. FÜGGELÉK

„DRUKKOLÓK” ELNEVEZÉSEI

(SÁRA JÓZSEFNÉ meghatározása)

Virág változatai

virág 22, a/8, b/29, b/30
 egyes virág bimbóval 55 (S. J.)^x
 hármás virág 32 (S. J.)
 virágos ág 99 (S. J.)
 virágos cakkos szegély a/1 (S. J.)
 őszirózsa 1
 kisebb folyórózsa 53. (S. J.)

 bimbó 16, 17, 19, 35, 37, 47
 nagybimbó 6 (S. J.)
 hegyes cakk hármás bimbóval 29 (S. J.)
 bimbós ág 59 (S. J.)
 kis rozmaring 67, b/25 (S. J.)

nefelejcs 11, 57, 60, 62, b/31
 nefelejcs ággal 43, 44 (S. J.)

kistulipán 15
 tulipánt 2, 8, 34, 80
 tulipánt alá leveles ág 36 (S. J.)
 tulipános sarokcakk 85 (S. J.)
 cserépbe hármás tulipán 190 (S. J.)

Levélféleségek, száruk

kislevél 120, 121, 122, 123, 124, b/7
 leveles ág 54, 103
 ágas levél b/20, b/26
 kiság 68, 98
 ágas levél lyuksorral a/2, b/19 (S. J.)
 hármás bab és ágaslevél b/22 (S. J.)
 vízfolyás levéllel 63

^x-S. J. = Sára Józsefné minta meghatározása az x jelzettnél eltér Tóth G. Mihályné elnevezéseitől.

Lyukfésések

lyuk 26, 97
 hármalyuk 23
 lyuksor cakkal 69 (S. J.)
 hegyes cakk lyukkal 70, 77
 sarokcakk lyukkal 73
 hajlított lyuksor 76
 cakk lyukkal 81
 szegélycakk lyuksorral 92
 egyes lyuk 112–118
 kettős lyuk 126 (S. J.)
 kettős cakk lyukkal 92 (S. J.)
 aprócakk lyukkal b/11 (S. J.)

„Bab”

babszemes b/2, 3, 4, 5
 bab a/3, 4, 5, 6
 apró babok 28 (S. J.)
 kettős bab a/7 (S. J.)
 hármalyuk b/17, a/9 (S. J.)

Csillag

csillag 10, 27, 52, 71, 96, a/1
 kiscsillag 24
 hármalyuk csillag 15, 48
 nagycsillag 49
 csillagféle 61 (S. J.)
 félcsillag 25, 50, 56
 sarokcakk csillaggal 30
 hármalyuk lyuksorral és csillaggal 31

Egyebek

kisszív 20, 39
 szív 38
 macskanyom b/21
 macskanyelv 58 (S. J.)

pávaszem b/1, b/6 (S. J.)
kis halacska 45 (S. J.)

sarokcakk 72, 74, 94, 84, b/12, b/15
sarokcakk lyukkal 73 (S. J.)
sarokraaló 40, 41 (S. J.)

zászló 104 (S. J.)
hármás pont 125, 127 (S. J.)
kis félkörív 119, b/8, b/9 (S. J.)

vízfolyás 95, b/18, b/23
nagy kíjjó 13 (S. J.)
kígyó b/24

hajlott kis koszorú 7, 9 (S. J.)
kis békanyak 12
nagy békanyak 14
fejrevaló kendő szegélye 33
függöny széle 46
hegyes cakk 101 (S. J.)
kendőszél 51
aprócakk 66, 78, 79, 87, 93, b/14
szegélycakk 83, 100, b/16
hármás hegyes cakk 90
négyes hegyes cakk lyukkal 89
kettő cakk 9
apró hegyes cakk 88 (S. J.)
szélminta 102
hármascakk b/10

IV. FÜGGELÉK

NYOMÓDUCOK

A hímzéssel díszített textilek előnyomásához felhasznált nyomóducok egyes hímzés-fajták szerinti csoportosítása. Sára Józsefné hagyatéka.

Fehérhímzéses nyakbavaló kendő: 1

Fehérhímzéses fejrevaló kendő: 1, 2, 3

Nyakravaló kiskendő: 4

Szegélyminta: 83, 84

Sarokminta: 25, 37, 51

Különféle gyolcshímzésre használatos: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127

Rekonstrukció: I.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Rekonstrukció: II.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31

Az ütőkat tervezte Fias Veronika részére Balla Julianna: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 47, 50, 52, 94

Fias Veronika ütőfái: 22, 30, 31, 32

Lukács Istvántól vásárolt ütőfák: 5, 11, 17, 23, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127

Sára Józsefné vásárolta illetve ajándékba kapta: 99, 100

TURAI HÍMZÉSEK RAJZAI

(A kicsinyítés aránya a közölnél általában 20–25 százalékkal kisebb)

- I. tábla Nyakbavaló kendő (168x164 cm)
 „Macskanyomas” szegélysor keretezi a négyszögletes kendőt, melynek két átellenes sarka díszített. Az egyik sarokminta csillagos szívből bontakozik ki, tetején tulipánnal (1:1,75)
 A másik sarokmintája hasonló (II. tábla)
 Feltehetően Boldogon készült az 1890-es években.
 Tervezője, hímezője ismeretlen.
 Petőfi Múzeum 64.1.1.
- II. tábla Nyakbavaló kendő
 Az I. táblán bemutatott kendő átellenes sarokmintája (1:1,75)
 Petőfi Múzeum 64.1.1
- III. tábla Nyakbavaló kendő (154x200 cm)
 A két rövidebb oldalán a háromszögű kendőt „őszirózsás” szegélysor keretezi, mely hosszanti oldalára sarkot képezve folytatódik. A háta közepét takaró sarok (IV. tábla) laza felépítésű, szíves mintájú (1:1,75)
 A kendőt Gólya Anna írta ki 1905-ben. Varrója Szabó Andrásné Gólya Franciska
 Petőfi Múzeum 64.2.1.
- IV. tábla Nyakbavaló kendő
 A III. táblán közölt kendő háta közepét takaró sarokmintája (1:1,75)
 Petőfi Múzeum 46.2.1
- V. tábla Fejrevaló kendő (74x74 cm)
 Szegélymintája a kendőnek félkörös ívelt huroköltés és lyuksor – egy-egy cakk közepén csillag, melyet félköríves lyuksor zár le. Csak a közölt sarok díszített (1:0,8)
 Az 1910-es években készülhetett.
 Tervezője feltehetően Fias Veronika, hímezője ismeretlen.
 Petőfi Múzeum 58.12.1
- VI. tábla Fejrevaló kendő (73x70 cm)
 Csak a közölt sarka hímezett. A szegélymintája hasonló az M.58.12.1 lelt. számú kendőhöz (1:0,8)
 Az 1920-as években készülhetett.
 Tervezője feltehetően Fias Veronika, hímezője ismeretlen.
 Petőfi Múzeum 58.27.1

- VII. tábla Fejrevaló kendő (73x70 cm)
Fehér horgolt csipkével szegélyezett.
Előnyomás után kétféle stílusban készült. A régebbi részt feltehetően az 1930-as évek elején Fias Veronika drukkolta. Két oldalán hármass csillagsor keretezi a szíves-tulipános sarkot. (1:1)
Néprajzi Múzeum 54.69.1
- VIII. tábla Fejrevaló kendő.
Fehér horgolt csipkével szegélyezett. (1:1)
Az újabb részt a harmadik-negyedik oldalon a rózsás-bimbós hajlottkoszorus nagyrózsás sarkot feltehetően az 1930-as évek végén Tóth G. Mihályné drukkolta.
Néprajzi Múzeum 54.69.1
- IX. tábla Kézbevaló kendő (43x48 cm)
Széles fehér horgolással szegélyezett, csak a közölt sarok díszített, fehér és csekély piros hímzéssel (1:0,8)
Az 1900-as években Lajtos Józsefné Morvai Ilona (1867–1958) írta és varrta lányának Lajtos Ilkának.
Petőfi Múzeum 58.140.1
- X. tábla Kézbevaló kendő (43x48 cm)
Keskeny fehér horgolással és hímzéssel díszített. A mintát lezáró pontsor, a levélsorral szegélyezett szív és a két kis madár pirossal varrott. (1:0,8).
Az 1900-as években készült. Hímzője ismeretlen.
Petőfi Múzeum 58.131.1
- XI. tábla Kézbevaló kendő (54x51 cm)
„Keskeny slingeléssel lyuggatással” (pávaszemes huroköltés) szegett két oldalán fehér, két oldalán piros pamutfonallal kivarrrva. Átellenes sarokmintája kétféle. Az 1900-as években készülhetett előrajzolás után (1:0,8)
Tervezője, hímzője ismeretlen.
Petőfi Múzeum 58.83.1
- XII. tábla Férfiing
Vállfoltos fehér gyolcsing kék-piros hímzéssel kivarrott. Feltehetően az 1900-as években Fias Veronika drukkolta Balla Julianna íróasszony tervei alapján. A gomblyukpánt, a hasfolt, a kezelő és a gallér más és más mintával díszített. A piros-kék szín harmónikusan változik a hímzésen.
Néprajzi Múzeum 134.823
- XIII. tábla Férfiing hímzése; Gomblyukpánt és hasfolt díszítése. A gomblyukpánton a tulipán és szív körüli ágas levelek, a belső csillagok, a középső szív levélsora, az alsó szív szegélysora piros, a többi kék (1:0,6)
Néprajzi Múzeum 134.823

- XIV. tábla Férfiing hímzés. Gallér és kézelő díszítése kék és piros hímzéssel (1:1)
Néprajzi Múzeum 134.823
- XV. tábla Vállfoltos női ing, „fodrosujjú ing”. Fehér gyolcsból, bőujja kettős fodorral készült. A felső fodor piros pamutfonallal hímzett; 4 cm széles fehér horgolt csipkével szegélyezve. (1:0,8)
Petőfi Múzeum: 58.183.1
- XVI. tábla Női ujjas gyolcsból. „Bujka”
A kézelő mintájának szélessége kétszeres a gomblyukpántnak. (1:0,8)
Feltehetően Zsiga Ilona drukkolta
Néprajzi Múzeum 53.93.5
- XVII. tábla Nyakravaló kendő (40x40 cm)
A kendőt körül 6 cm széles fehér horgolt csipke szegélyezi, ennek külső sora sötétpiros. Csak a közölt sarok hímzett. Mintája: hármass csillagsor tulipánnal, rózsaszín, aranybarna, citrom és narancssárga, világos -közép és sötétkek pamutfonallal kivarrva. (1:0,8)
Az 1920-as években feltehetően Fias Veronika drukkolta, hímzője ismeretlen.
Néprajzi Múzeum 134.824
- XVIII. tábla Nyakravaló kiskendő (54x49 cm)
Középkék hurokoltéssel, sötétrózsaszín pöttyökkel, narancssárga – közepén világosrózsaszín virágokkal szegélyezett. Négy sarka azonosan hímzett. Színezése; citrom-narancssárga, világos – sötét és parasztrózsaszín, közép és erősebb zöld, lila, középkék és fehér. (1:0,8) Az 1930-as években készülhetett. Feltehetően Zsiga Ilona drukkolta.
Petőfi Múzeum 58.141.1
- XIX. tábla Kézbevaló kendő (43x48 cm)
Gyári 1 cm széles kék szövött szalaggal szegélyezett. A közölt sarokminta díszíti a zsebkendő piros, eperszínű, lila, világoszöld, világoskék, narancssárga pamutfonallal hímzve. (1:0,8)
Stílusát tekintve az 1920-as években feltehetően Fias Veronika drukkolta, hímzője ismeretlen.
Néprajzi Múzeum 52.2.15
- XX. tábla Kézbevaló kendő (31x33 cm)
A rózsás sarokminta piros, bordó, rózsaszín, lila, középkék, citromsárga, középzöld pamutfonallal hímzett.
Keskeny fehér gyári csipke szegélyezi. (1:1) Feltehetően az 1945-ös években Zsiga Ilona drukkolta. Hímzője ismeretlen.
Néprajzi Múzeum 52.3.8

- XXI. tábla a) Kézbevaló kendő (28x32 cm)
 „Keskenyszélű, bimbós szegélysorú, páros galambos” sarokmintájú zsebkendő, amelyet világoskék, sötét-rózsaszín, középzöld és narancssárga fonallal hímeztek.
 Az 1930-as években drukkolta Zsiga Ilona ifjabb Sára Józsefné Tóth Rozi részére. (1:0,75)
 Néprajzi Múzeum 52.25.40
- b) Kézbevaló kendő (38x33 cm)
 A „páros galambos” sarokminta piros, rózsaszín, eperszínű, lila, bordó, citrom és narancssárga, világoskék és középkek, valamint középzöld fonallal hímzett. Keskeny fehér gyári csipke szegélyezi. (1:0,9)
 A mintakincs alapján biztosra vehető, hogy Zsiga Ilona az 1940-es években drukkolta.
 Néprajzi Múzeum 53.93.3
- XXII. tábla „Tojásoskendő” (24x22 cm)
 A tojásoskendő vagy kiskendő szembenlevő sarkai tulipánnal, illetve a tojást alakító levélsorral, kis csillagokkal díszítettek. Színezése; piros, parasztrózsaszín, bordó, középkek, citromsárga és zöld. Szegélye 2 cm széles fehér horgolás. (1:1)
 Drukrolás után hímezte Sára Józsefné 1949-ben unokájának.
 Néprajzi Múzeum 53.81.13
- XXIII. tábla Ajándékoskendő (73x76 cm)
 Körül ívelt hurokoltással — hármass lyukvarrással szegélyezett. Négy sarkában „csillagos békanyak, tulipán”. Belső körformájú 32 cm átmérőjű. Színezése: levelek, középzöld, váltakozva virágok; sötétrózsaszín, citromsárga, bordó, középkek, piros, narancssárga, lila, világoskék (1:0,8)
 Feltehetően Sára Józsefné Fias Veronika ütőfaival drukkolta ki a mintát. Ő is hímezte ki az 1950-es években.
 Népművelési Intézet D.59.167.1
- XXIV. tábla Ajándékoskendő (74x76 cm)
 Mintája három részből áll. Külső szegélysor, belső virágkör (44 cm átmérőjű), a kettő között szétszórta kisebb és nagyobb rózsák. Színesen hímzett. Keskeny piros gyári szövött szalag szegélyezi. A rajzon a teljesség kedvéért az egyes mintákat közelebb hoztuk. (1:0,8)
 Az 1950-es években feltehetően Zsiga Ilona drukkolta.
 Néprajzi Múzeum 54.48.49
- XXV. tábla Fékítő és pruszlik hímzéséhez „drukkolók” (1:0,7)
 Tóth Mihályné Zsiga Ilona tervezése és kivitelezése
- XXVI. tábla Selyempruszlik hímzéséhez „Drukkolók” (1:0,9)
 Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona tervezése és kivitelezése

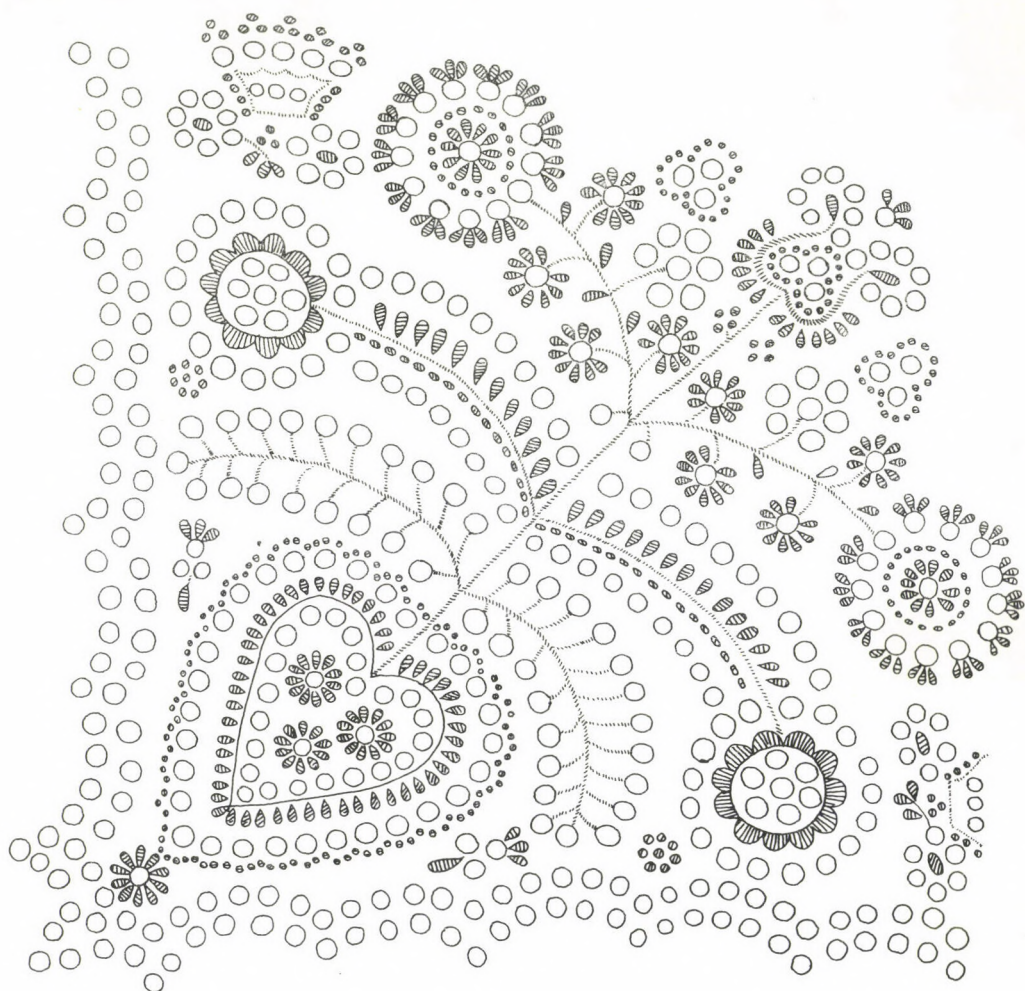
- XXVII. tábla Kézbevaló kendő (60x60 cm)
 „Hegyescakkú slingeléssel” szegélyezett. Átellenes sarkaiban azonos stílusú, kétféle változatú laza kompozíciójú szíves-tulipános minta.
 A fehérhímzéses kendő csekély pirossal díszített. (1:0,9)
 Az 1890-es években eléggé gyakorlatlan kézzel írta és varrta ki a saját maga részére Benke Gáborné sz. Hadrik Mária (sz. 1873) 16 éves korában.
 Néprajzi Múzeum 52.25.33
- XXVIII. tábla Nyakbavaló kendő „szabott kendő” „gyermekkendő” (130x176 cm)
 A két rövidebb oldalán a kendőt „macskanyomas” szegélysor és 3,5 cm széles horgolás keretezi. Vállán a sarokmintától 6–6 cm-re egy-egy fehér lyuksorral körülvett piros pamutfonallal hímzett virág. A háta közép-mintája három koronával lezárt nagyobb virágos szív (1:2,5)
 Tervezője, hímzője Lajtos Mária
 Petőfi Múzeum 58.25.1
- XXIX. tábla Nyakbavaló kendő (160x170 cm)
 Négy oldalán „macskanyomas” szegélysor keretezi. Két-két átellenes sarokmintája azonos felépítésű, laza kompozíciójú.
 A bemutatott sarokmintánál egy-egy őszirózsa zárja le a virág és levélrot. (1:2)
 Király Elekné Jenei Julia az 1900-as években rajzolta és hímmezte.
 Népművelési Intézet díszítőművészeti gyűjteményéből.
 D.59.169.1
- XXX. tábla Terítő
 Király Elekné Jenei Julia rajzterve az 1950-es évekből (1:0,5)
- XXXI. tábla Mintaelemek
 Készítette 1964-ben kérésemre Tóth L. Istvánné Kuti Ágnes (1:0,7)
- XXXII. tábla Nyakbavaló kendő (150x180 cm)
 Négyszögletes kendőből átlós irányban kettévágott „félkendő” (párja a P.M. 64.3.2 lelt. számú kendő)
 A „tojásos” mintájú sarokrészt koronával díszített „őszirózsás” szegélysor keretezi. A sarokmintától 5–5 cm-re piros fonallal hímzett „ágas tulipán” került. (1:2,5)
 Petőfi Múzeum 64.3.1
- XXXIII. tábla Nyakbavaló kendő (150x180 cm)
 A két darabból álló „félkendő” bemutatott sarokmintájából a „szőlőfűrtös” szélről 5–5 cm-re a fehér lyuksorral keretezett piros pamutból kivartt „őszirózsa” utólag került a hímzett kendőre. (1:2,5)
 Tóth L. Istvánné Kuti Ágnes 15 éves korában hímmezte az eredetileg a négyszögletes kendőt saját részére.
 P.M. 64.3.2

- XXXIV. tábla Mintaelemek (1:0,7)
Készítette 1964-ben Kiss Andrásné Balla Julianna.
- XXXV. tábla Mintaelemek
Az alsó mintarészen „macskanyomas” szegélysor rajza (1:8)
Készítette 1964-ben Kiss Andrásné Balla Julianna.
- XXXVI. tábla Mintarészek rajzai (1:0,8)
Készítette 1964-ben Kiss Andrásné Balla Julianna.
- XXXVII. tábla Fejrevaló kendő (70x70 cm)
Két oldalán ívelt vonalú hurkolás és lyuksor – közeiben egy-egy csillag – szegélyezi, mely 20–20 cm-re folytatódik az egyszerűbben díszített oldalon. A két átellenes sarok „folyórózsás” sor szíves tulipánnal. A kisebb sarokmintán viselőjének kezdőbetűi.
(1:0,6) Stílusát tekintve Fias Veronika drukkolta az 1920-as években Balla Julianna rajzai alapján.
Hímzője ismeretlen.
Népművelési Intézet díszítőművészeti gyűjteményéből.
D.59.170.1
- XXXVIII. tábla Kerek terítő rajzterve (1:0,5)
Rajzolta az 1950-es években az Export HSZ megrendelésére Kiss Andrásné Balla Julianna.
- XXXIX. tábla Ajándékos kendő (80x70 cm)
„Őszirózsás” szegélysor, ehhez hasonlít a 27 cm átmérőjű, körformájú belső minta. Négy sarkában 1–1 „őszirózsa”. Középkék fonallal hímzett – kivéve a piros csillagokat és a nagyobb lyukak fehér cérnával betöltött „pókozását”.
Tervezője feltehetően Sára Józsefné, aki a Fias Veronikától örökölt ütőfákkal drukkoltatta ki a mintát. Tudomásunk szerint Sára Józsefné is hímizte. (1:0,8)
Népművelési Intézet díszítőművészeti gyűjteményéből
D.58.6
- XL. tábla Terítő (70x41 cm)
A hosszúkás terítő a régi nyakba és fejrevaló kendőkhöz hasonlóan „őszirózsás” mintával szegélyezett. A négy sarkában egy-egy galamb között szív, a belső ovális koszorú forma folyórózsás mintával díszített. Színezése világoskék és középkék kevés fehérrel és pirossal (1:0,8).
Sára Józsefné drukkolta és hímizte 1961-ben.
Petőfi Múzeum 62.12.1

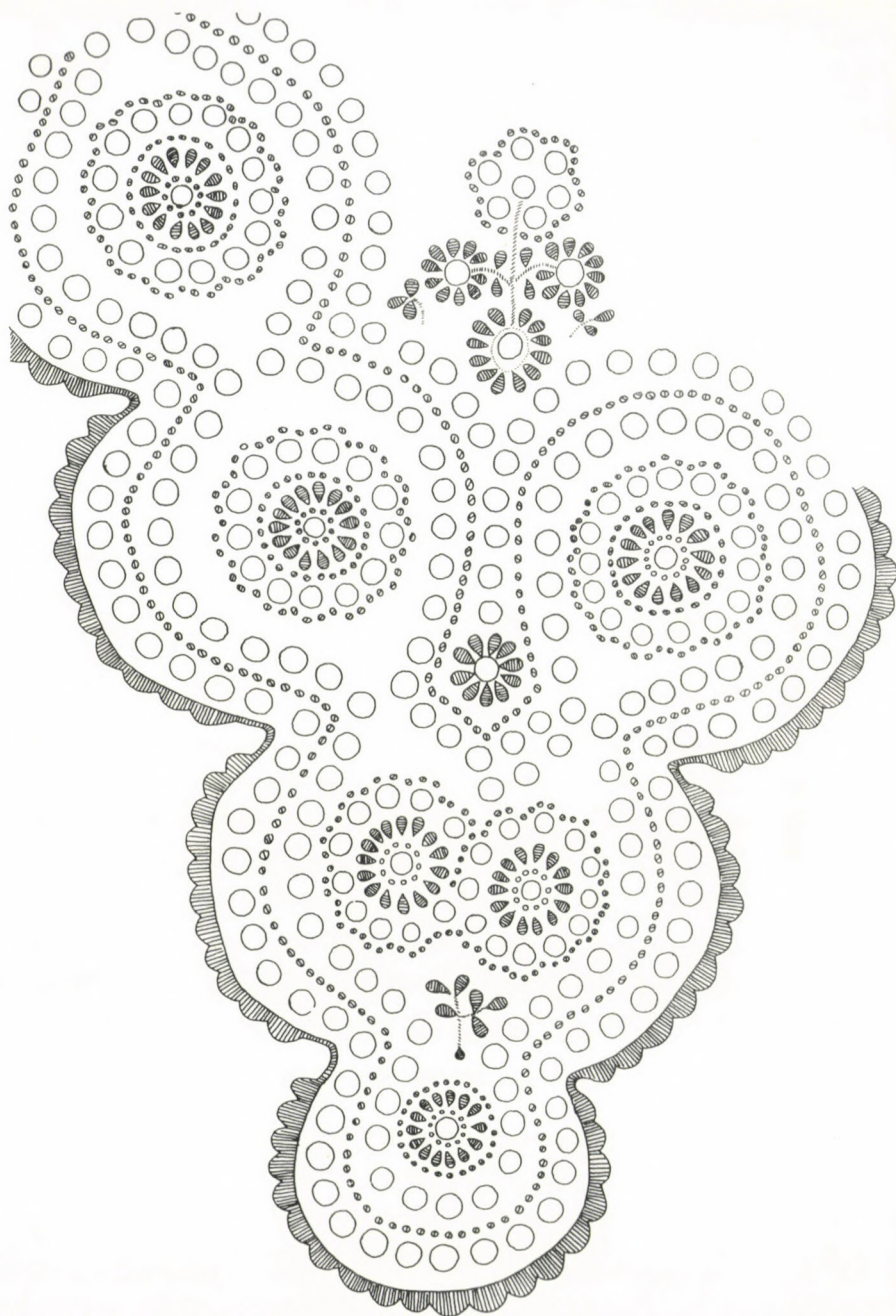
- XLI. tábla **Mintaelemek**
 „Őszirozás” nyakbavaló kendő mintarészei (1:0,8)
 Tóth G. Mihályné ütfái: 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56 számmal.
- XLII. tábla „Őszirozás” nyakbavaló kendő szegélymintája (1:0,8)
 Tóth G. Mihályné tervezése.
- XLIII. tábla „Macskanyomas” nyakbavaló kendő
 Szegélymintája és részei (1:0,7)
 Tóth G. Mihályné tervezése. Ütfák száma: 104, 105, 106, 107, 108
- XLIV. tábla „Tulipános” zsebkendő sarokmintája
 Tóth G. Mihályné tervezése
- XLV. tábla „Kígyós” zsebkendő sarokmintája (1:0,8)
 Tóth G. Mihályné tervezése
- XLVI. tábla Zsebkendő szegélyminták (1:0,8)
 Tóth G. Mihályné tervezése
- XLVII. tábla Terítő szegélyminták és sorminta (1:0,8)
 Tóth G. Mihályné tervezése
- XLVIII. tábla Kalocsai mintaelemek (1:0,8)
 Tóth G. Mihályné ütfáinak rajzai után készítette Molnár Gáborné
 Kővágó Mária, Negyvenszállás.

I. tábla

II. tábla

III. tábla

IV. tábla

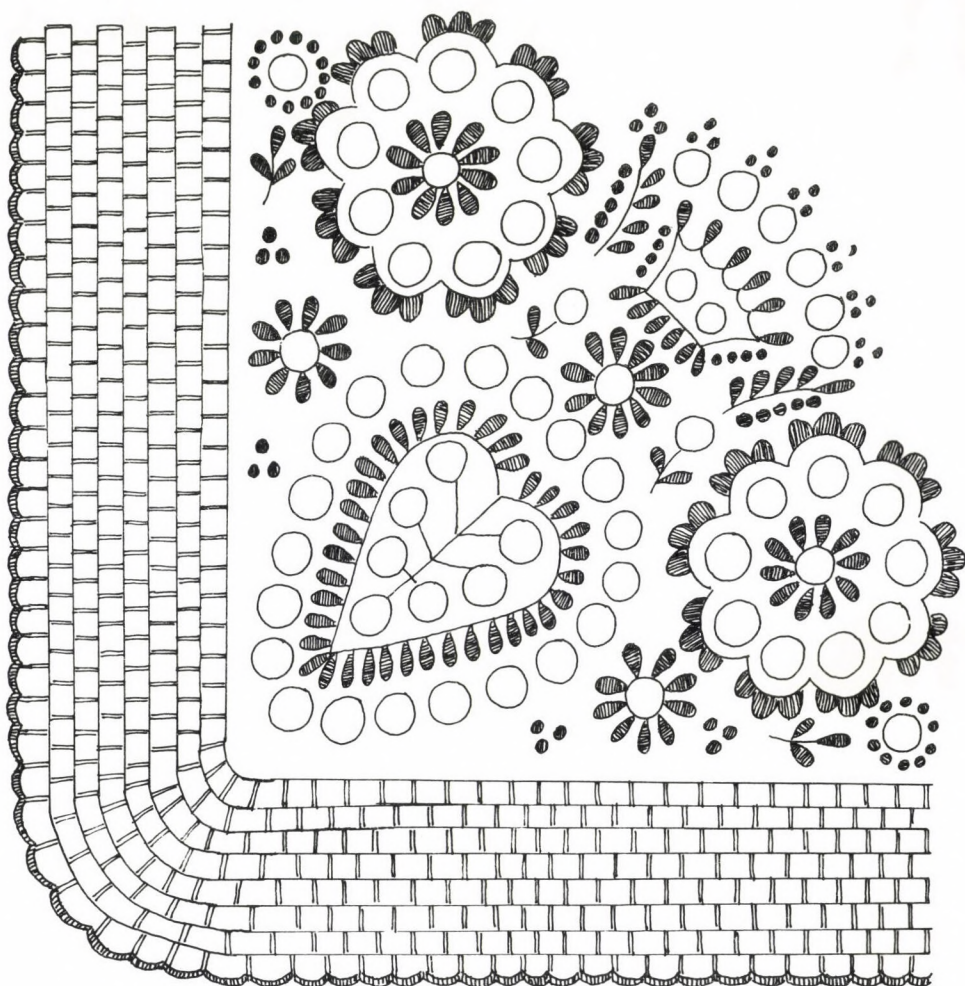
V. tábla

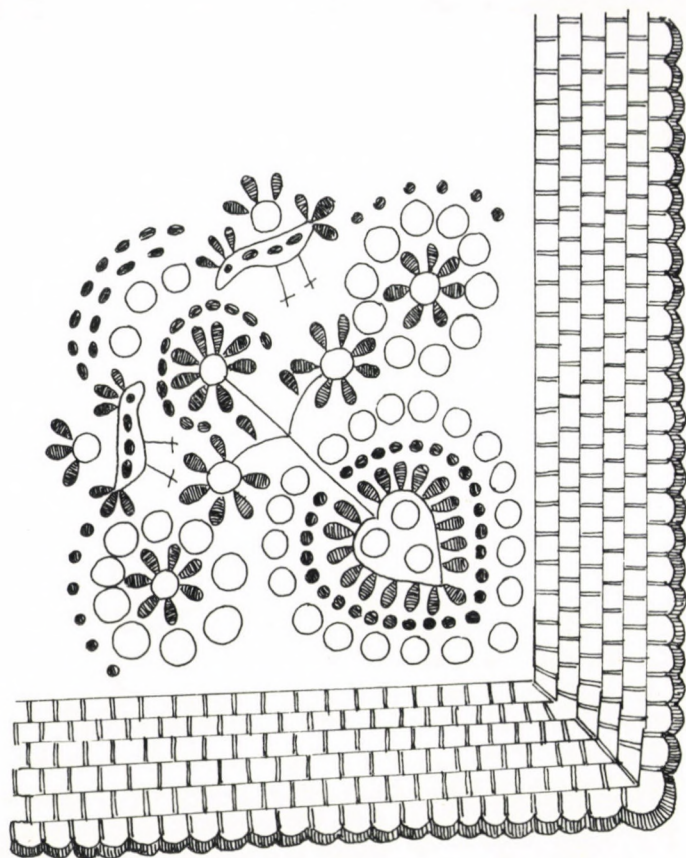
VI. tábla

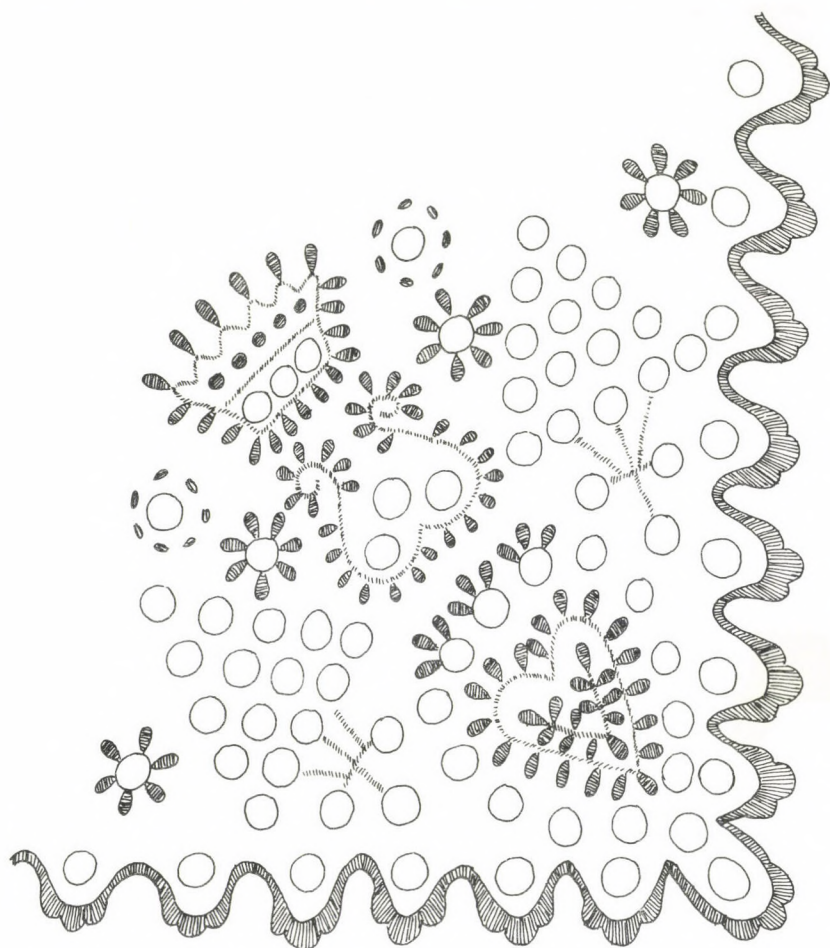
VII. – VIII. tábla

IX. tábla

X. tábla

XI. tábla

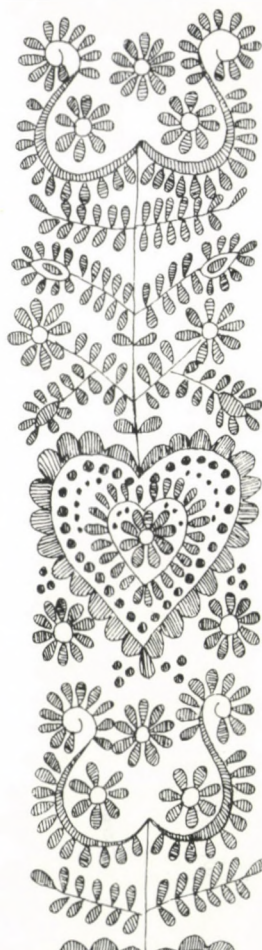
XII. tábla

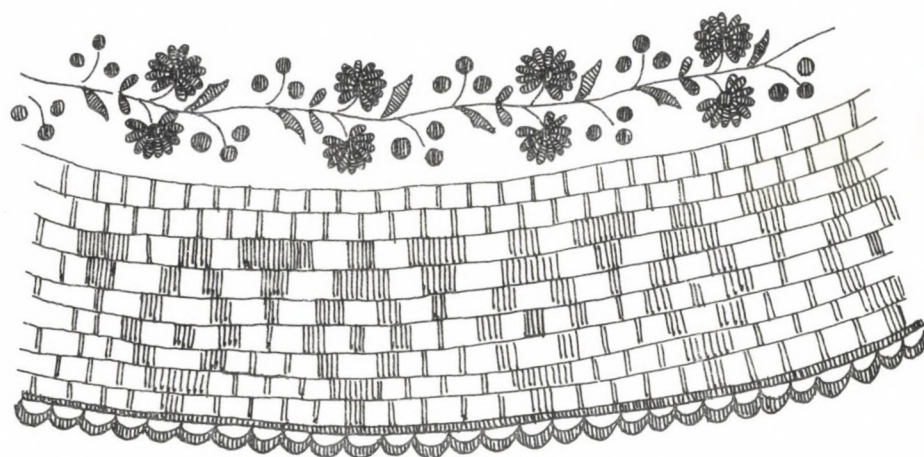
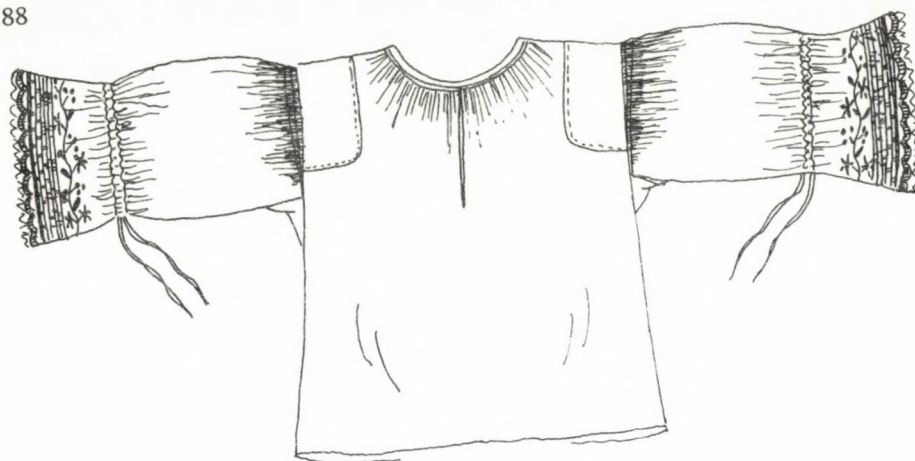

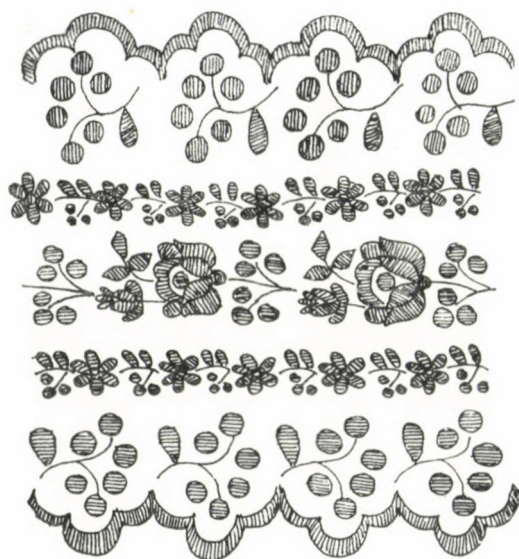
XIV. tábla

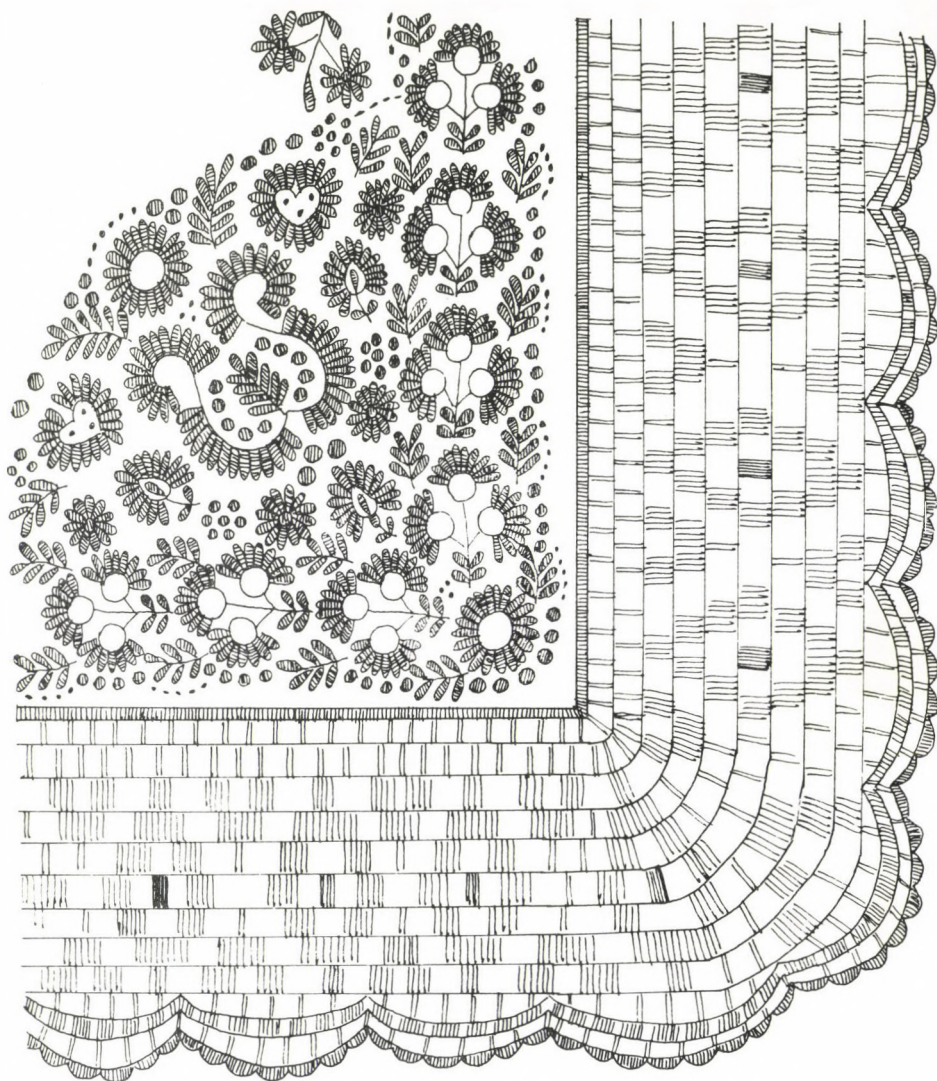
XIII. tábla

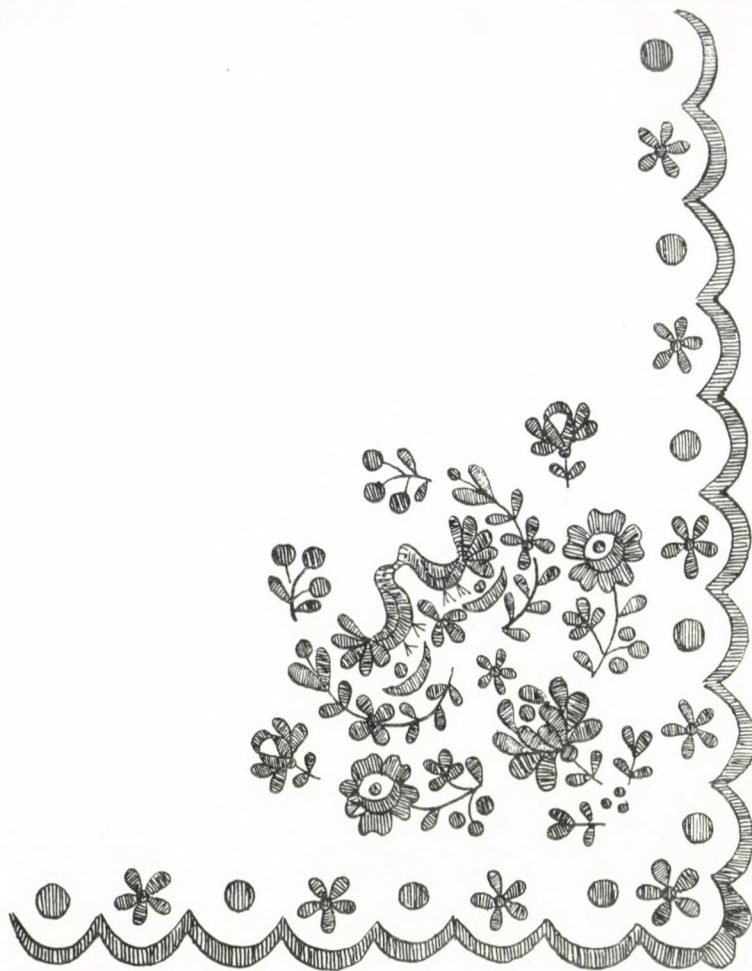

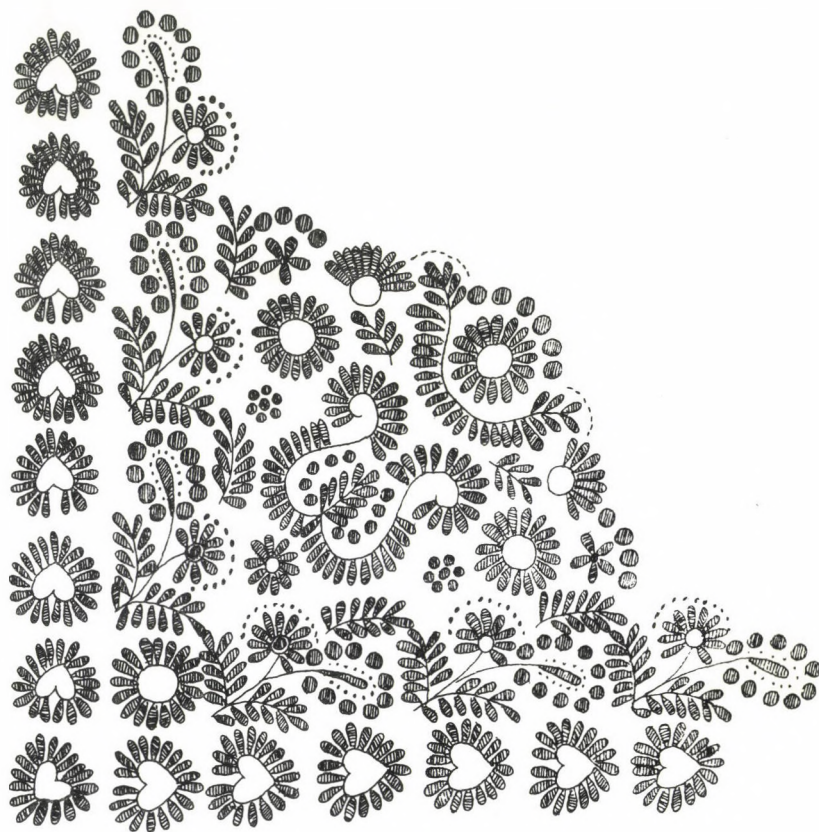
XVI. tábla

XVII. tábla

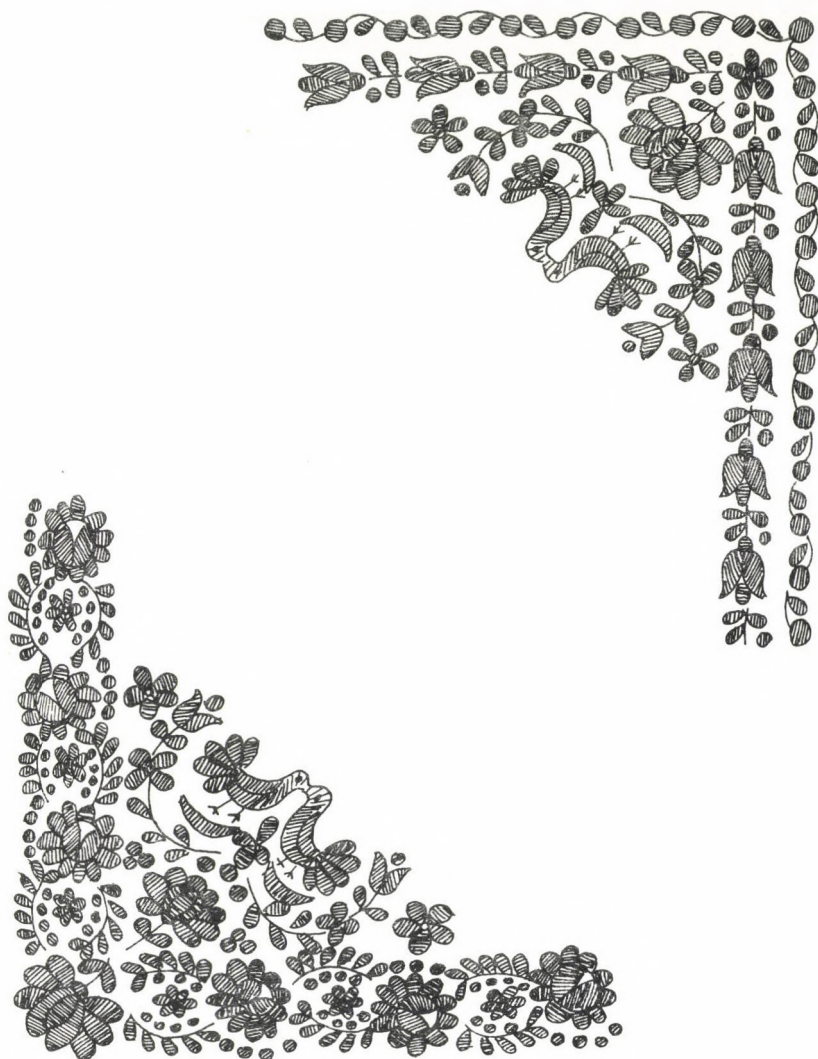
XVIII. tábla

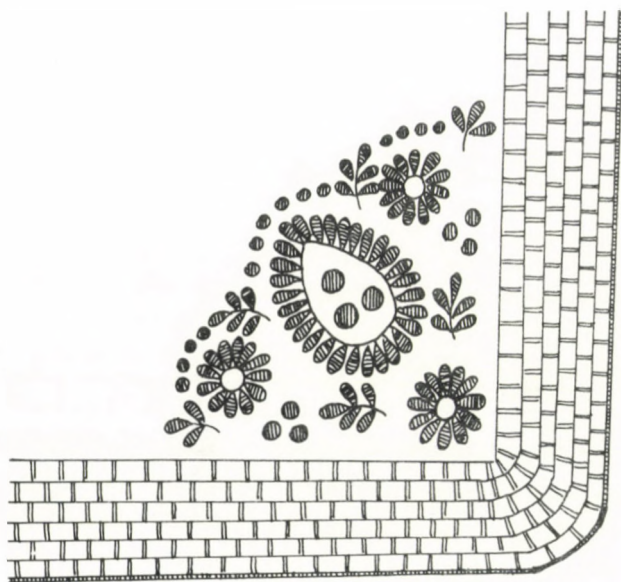
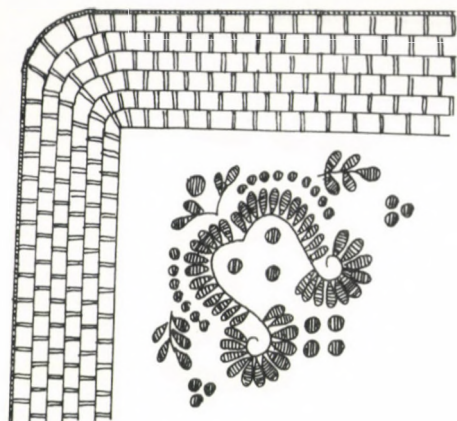
XIX. tábla

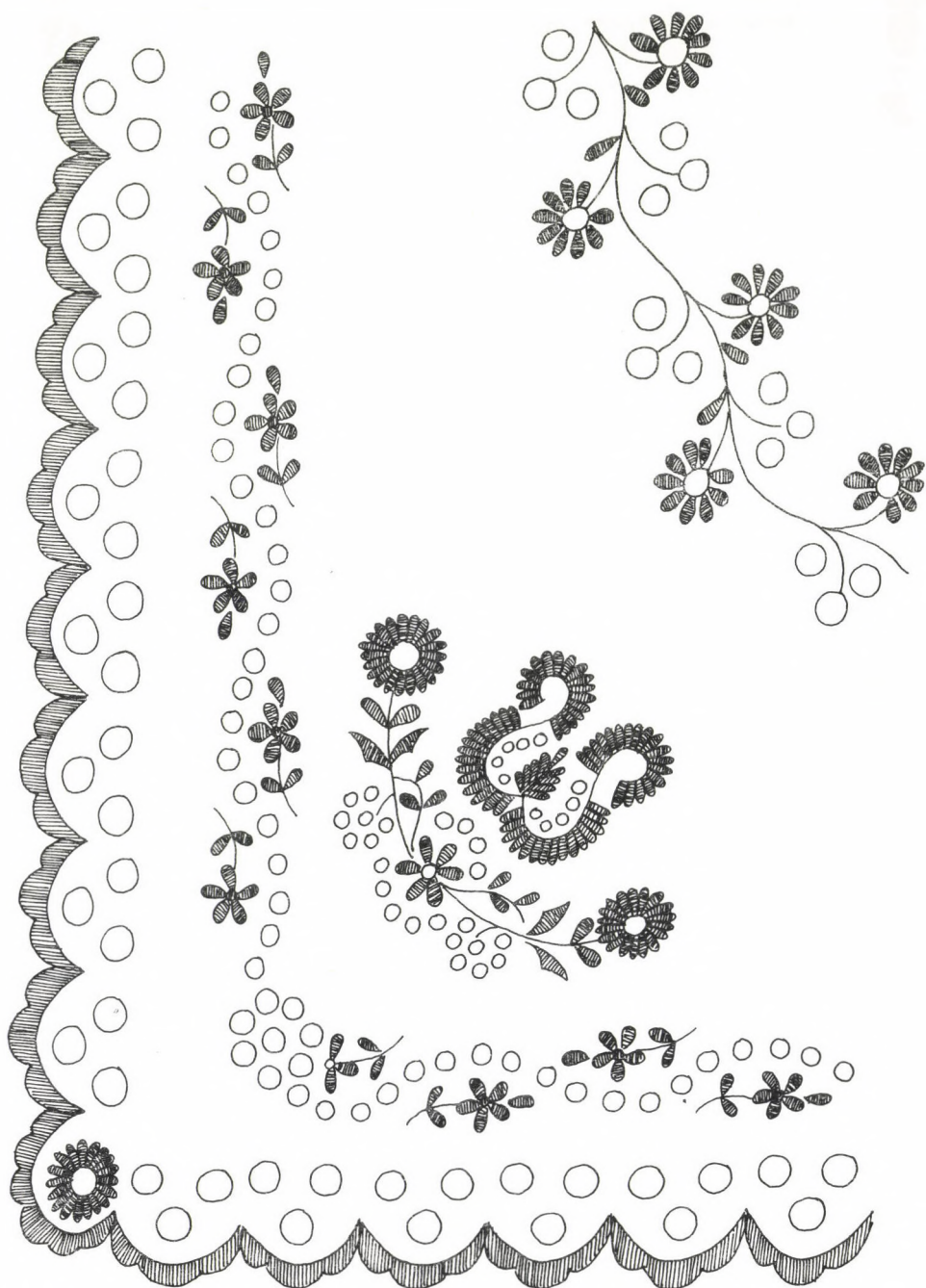
XX. tábla

XXI. tábla

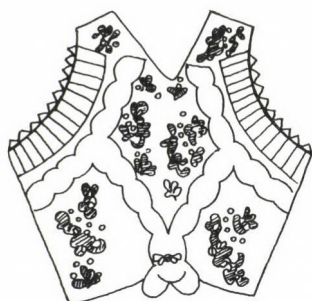
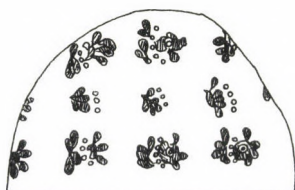
XXII. tábla

XXIII. tábla

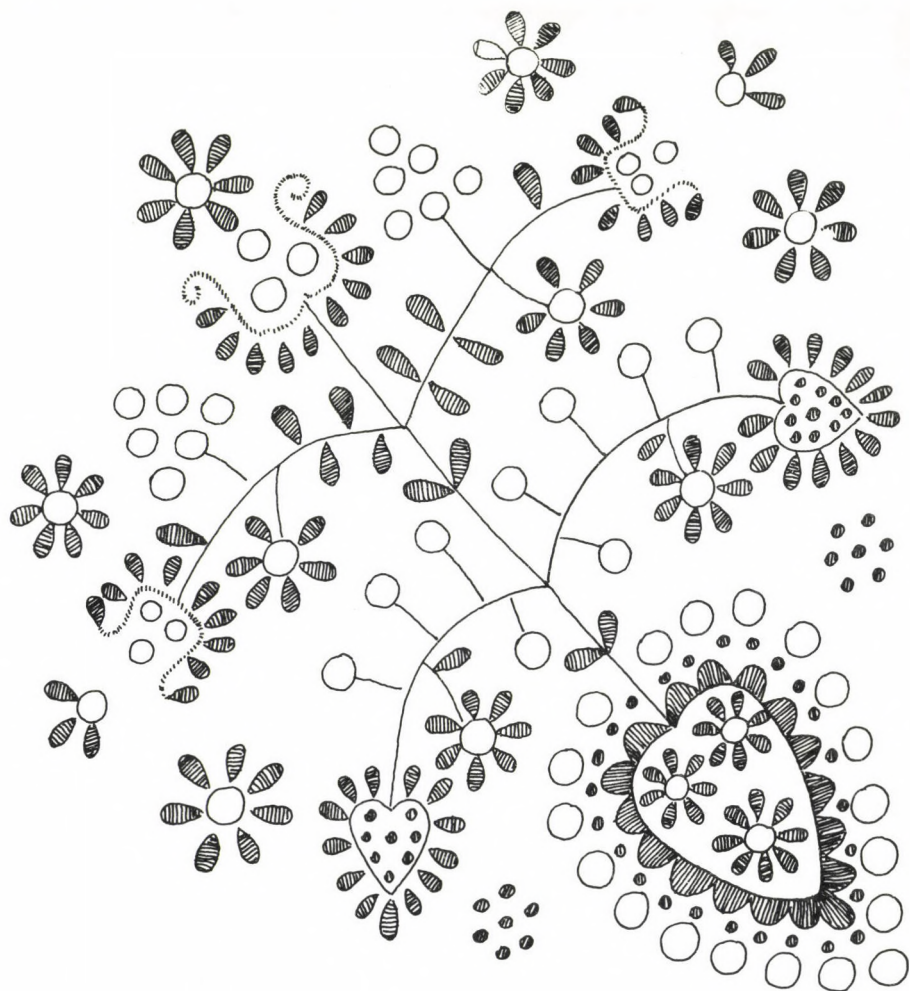

XXIV. tábla

XXVI. tábla

XXVII. tábla

XXVIII. tábla

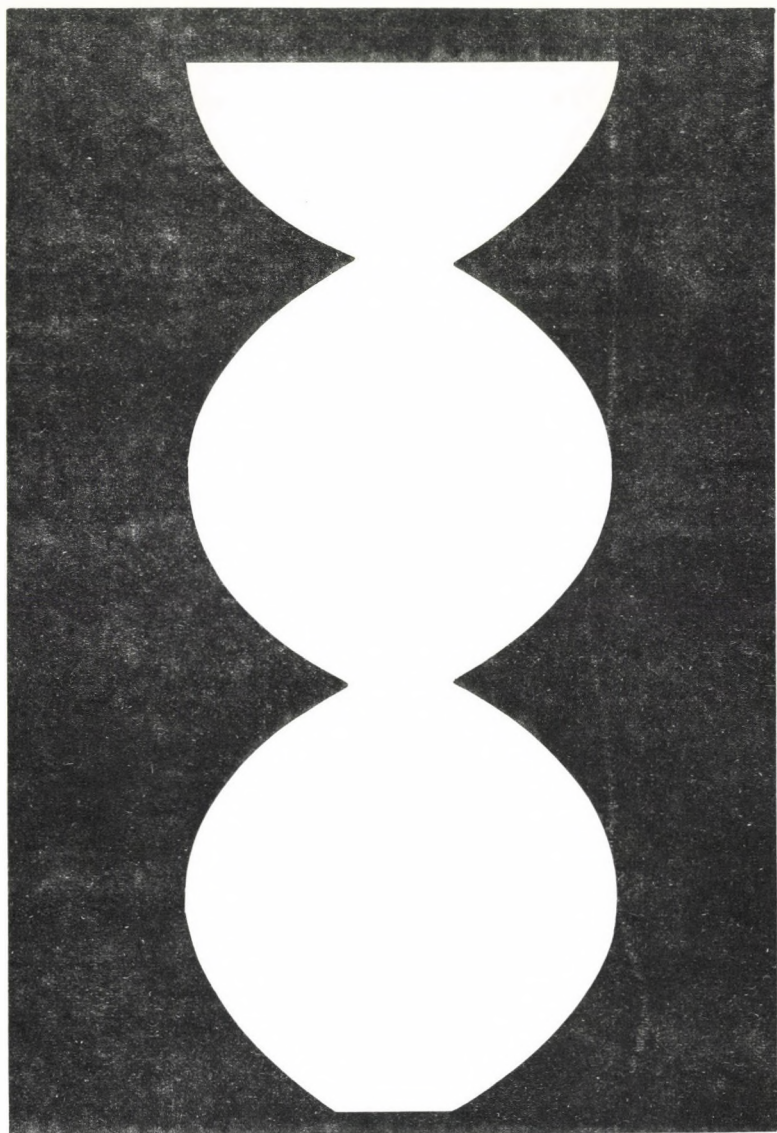

XXIX. tábla

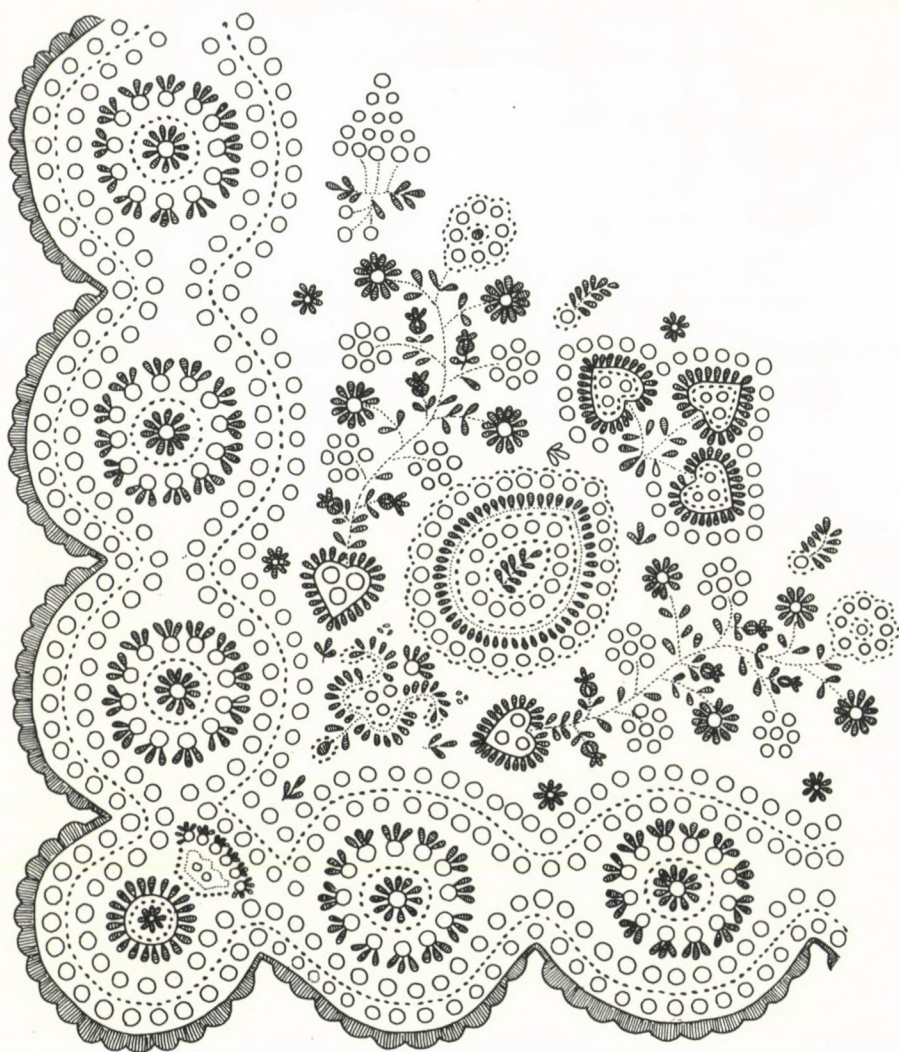
Király Elekné
492 II kerület
Felsőker

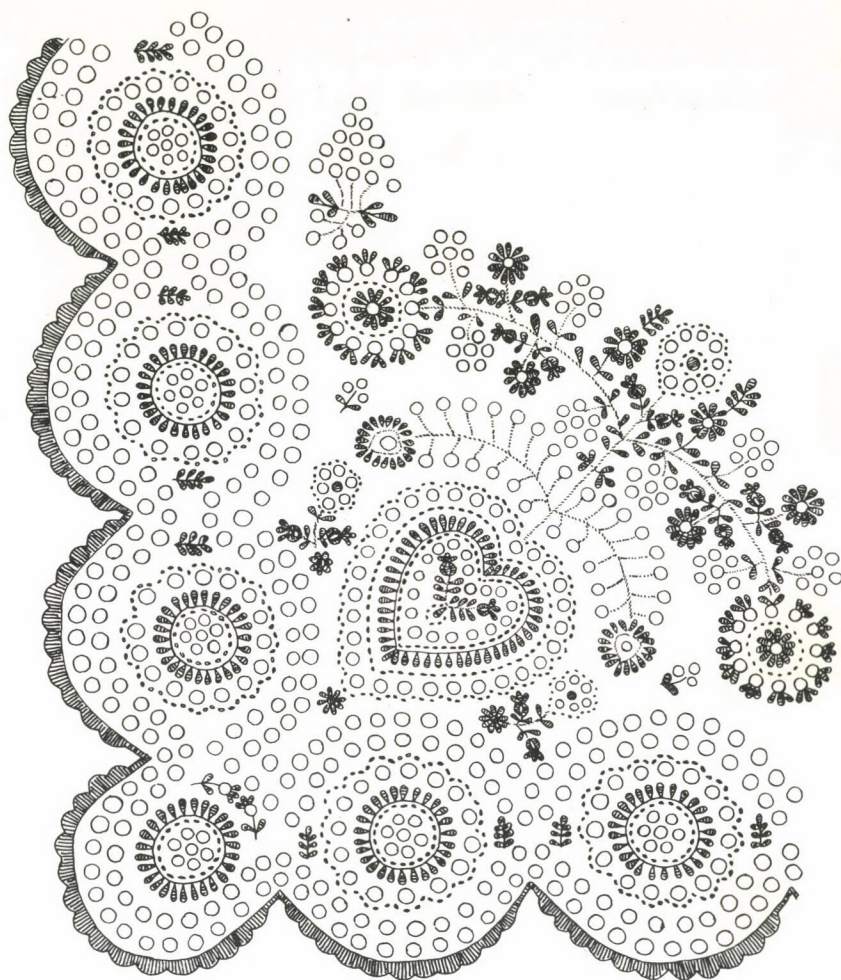
XXX. tábla

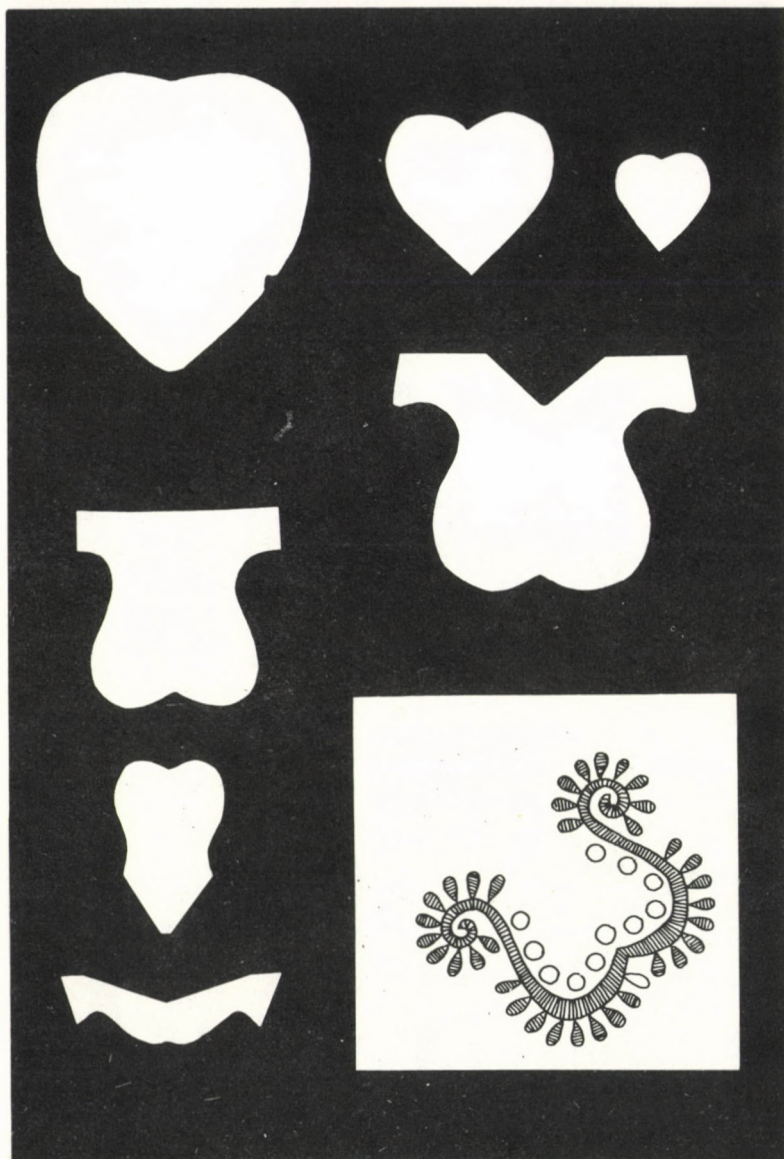
XXXI. tábla

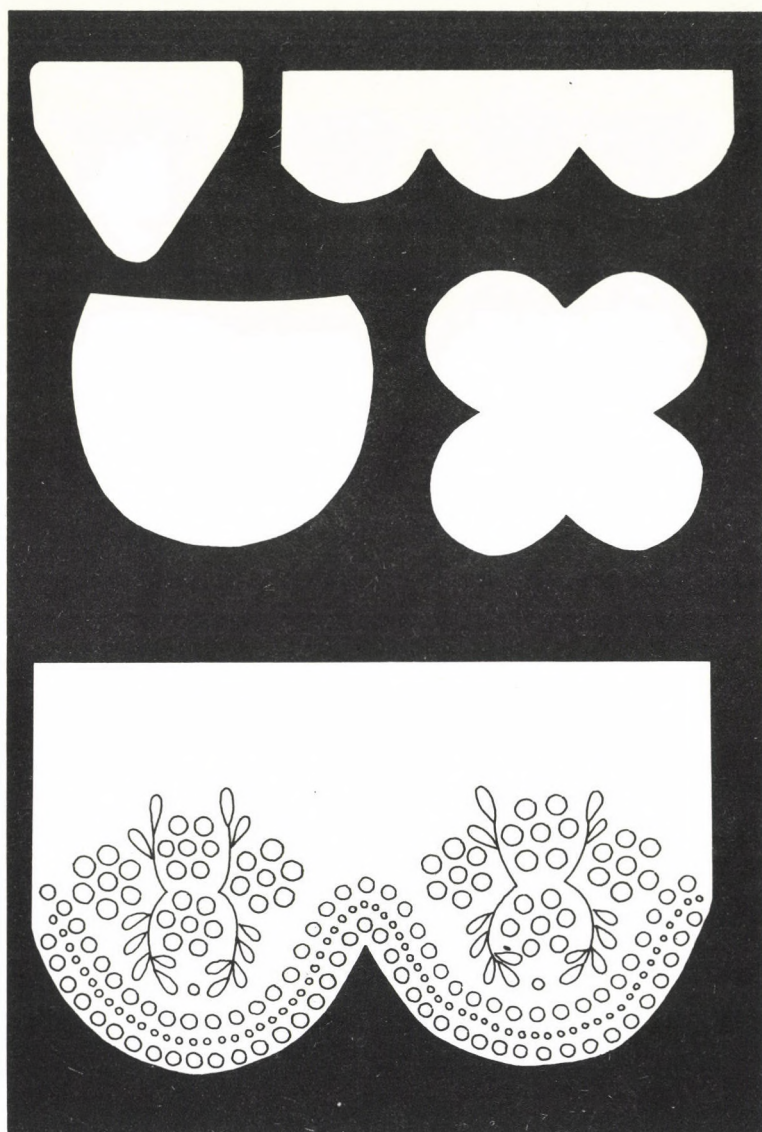
XXXII. tábla

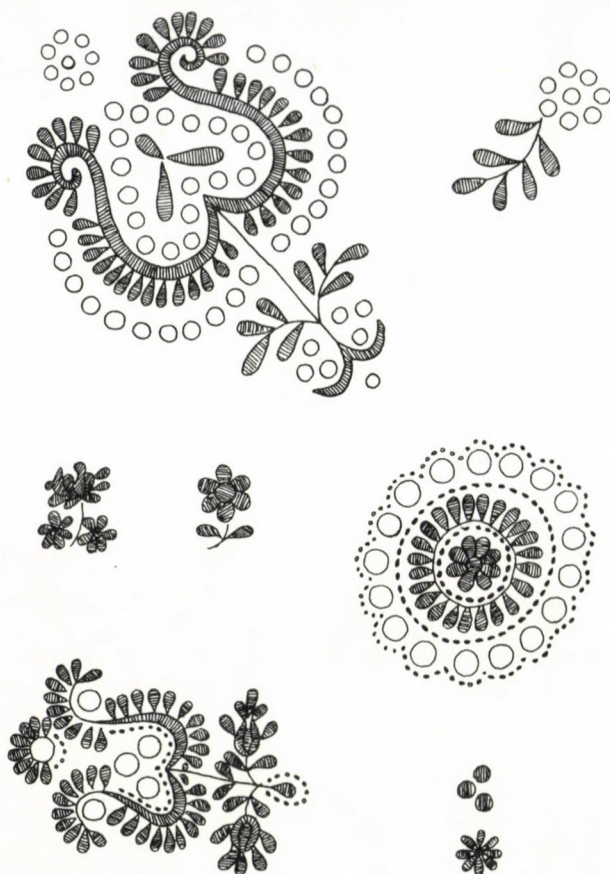
XXXIII. tábla

XXXIV. tábla

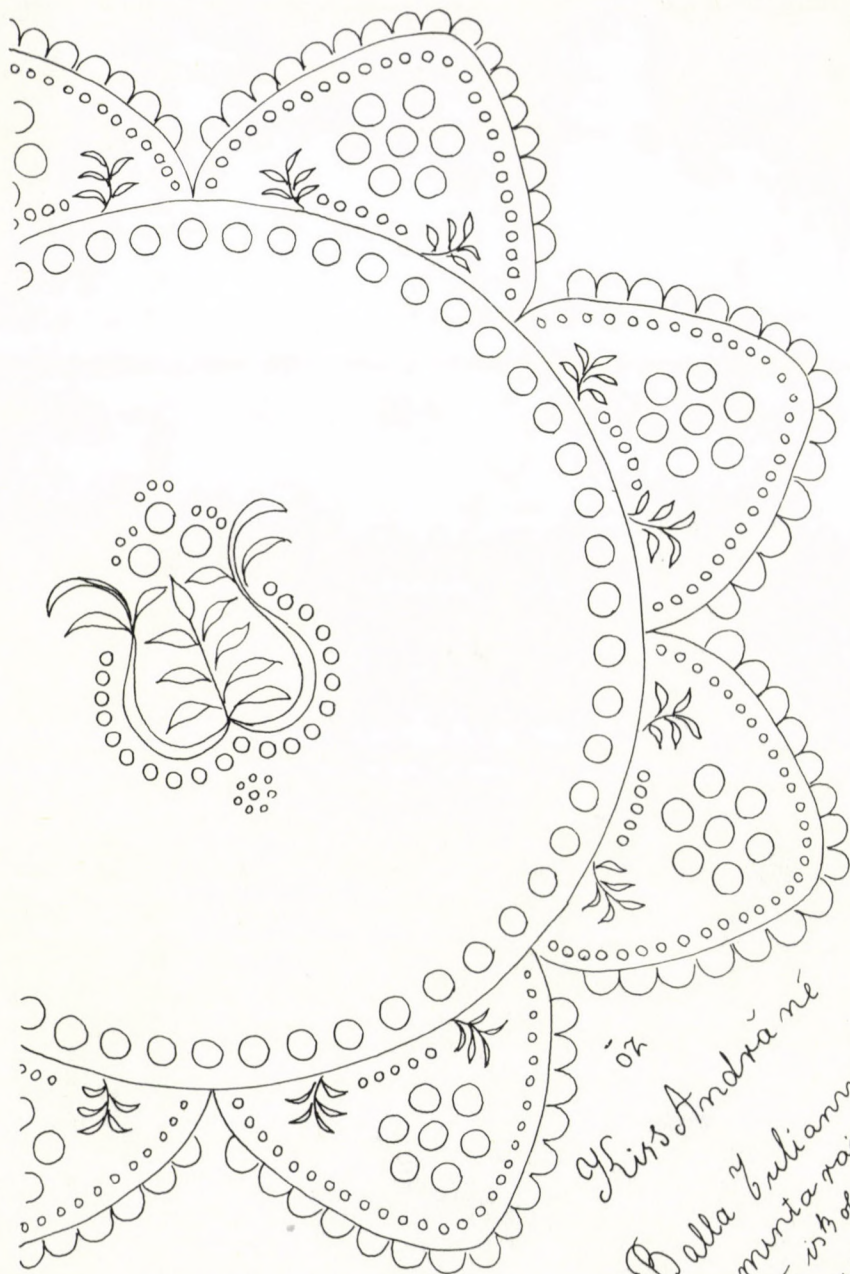
XXXV. tábla

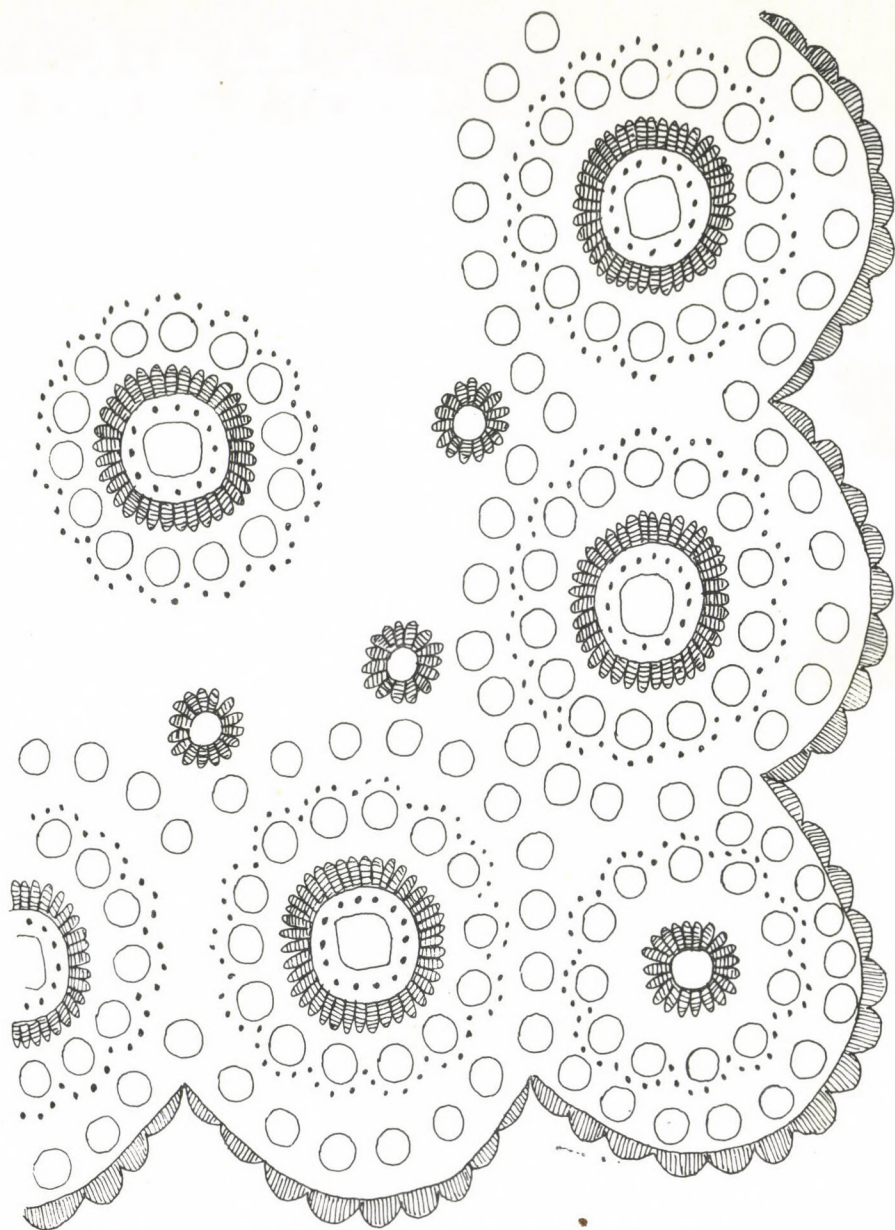
XXXVI. tábla

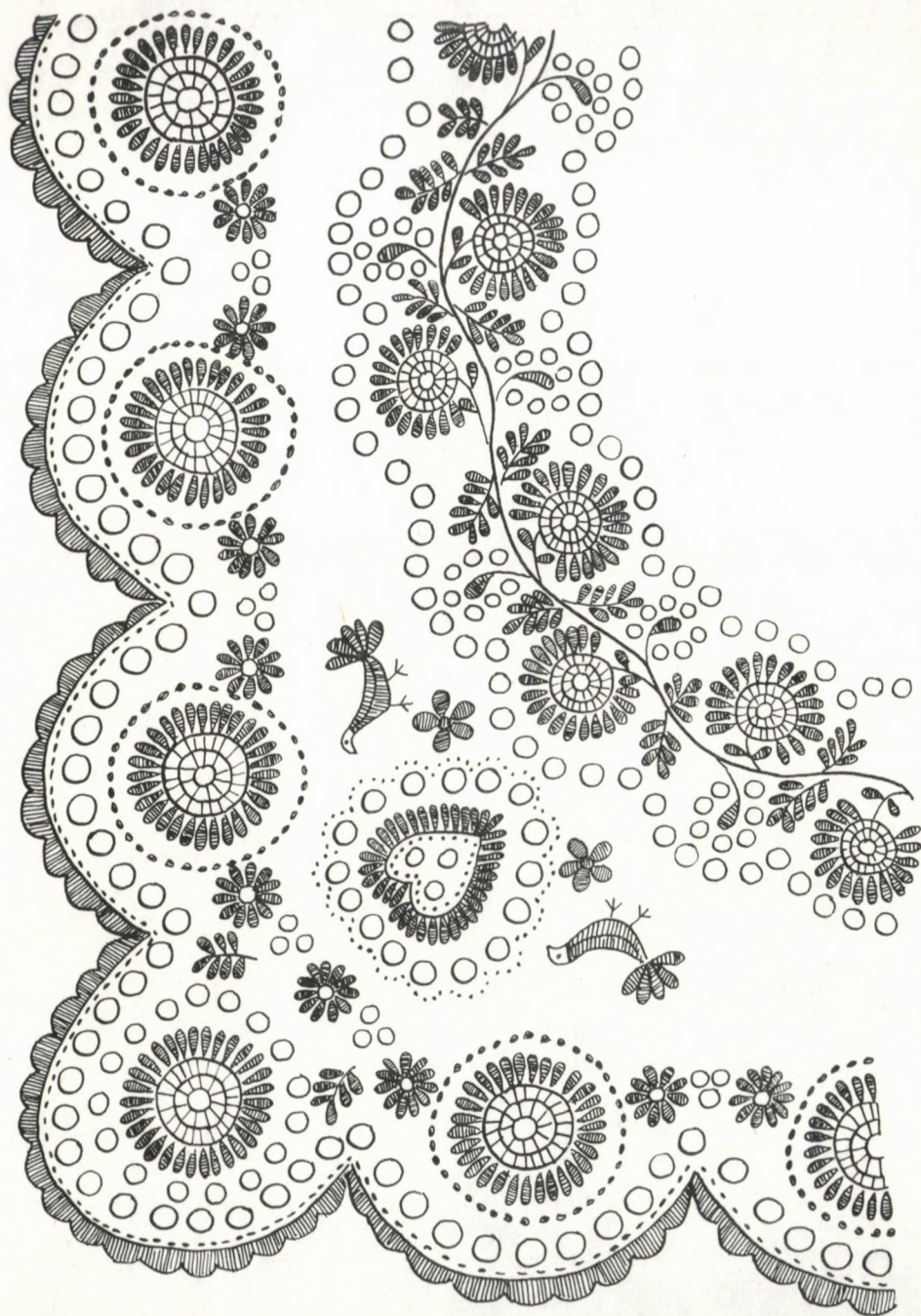
XXXVII. tábla

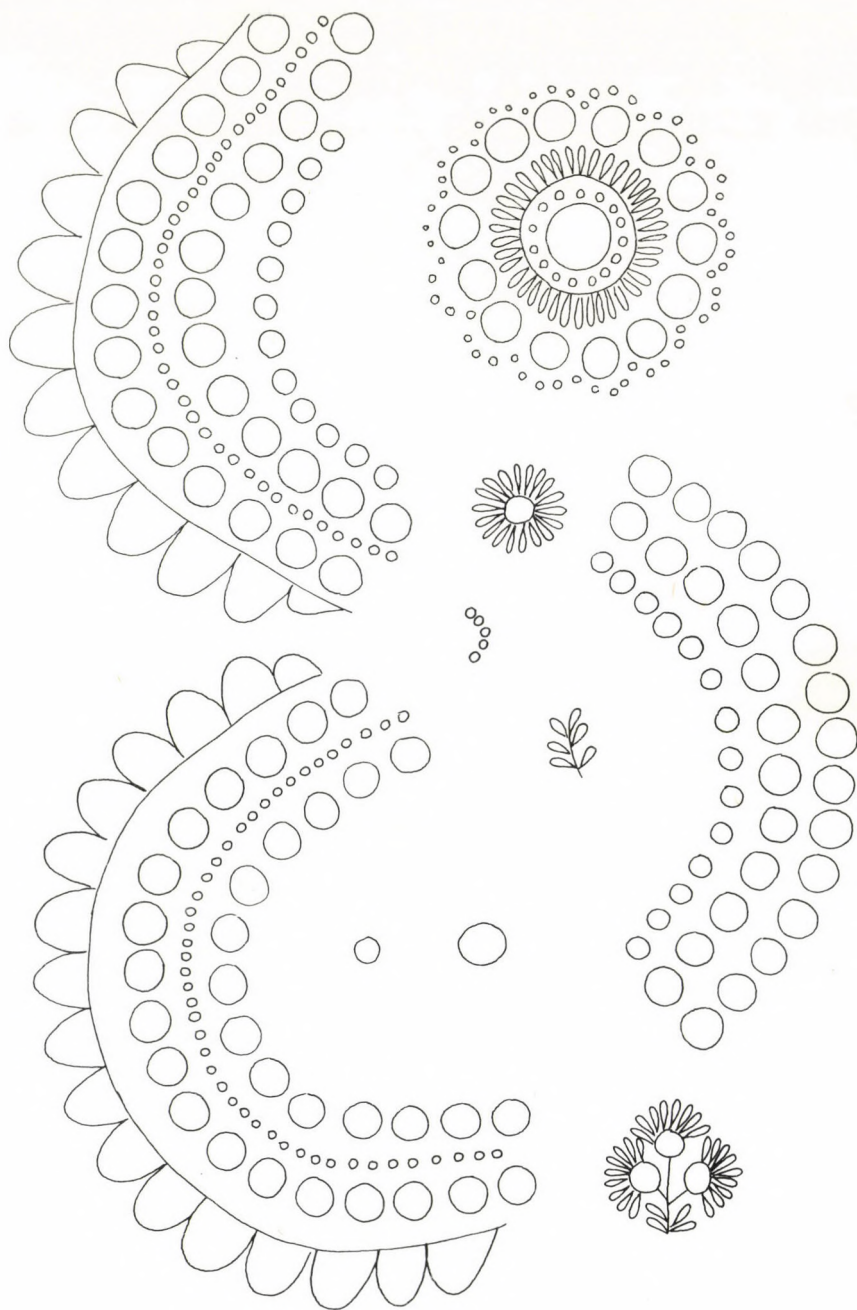
or
 g. Kiss Andrá né
 Balla Zoltán
 mintarajzoló
 I. iskola
 u. 4.
 sz.

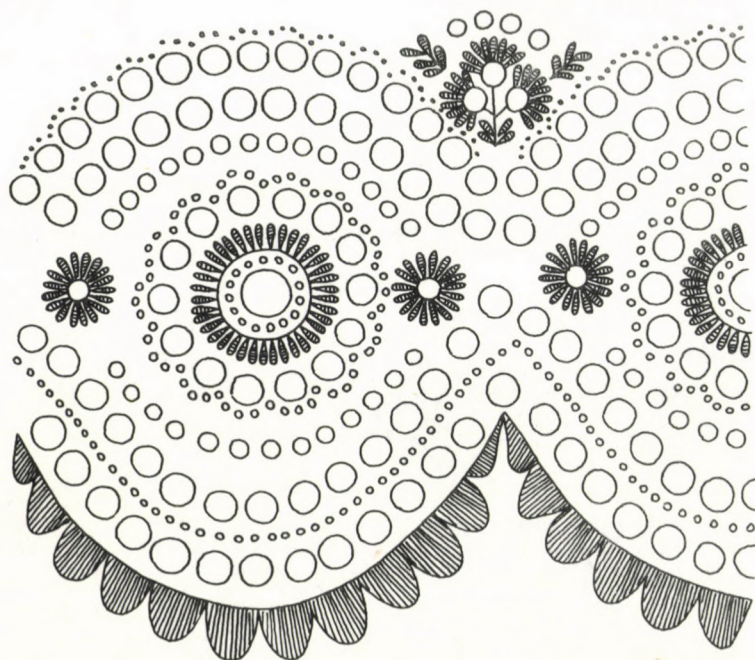
XXXIX. tábla

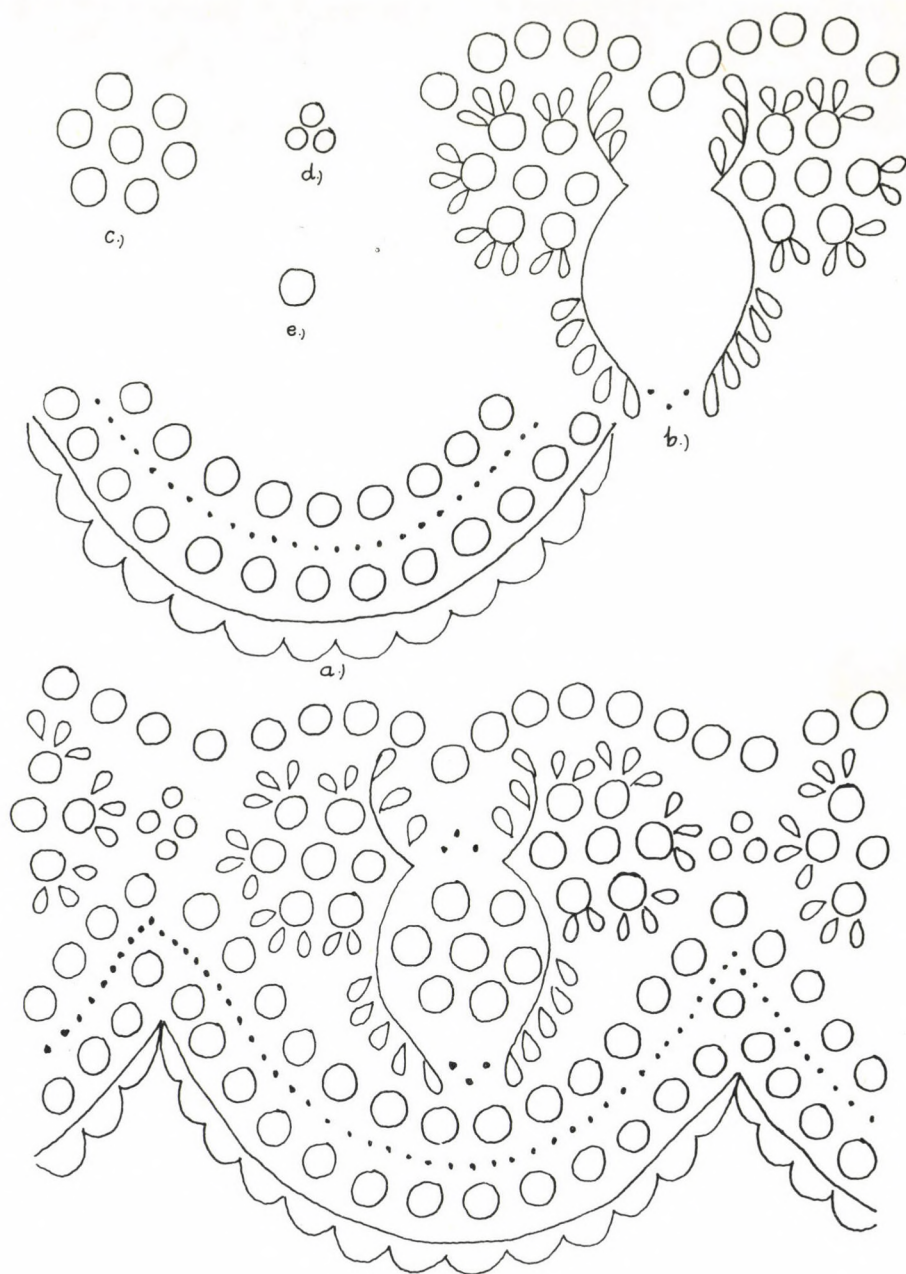
XL. tábla

XLI. tábla

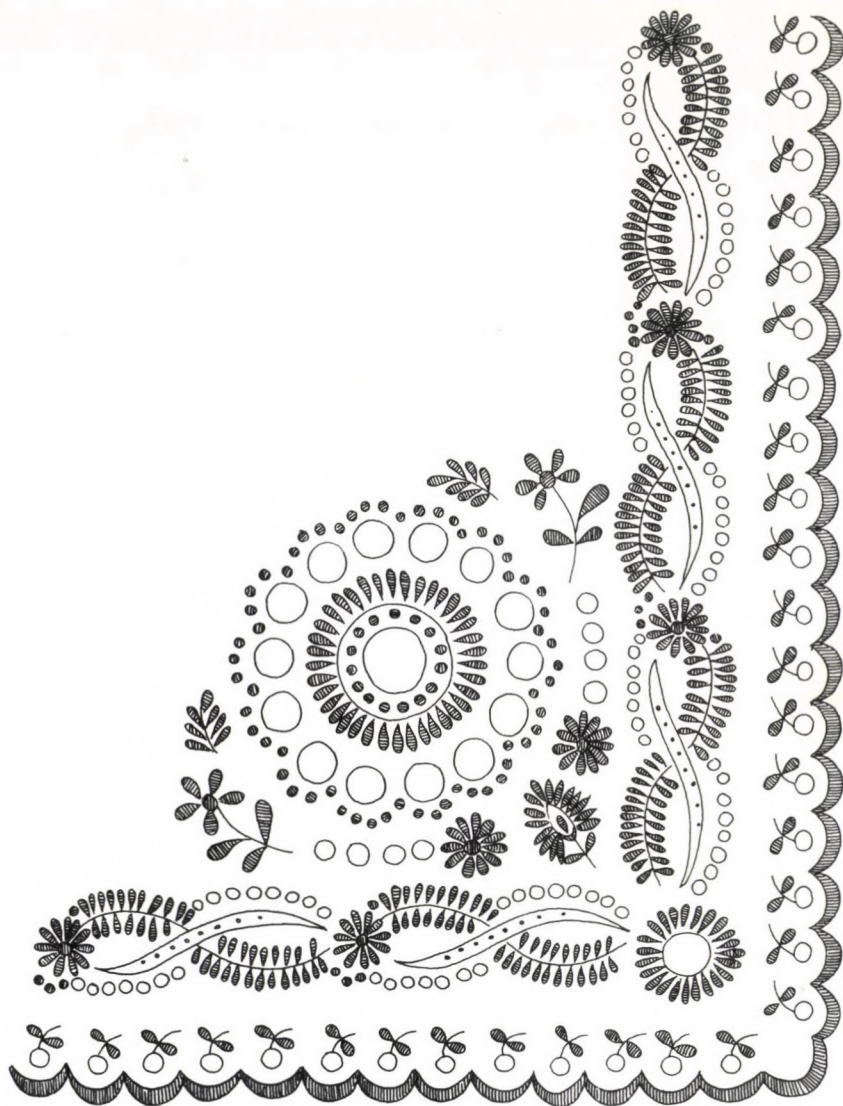
XLII. tábla

XLIII. tábla

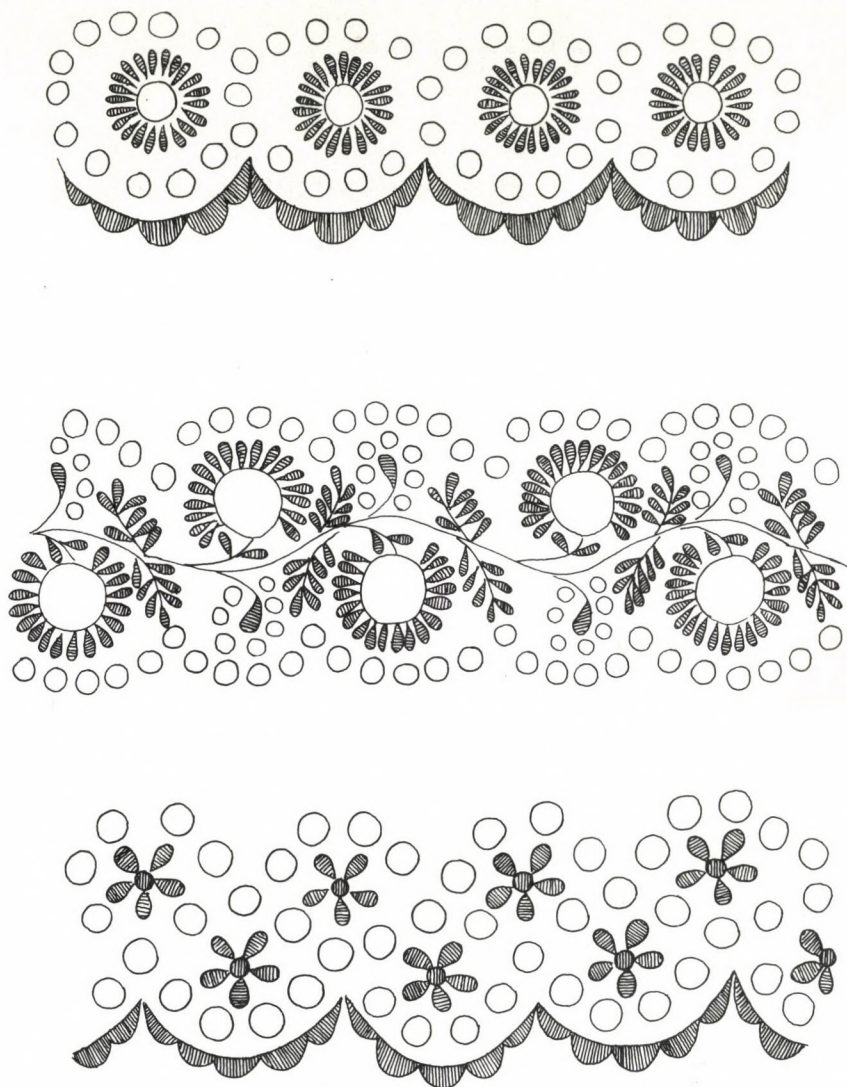

XLIV. tábla

XLV. tábla

XLVII. tábla

412

409

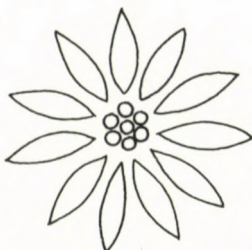
425

426

432

476

TARTALOMJEGYZÉK

Elöljáró	7
Adatok Tura község társadalmának—viseletének változásához	8
Hímzéssel díszített textilek	11
Tervező- és hímzőasszonyok Turán	18
Összegezés	28
Jegyzetek	31
Sára Józsefné Lajos Ilona (1895—1973) birtokában talált nyomóducok ismer- tetése (23 tábla rajz)	35
Tóth G. Mihályné Zsiga Ilona (1897—1977) drukkolóasszony nyomóducai (70 tábla rajz)	83

FÜGGELÉK

I. Drukcolók elnevezései. Tóth G. Mihályné meghatározása	247
II. Hímzéssel díszített textilek előnyomásához felhasznált nyomóducok egyes hímzésfajták szerinti csoportosítása. Tóth G. Mihályné 1928 és 1974 kö- zött készült nyomóducai	257
III. Drukcolók elnevezései. Sára Józsefné meghatározása	263
IV. Hímzéssel díszített textilek előnyomásához felhasznált nyomóducok egyes hímzésfajták szerinti csoportosítása. Sára Józsefné hagyatékából	269
Turai hímzések rajza (I. — XLVIII. tábla)	270

FOLKLÓR ARCHIVUM

Editorial Board:

Márton ISTVÁNOVITS, Ildikó KRIZA,
Imola KÜLLŐS, Ilona NAGY

Editor: dr. Mihály HOPPÁL
Ethnographical Institute
of the Hungarian Academy
of Sciences
Folklore Department
Budapest, I. Országház u. 30.

1973. No. 1. NAGY I.: Aetiological Tales
BOSNYÁK, S.: Tales from Karcag
KÁKA, J.: Folk Beliefs and Customs of Nagydobrony
HOPPÁL, M. – ISTVÁN, L.: Belief Stories and Anecdotes
BOSNYÁK, S.: Folk Belief Stories from Csongrád County
KAKAS, Z.: On a Medical Plant from Transylvania
KOVÁCS, Á.: AaTh 810A and AaTh 1725 – Text and Variation
1974. No. 2. NAGY, D.: The Hungarian Wooden Grave Posts
1975. No. 3. FEHÉR, Z.: Folk Beliefs of a Hungarian village
1976. No. 4. Folk Beliefs from Jászdózsa – Collected by É. GULYÁS
Belief System of a Hungarian Peasant Woman – Collected by Mrs. Dr. M. SÁNDOR
1976. No. 5. Changing Folk Customs and Beliefs – Collected by Mrs. B. L. IRÁNYI
Folk Belief Stories – Collected by M. HOPPÁL
KOVÁCS, S.: Hungarian Ethnomedicine from Transylvania
SZILÁGYI, M.: On the Folk-Humor
1977. No. 6. The Mythical World-view of the Hungarians in Bukovina Collected and selected by S. BOSNYÁK
1977. No. 7. Grave-yards and Grave-signs in Transylvania. Collected by P. IMREH; commented by M. HOPPÁL.
Carved Tomb-stones and Their Decorative Art Collected and drawn by L. PÉTERFY
1978. No. 8. Dr. NAGY, D.: Hungarian Folklore in U.S.A. vol. 1.
1978. No. 9. Love Symbolism in the Hungarian Decorative Art.
1978. No. 10. HORVÁTH, I.: Customs and Beliefs Related to Festivities of the Croats of Western Hungary
1979. No. 11. Dr. NAGY, D.: Hungarian Folklore in U.S.A. vol. 2.
1980. No. 12. BOSNYÁK, S.: Folk Beliefs of the Hungarians in Moldavia.
1981. No. 13. VARGA, M.: Decorative Art of the Hungarian Peasant Embroidery
1982. No. 14. Folk Beliefs and Superstitions – Collected by F. BONDÁR, S. BOSNYÁK, M. FÜGEDI, M. HOPPÁL (in preparation)

Exchange copies are available from the publisher:

MTA Néprajzi Kutató Csoport KÖNYVTÁR
1250. Budapest, Pf. 29. HUNGARY

